

**Міністерство культури України
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
Інститут публічного управління та кадрової політики
Кафедра публічного управління та гуманітарних наук**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**СУЧАСНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТА
ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ**

**ТРЕТІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ, ПРИСВЯЧЕНІ ПАМ'ЯТІ
ДОКТОРА ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК,
ПРОФЕСОРА О.М. СЕМАШКА**

1 червня 2016 р.

Київ – 2016

УДК 316.7: 3232008(477)(063)
ББК 71.41(4Укр)+60.523(4Укр)
С-91

Рекомендовано до друку Вченою радою НАКККіМ
Протокол № 11 від « 10 »червня 2016 р.

С-91 Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції «Сучасні соціокультурні та політичні процеси в Україні». Треті наукові читання, присвячені пам'яті доктора філософських наук, професора О. М. Семашка, Київ, 01 червня 2016 р. – К. : НАКККіМ, 2016 р. – 136 с.

ISBN 978-966-452-228-8

Збірник укладено за матеріалами Всеукраїнської науково-теоретичної конференції «Сучасні соціокультурні та політичні процеси в Україні». Треті наукові читання присвячені пам'яті доктора філософських наук, професора О. М. Семашка, проведеної 1 червня 2016 року кафедрою публічного управління та гуманітарних наук Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

До збірника ввійшли тези доповідей учасників конференції.

Редакційна колегія:

Чернець В. Г. – ректор Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, доктор філософії, професор, заслужений працівник освіти України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, почесний академік Національної академії мистецтв України, академік Академії Наук Вищої школи України (*голова редколегії*);

Литвин С. Х. – проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків, доктор історичних наук, професор (*заступник голови редколегії*);

Бойко В. І. – завідувач кафедри публічного управління та гуманітарних наук Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, кандидат філософських наук, доцент;

Святненко А. В. – професор кафедри публічного управління та гуманітарних наук Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, кандидат історичних наук, доцент;

Рева Т. С. – доцент кафедри публічного управління та гуманітарних наук Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, кандидат політичних наук.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали.

УДК 316.7: 3232008(477)(063)
ББК 71.41(4Укр)+60.523(4Укр)

ISBN 978-966-452-228-8

© НАКККіМ, 2016
© Автори, 2016

СЕМАШКО ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ

(11 лютого 1937 р. – 04 січня 2008 р.)

*«Нам відмовлено в довгому житті; залишимо
праці, які доведуть, що ми жили!»*

Гай Пліній Секунд

*«Талант на одну третину складається з інстинкту,
на одну третину – з пам'яті і на одну третину – з волі»*

К. Доссі

Секція І

*Сучасне суспільство: філософсько-світоглядні,
соціокультурні та мистецтвознавчі аспекти*

Алієва Людмила Олександрівна,
к. іст. н., доцент кафедри публічного
управління та гуманітарних наук
Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв, м. Київ, Україна.

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ

Розвиток національної самосвідомості студентства є одним з найважливіших завдань сучасної української вищої школи. Тільки ті нації, які з'єднані єдиною ідеєю, єдиним духовним форматом, можуть бути конкурентоспроможними і займати гідне місце в європейській та загальносвітовій культурі. Панівне місце у формуванні національної самосвідомості молоді займає мова. Опанування українською мовою як найважливішим чинником національної самоідентифікації не лише забезпечує комфортне існування індивіда в соціальному просторі, а й сприяє виробленню загальнонародних, національно окреслених поглядів і переконань [1].

Формування світогляду молодої людини починається з сім'ї. «Як у яблуні соки у свої гілки, так батьківський дух і норів переходить у дітей, поки відлучаються і заново вкоріняться» – небезпідставно вважав український філософ Г. Сковорода про неоціненне значення сімейного виховання [3]. Саме в сім'ї починається формування українських, державницьких переконань, неоцінним чинником якого є мова. Поколінням молодих людей не варто покладатися лише на здобутки економічного та політичного зростання, а, насамперед, замислитись, що слід запозичити в минулому, аби світ через п'ятдесят чи сто років, у якому житимуть онуки і правнуки, був зігрітий теплом людських стосунків [4].

Починаючи навчатись у виші, відірвавшись від звичного середовища, молода людина потрапляє у нову студентську спільноту, встановлення контактів та спілкування з якою, є бажаним і потрібним. Поряд з оволодінням новими знаннями, яке відбувається в навчальних аудиторіях, на процес формування світогляду студента в цей час великий вплив має комунікативне середовище в якому він існує. Тому вивчення культурної і зокрема мовної ситуації у виші ми вважаємо не тільки доцільним, але і вкрай необхідним.

На початку 2008 р. дослідницькою групою студентів ДАКККіМ під нашим керівництвом було проведено соціологічне дослідження на тему «Використання української мови студентами ДАКККіМ», яке мало пошуковий, пілотажний характер. Метою було дослідження мовної ситуації у студентському середовищі. Серед завдань слід виділити найбільш актуальні: визначити рівень задоволеності мовних потреб студентів у суспільстві та їхнє ставлення до державної мовної політики, визначити фактори впливу на вибір мови спілкування та інші.

Провівши опитування студентів та проаналізувавши отримані дані було виявлено, що 95% студентів ідентифікують себе за національністю як українці, але рідною, вважають українську мову лише 70% студентів, а у спілкуванні її частіше

використовують лише 35% студентів, інші використовують частіше російську. У виші під час навчання 48% студентів спілкуються переважно українською мовою, 27% – обома, 25% – російською, але поза навчальним процесом більше половини (59%) спілкується російською. Тобто вищий навчальний заклад впливає позитивно на мовну ситуацію в студентському середовищі.

Зроблено передбачуваний висновок, що на вибір мови повсякденного спілкування найбільший вплив мають сім'я і друзі опитаних. Серед тих, хто частіше вживає українську мову у спілкуванні – 92% спілкуються українською з батьками, 97% – з друзями.

Щодо питання мовної політики, то 67% студентів ставляться негативно до надання російській мові статусу другої державної, 88% – вважають, що мова є одним з атрибутів державності, лише 1% так не вважає, іншим було важко відповісти на це запитання.

За матеріалами дослідження зроблено ще один невтішний висновок: місто є осередком російської мови. Російською мовою частіше спілкуються кияни та вихідці з великих міст (80% студентів, які проживають у містах). Переїхавши на навчання до міста україномовні студенти з сіл та невеликих міст змушені адаптуватися до нового соціального та мовного середовища, тому деякі починають рідше вживати українську мову. Явище безумовно негативне, адже місто, особливо столиця, є центром культури і повинно нести рідну мову як зразок культури.

Значний вплив на молоде покоління у наш час мають засоби масової інформації. Через недостатню кількість україномовної інформації знижується культурний рівень української мови. Наше дослідження показало, що мовні потреби студентів не задоволені ЗМІ, 80% опитаних дивляться телепередачі російською мовою. Але половина з них хотіли б дивитись – українською. Що стосується художньої літератури, то 34% опитаних читають книжки російською, 52% – обома мовами, і лише 14% – українською. Стосовно газет і журналів, ситуація подібна – 42% читають російською, 44% – обома мовами, і лише 14% – українською.

У процесі дослідження було використано декілька цікавих відкритих питань, з метою отримання особистої думки студентів, а також для використання варіантів відповіді в подальших дослідженнях. На запитання «Які заходи потрібно вжити, щоб телебачення «заговорило» українською?» відповіли 27% студентів. Були запропоновані такі шляхи вирішення цієї проблеми: прийняти закон для регулювання цього питання, ввести штраф за невиконання (50% від усіх пропозицій), робити якісний переклад російськомовних та іншомовних телепередач (23%), добре спонсорувати «озвучку» російських та іншомовних телепередач (12%), знімати власні українські фільми та телепередачі (15%).

Ще одне запропоноване цікаве запитання «Які необхідно вжити заходи в академії для того, щоб студенти почали частіше вживати українську мову?», на яке відповіли 35% опитаних, пропозиції були такими: викладачі повинні викладати тільки українською мовою (47%), проводити агітацію серед студентів (20%), заборонити студентам в академії спілкуватися російською мовою (20%), необхідно

проводити культурні заходи в Академії українською мовою (12%), організувати гурток української мови (1%).

Тобто, на першому етапі соціалізації на вибір мови спілкування більшою мірою впливають батьки. На етапі навчання у виші на перше місце виходить вплив друзів та студентів академії, а вже на другий викладачів та батьків. Але вплив навчального закладу і в першу чергу викладачів не можна недооцінювати. В цей період завданням педагогів є подолання психологічно-комунікативних перешкод, які стимулюють нестійкість мовної поведінки студентів, носіїв української мови, і спонукають їх послуговуватися нерідною мовою поза такими узвичасними ситуаціями, як наприклад, аудиторне заняття, іспит і розмова з викладачами. Потрібно вимогливо ставитись до здійснюваної нами просвітницької роботи у цьому напрямі. До кожного студента потрібно використовувати індивідуальний підхід, якщо це потрібно, тому віднаходження аргументів, які сприяли б нарощуванню української свідомості – відповідальна справа. Як пише відомий український письменник А. Погрібний: «Для одного індивіда достатньо вияснення історії нищення мови, інший – і таких більшість, керується сакраментальним «що мені перехід на рідну мову дасть?»(як-от у можливості здобути кращу роботу або освіту), ще іншому – потрібні спонуки вищої трансцендентності, коли на першому плані – уболівання про загальнолюдську та національну справедливість, про необхідність порятунку людства і кожної окремої нації від загрози нівеляції, уніфікації» [2].

Література

1. Кононенко В. «Етнологічні засади вивчення української мови» / В. Кононенко // Українська мова в освіті. – Івано-Франківськ : Плай, 2000. – С. 43.
2. Погрібний А. Захочеш – і будеш: Публіцист. / А. Погрібний. – К. : Вид. центр «Просвіта», 2007. – С. 456.
3. Сковорода Г. Пізнай в собі людину / Г. Сковорода ; пер. М. Кашуба ; пер. поезії В. Войтович. – Львів : Світ, 1995. – С. 436.
4. Українська етнопедagogіка: історичний контекст : навч.-метод. посібник / за ред. проф. Н. Лисенко. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 3.

Босик Зоя Олександрівна,
к. культурології, завідувач відділу
регіонального культурного розвитку та
народної культури Українського центру
культурних досліджень Міністерства
культури України,
м. Київ, Україна.

ЕТНОЯРМАРКУВАННЯ В КОНТЕНТІ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСІВ СПАДКОЄМНОСТІ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ

Глобалізація відкриває нову епоху переосмислення культурної спадщини. Новий соціальний і культурний контекст впливає не тільки на характер змін в сучасній культурі, але й на оновлення, відродження, популяризацію значних сфер культури минулого часу, які набувають в умовах посилення національної самоідентифікації нового структурування ціннісних і громадянських орієнтирів спадкоємності щодо нематеріальної культурної спадщини. Ця спадщина є стрижнем, який пронизує всі складові етнокультури і суспільства в цілому, і стає одним із визначальних факторів прогресу суспільства, його державності, формування національної ідентичності. Особливо актуалізується питання етноярмаркування в контенті соціокультурних процесів спадкоємності цієї спадщини в Україні.

Мета – проаналізувати етноярмаркування в контенті соціокультурних процесів спадкоємності нематеріальної культурної спадщини в Україні.

Спадкоємність – передача генетичної інформації від одного покоління іншому. Цю передачу можемо розглядати під різними кутами зору. Зокрема, спадкування забезпечує соціокультурний процес передачі генетичної інформації від одного покоління іншому, а спадковість – функціональні зв'язки між поколіннями. Тож етноярмаркування ввібрало в себе комунікаційну соціокультурну складову різноманіття збереження інформації універсальності генетичного коду, розкриваючи себе у процесах поширення передачі спадковості, зокрема, вмінь, знань, навичок для забезпечення функціональних історичних зв'язків між поколіннями. Соціокультурна спадкоємність виконує функцію соціальної взаємодії розвитку суспільства у процесі передачі від покоління до покоління матеріальних і духовних цінностей та засвоєння їх наступними поколіннями, що є закономірним зв'язком між минулим, сьогоденням та майбутнім.

Коріння українського ярмаркування сягають ще часів Київської Русі, яке збіглося з активним розвитком ремесел. Наприклад, традиційне ярмаркування у Великих Сорочинцях триває ще з часів Гоголя. Зазвичай, на цьому ярмарку розгортається містечко майстрів із проведенням майстер-класів «Сорочинська майстерня» [3]. Носії живих традицій передають знання та вміння виготовлення гончарних виробів, майстерності розпису писанки, опанування техніками вишивки

та багатьох інших видів ремесел. «Бессарабський Ярмарок» презентує національні садиби народів, які мешкають на території Одещини, з їхньою традиційною господарською та побутовою культурою, де відображаються національний колорит народної культури, зокрема: пісні і танцю, усної народної творчості. Демонструються страви національної кухні, якими пригощають усіх гостей ярмарку.

Нагадаємо, що другим після Сорочинського ярмарку за масштабом і популярністю в Україні є «Петрівський ярмарок». Свято Петрівського ярмарку започаткували у Чернівцях ще у 1786 р., і вже давно стало улюбленим дійством, як для мешканців міста – так і для гостей. Зазвичай кожного року на день верховних апостолів Петра і Павла (12 липня) можна відчути всю палітру багатонаціональних традицій Чернівців, колорит буковинської культури, побачити досягнення та успіхи нашого талановитого народу, щирість та відкритість буковинців; отримати справжню насолоду від ярмаркування, виступів фольклорних колективів, виставок народних майстрів, різноманітних майстер-класів пізнання народних традицій; придбати собі унікальні і корисні речі; посмакувати стравами буковинської кухні, а ще – ознайомитися з продукцією вітчизняного виробника [2].

Варто зазначити, що етноярмаркування торкається сфери торгівлі, бо тут шукають заробітку. Участь у ярмарках надає можливість продемонструвати національні мистецькі обрядові традиції й потенціал народного майстра, музиканта, співака, хореографа та здобутки в галузі виробництва продукції й забезпечити просування цих продуктів до товаровиробників. Зазвичай поведінка людей на ярмарку спонукає виникненню різноманітних приказок-примовок, прислів'їв, прикмет, які супроводжують процес торгівлі. Саме вони є носіями позитивної інформації особливостей проведення ярмарку. В усі часи на ярмарку широко побутувала усна народна творчість.

Доцільно додати, що етноярмаркування є важливим засобом відродження і збереження традицій, звичаїв і обрядів, традиційних ремесел. Крім того, етноярмаркування торкається проблем соціокультурного спрямування, зокрема матеріальних і духовних аспектів культури (традиційної кухні, побуту, ремесел, промислів, фольклору), що позитивно впливає на процес спадкоємності фольклорних традицій, вмінь та навичок пізнання технологічних процесів і різноманітних технік народних ремесел. Тож зрозумілість і доступність етноярмаркування забезпечує його привабливість для різних категорій населення і таким чином набуває популяризації серед сучасних засобів поширення нематеріальної культурної спадщини.

Отже, важливим контентом етноярмарку є те, що через комунікаційне презентування простежуються соціокультурні процеси міжпоколінних взаємозв'язків у ланцюжку між колективами та народними майстрами, які є носіями живої традиції нематеріальної культурної спадщини. Етноярмаркування приваблює різновікову аудиторію та знайомить з традицією ярмаркування українського народу.

Перспективою подальших досліджень є питання необхідності виявлення, інвентаризації, збереження, популяризації нематеріальної культурної спадщини

України, які ввійшли до пріоритетних напрямків української держави, вибір етноярмаркування як однієї із форм охорони нематеріальної культурної спадщини є понад актуальним для сучасних соціокультурних, етно-культурологічних, мистецтвознавчих досліджень. Вивчення етноярмаркування в контенті соціокультурних процесів спадкоємності нематеріальної культурної спадщини сприятиме процесу збереження, відтворення та популяризації цієї спадщини.

Література

1. Босик З.О. Традиційна народна культура в сучасній Україні: соціокультурна реальність / З.О. Босик, А.В. Семенюк // Звіт про НДР УЦКД за 2014 р. – УЦКД, 2014. – 119 с.

2. Петрівський ярмарок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.biolika.ua/ru/blog/novosti/256-petrvskiy-jarmarok-2015.html>. – Заголовок з екрана.

3. У Великих Сорочинцях триває ярмаркування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25085066.html>. – Заголовок з екрана.

УДК 007 : 304 : 004.9

Вінічук Ірина Михайлівна,
доцент кафедри публічного управління
та гуманітарних наук,
Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна.

Вінічук Артем Олегович
аспірант, Національна академія керівних
кадрів культури і мистецтв,
м. Київ, Україна.

СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО: СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТА МИСТЕЦТВОЗНАВЧІ АСПЕКТИ

Актуальність теми полягає в тому, що у сучасному суспільстві, що швидко змінюється, роль культури стає визначальною для розвитку України та створення її позитивного іміджу в оточенні інших держав. Запровадження інноваційного управління, нових технологій соціально-культурного програмування, економічних механізмів в діяльності закладів і установ культури і мистецтв зумовлюють тенденції кадрової політики керівної ланки органів державного управління культурно-мистецькою сферою [6]. Проектування у соціокультурній сфері є важливою складовою теорії та практики сучасної культурної діяльності. Здатність ефективно управляти культурною сферою та її структурними підрозділами забезпечує найповніше задоволення потреб суспільства. Основною особливістю

нової соціокультурної дійсності є те, що українське суспільство знаходиться на переломі, та на етапі зміни типу своєї організації існування. У сучасних міжнародних відносинах останнім часом все більш вагому роль відіграють питання міжкультурного співробітництва. Це визнано на різних рівнях: міжнародному, регіональному, національному. Культурні зв'язки сьогодні розглядаються як самостійний і важливий інструмент зовнішньополітичної діяльності, яка, в свою чергу, відчутно трансформується, набуваючи досить яскравих, незвичних та цікавих форм та охоплює найширшу аудиторію. На початку двадцять першого століття у всьому світі виникла потреба у високих стандартах знань із менеджменту у сфері культури. Розвиток сфери культури має безпосереднє відношення до поліпшення якості життя, забезпечує соціальну стабільність і гармонізацію міжнаціональних і міжконфесійних відносин, сприяє розкриттю творчого потенціалу, духовному розвитку особистості і громади в цілому [2; 3].

Велику увагу проблемам розвитку організації соціально-культурної сфери приділяють вчені сучасної української науки: С. Аппатов, Л. Аза, Д. Антонович, Б. Брехт, А. Величко, А. Драк, М. Долішній, В. Єременко, М. Казнов, В. Козак, О. Красій, В. Куценко, В. Мандибура, В. Новіков, Л. Оганян, С. Писаренко, В. Рутгайзер, У. Садова, Л. Семів, В. Хохлов, Л. Шевчук, А. Ягодка та ін. Аналіз різних аспектів інформаційної культури, пов'язаних із перспективами, що відкриваються перед особистістю представлені в роботах Р. Габідулін, Е. Карпещенко, Ю. Зубова, Н. Гендіної та ін. Теоретико-методологічні засади розвитку соціально-культурної сфери розроблялися представниками різних міжнародних наукових шкіл. Дослідження наукової літератури показує, що найбільш детально соціально-культурну сферу розробляють крізь призму педагогічної науки такі українські вчені як Н. Дрожжина, С. Гончаренко, Ю. Жидецький, А. Меньшиков, С. Сисоєв, Н. Ничкало, Т. Фініков, А. Лігоцький, Н. Пастернак, Х. Лах, О. Радковська, В. Чернець. Філософські та культурологічні дослідження окремих аспектів даного феномену знаходимо і в роботах вітчизняних учених В. Андрущенко, В. Вікторова, В. Кременя, К. Корсака, М. Михальченка, Т. Мадишева, В. Шульгіної; російських учених В. Зінченка, Л. Иванова, Н. Нікандрова, В. Безпалько, Н. Селезнева, Я. Нейматов, А. Лосев, В. Соколов та ін. Поширеним є розгляд проблеми стандартів як складової освітньої політики у роботах українських дослідників В. Лугового, О. Ляшенко, В. Гальперіної, Т. Яценко та ін. Таким чином, культурні процеси в новітні часи, в контексті національно-культурного відродження, розгортаються поступово, зосереджуючись на поверненні забутих чи вірніше заборонених в тоталітарному минулому імен, їхнього творчого спадку, охоплюючи гострі питання, пов'язані з утвердженням історичної пам'яті українського народу. При цьому особлива увага приділяється гуманізації, гуманітаризації та українізації освіти, що було покликано виховувати почуття державної і національної гідності, громадянської відповідальності, любові до своєї Батьківщини [5; 6].

Театр у сучасному світі є одним із найважливіших феноменів культури, що впливає на культурні запити часу і в свою чергу піддається впливу сучасною концепції культурного буття. Український театр як самобутнє естетичне явище –

синтетичне сценічне дійство «великого» стилю, де органічно взаємодіють й активно взаємозбагачуються різні просторово-часові мистецтва, серед яких домінують слово, музика, танець, спів, оздоблені яскравою театральністю й етнографічно-фольклорними барвами, що не заступають, а в найбільш художньо вартісних зразках підсилюють емоційну їй наснагу і глибокий психологізм, мальовничу багатовимірність і цілісність вистави, часто-густо співзвучну поліфонічним оперно-постановочним структурам, утвердився на зламі ХІХ-ХХ ст. В опереті поєднуються вокальна та інструментальна музика, танець, балет та елементи естрадного мистецтва. Внаслідок такого яскравого поєднання складових утворюється дуже демократичний і досить «легкий» музичний жанр, що і є головною причиною захоплення оперетою мільйонів людей різного віку та різного соціального рівня, а тому є потреба у зверненні до творчого досвіду корифеїв української сцени, які були фундаторами національного театрального мистецтва, мали глибоке коріння етнічної культури, що є одним з шляхів оновлення театру.

Театр корифеїв був по своїй суті явищем дуже «театральним», зовсім не підкореним завданням інтерпретації драми і ніяк не обмежений нею. Цей театр не намагався побудувати «четверту стіну» і багато в чому зберіг яскраву мальовничість, соковиту фарсовість, побутовий сарказм, проникливий ліризм народного мистецтва. Українські драматичні колективи, які формувалися 1920 р. різною мірою відштовхувалися від заштампованих форм традиційного театру. Виникає навіть поняття театру й актора «європейських форм», тобто здатного працювати на європейській класиці. Репертуарну основу нових театрів становила українська п'єса ХХ ст. і зарубіжна. Державний театр, Народний театр, Перший державний театр УРСР ім. Т. Г. Шевченка – це, по суті, була одна й та ж театральна труппа акторів (І. Мар'яненко, М. Тинський, С. Каргальський, М. Дорошенко та ін.), яка проходила у Києві крізь різноманітні трансформації часу. Процес посилення «європеїзації» українського театру в постановках п'єс Ібсена, Гауптмана, Зудермана та інших був закономірним етапом. Між тим, режисери прагнули до поступового, ґрунтовного підйому культури театру. Період з 1970 р. по 1990 р. позначений новими яскравими подіями у творчому житті Київської оперети. Із ними пов'язані імена видатних режисерів, диригентів, драматургів та композиторів другої половини ХХ ст.: В. Бегми, В. Шулакова, С. Сміяна, Д. Шевцова, Б. Шарварка, Ю. Рибчинського, В. Лукашова та ін. [4; 5].

Сучасний період розвитку театрального мистецтва в Україні пов'язаний із пошуками виразних образів, якими майстерно володіли митці сценічного мистецтва кінця ХІХ – початку ХХІ ст. Це дає можливість зазначити надзвичайно тісний зв'язок усього театрального мистецтва. Однією з актуальних тенденцій сучасного міжнародного культурного співробітництва є інституалізація культурного обміну, яка спрямована на розвиток широкого діалогу у сфері культури. Діяльність у театральній сфері зосереджена на подальшому посиленні культурно-гуманітарної складової у загальному контексті присутності України. Театр є водночас і консервативним мистецтвом, і відкритим до змін – тоді, коли у театральній спільноті з'являються активні реформатори, здатні виразно сформулювати концепцію розвитку театру, його популяризації та реалізувати її. Важливим засобом

популяризації театрального мистецтва в Україні і світі є театральні фестивалі. Починаючи з 2013 р., був започаткований інноваційний проект у м. Києві – міжнародний театральний фестиваль JoyFest. Перший міжнародний театральний фестиваль JoyFest за участю театрів з Румунії, Польщі, Болгарії, Вірменії та інших країн відбувся в жовтні 2013 р. в Київському театрі оперети. До участі у другому міжнародному фестивалі JoyFest, який відбувся 2014 р. в м. Києві, запрошувалися народні театри з України, Румунії, Болгарії, Вірменії, Грузії, Єгипту та інших країн світу [3].

Планування і контроль проекту передбачають вирішення менеджером соціокультурної діяльності таких завдань: встановлення послідовності робіт із реалізації проекту, яка забезпечувала логічність і ефективність їх виконання; визначення і розподіл потрібних ресурсів, бюджету, поєднаннях з календарним планом робіт; розробка інформаційної бази для контролю за виконанням проекту; прийняття рішень щодо перерозподілу ресурсів у разі необхідності протягом життєвого циклу проекту; розвиток робочих взаємостосунків і групової роботи; мотивацію людей до вищих результатів як через моніторинг виконання, так і через визначення цілей; поліпшення якості виконання проекту і забезпечення досягнення встановлених завдань у межах визначеного часу, витрат і обсягів; подання інформації для підсумкового аналізу виконання проекту в цілому та його організаційними одиницями. Одним із найскладніших понять у соціокультурному секторі є інновація. На думку Гіп Гагоорта «Інновація – це природна риса творчого світу. Першим кроком – це розрізнити інноваційні аспекти різних видів мистецтва» [1, с. 43].

Театральне мистецтво є одним із визначальних факторів розвитку культури нації, показником духовності та зрілості її суспільства. Театр у сучасному світі є одним із найважливіших феноменів культури, що впливає на культурні запити часу і в свою чергу піддається впливу сучасної постмодерністської концепції культурного буття.

Література

1. Гіп Гагоорт. Менеджмент мистецтва. Підприємницький стиль / пер. з англ. Богдан Шумилович. – Львів : літопис, 2008. – 360 с.
2. Марчук Є. Соціополіс – модель майбутнього суспільства // Національні інтереси. – Львів, 2001. – №4–5. – С.104–114.
3. Мистецька освіта в культурному просторі України ХХІ століття : зб. матеріалів Міжн. наук.-творч. конф., Київ, Одеса, 28-30 квітня 2015 р. – К. : НАКККіМ, 2015. – 367 с.
4. Кропивницький Марко Лукич // Українська радянська енциклопедія. В 16-ти т.]. – К., Акад. наук УРСР. – [1962]. – Т. 7. – С. 431–432.
5. Станиславский К. С. Собрание сочинений: в 8-ми т. / К. С. Станиславский. – М. : Искусство, 1954–1961. – Т. 7. – 570 с.
6. Чернець В.Г. Українська культура у контексті світової цивілізації / В.Г.Чернець. – К. : КДК Мін-культури України, 1993. – 7 с.

Гавеля Оксана Миколаївна,
канд. пед. наук, доцент,
професор кафедри публічного
управління та гуманітарних наук,
Національна академія керівних
кадрів культури і мистецтв,
м. Київ, Україна.

**ПОБУДОВА НАУКОВИХ КОНСТРУКТІВ У ГАЛУЗІ
ГУМАНІТАРНИХ ЗНАТЬ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕОРІЙ
І ТЕРМІНОЛОГІЇ ПРИРОДНИЧИХ НАУК
(НА ПРИКЛАДІ ПРАЦЬ КУРТА ЛЕВІНА)**

Актуальною проблемою сьогодення є доведення можливості застосування термінології природничих наук у галузі розробки теорій гуманітарних наук. На сучасному етапі розвитку наукового знання нерідко має місце порушення методології наукових досліджень через недостатнє опанування деякими вченими-гуманітаріями термінології і методології природничих наук, яка використовується ними з метою надання їхній роботі більш «вагомого» значення. В деяких наукових публікаціях гуманітарного спрямування спостерігається нагромодження фраз і термінів, які важко зрозуміти фізикам, математикам або хімікам.

Водночас безперечним є вплив фізики, хімії та математики, як старших наук, на розвиток, наприклад, психології і культурології, які є менш зрілими науками стосовно їхньої спеціалізації. Доцільність використання термінології фізики в галузі гуманітарних наук обумовлено досить сталою практикою їхнього використання. Наприклад, в словнику культурології знаходимо наступні словосполучення: культурна дифузія, культурна трансмісія, культурний релятивізм та ін.

Метою дослідження є наукове обґрунтування доцільності побудови наукових конструктів в галузі гуманітарних знань на основі використання теорій і термінології природничих наук.

Об'єкт дослідження – поняття і наукові конструкти, розроблені вченими-гуманітаріями на основі використання ними теорій і термінології фізики, хімії і математики.

Предмет дослідження – наукові конструкти, побудовані К. Левіним у галузі психології на основі використання ним теорій і термінології природничих наук.

Важливим проявом впливу фізичної теорії поля в психології стало виникнення напрямку, відомого під назвою гештальтпсихологія, біля витоків якого стояли три німецьких психолога – В. Келер, М. Вертгеймер і К. Коффка. Головний принцип означеного напрямку полягає в тому, що поведінка визначається психофізичними полем, в якому воно «вкорінене».

У подальшому, під впливом гештальтпсихології та психоаналізу, німецько-американським психологом К. Левіним була розроблена польова теорія особистості. Вчений наполягав на необхідності застосування теорії поля у всіх галузях психології. На його думку, ця система уявлень дозволяє досить точно

відображати психологічну реальність, із застосуванням методу аналізу каузальних відносин і побудовою наукових конструктів.

К. Левін віддавав перевагу психологічному опису поля, протиставляючи його фізичному або фізіологічному описам. Поле визначається ним як тотальність співіснують фактів, які мисляться як взаємозалежні. Уявлення теорії поля застосовувалися К. Левіним до широкого кола психологічних і соціологічних феноменів, включаючи поведінку людей різних вікових категорій і груп, з національним відмінностям характеру, в їх груповий динаміці.

Хоча теорія поля К. Левіна на сьогоднішній день активно використовується і продовжує розроблятися сучасними психологами, існує немало зауважень з боку дослідників з природничої галузі знань, що в своїх працях учений невірно застосовує фізичні і математичні поняття. І це не зважаючи на те, що сам К. Левін пояснював, що використовував лише метод фізичної теорії поля, а не її зміст, а також ті аспекти топології, які зручні для психологічної репрезентації.

Ученому «закидали», що використані ним в теорії поля терміни – такі, як сила, межа, вектор, валентність, траєкторія, простір та ін. є вирваними зі свого звичного контексту природничих наук і тому повинні розглядатися як неправомірні психологічні конструкти.

Зазначимо, що під валентністю К. Левін розумів властивість об'єкта притягати або відштовхувати інші об'єкти. Йшлося про цінності регіону для людини. Регіон може притягати і мати позитивну валентність, або відштовхувати і мати негативну валентність. Як відомо, в хімії термін валентність розуміється як здатність атома сполучатися з певним числом атомів того самого або інших хімічних елементів. Отже, застосування терміну валентність в хімії і психології по суті аналогічне. На нашу думку, єдине слушне зауваження це те, що запозичені К. Левіним терміни з фізики, математики та хімії є недостатньо чітко визначеними в новій системі створеного ним психологічного знання, задля окреслення чітких меж їх гуманітарного змісту.

Л. Курц створив оригінальну модель людської поведінки (на основі застосування природничо-наукових знань), з метою кращого її прорахування і здійснення певних передбачень, не виключаючи необхідність її подальшої перевірки за допомогою методу спостереження. Слід пам'ятати, що теорія поля Левіна не є математичною, в прямому розумінні цього слова, хоча і використовує мову топології. Насамперед, це психологічна теорія, в якій застосовано метод аналогії. Його діаграми не є моделями, які повністю відображають всі варіанти поведінки людини в соціумі. Швидше це графічні методи репрезентації логічної структури людських відносин. Топологічні поняття можуть специфічним чином пристосовуватися для компактного і зручного зображення складної системи відносин у психологічній ситуації. Репрезентації К. Левіна – це, насамперед, більш чітке структурне відображення картин відомих фактів, що не завжди дозволяють прогнозувати усі варіанти реальної людської поведінки.

Цінність теорії К. Левіна полягає в тому, що вона вводить в єдину логічну систему відомі факти, які раніше розглядалися окремими теоріями. Вона має певні переваги як засіб організації психологічного мислення. Крім того, відповідність

відомим фактам доводить адекватність цієї теорії. К. Левін був переконаний, що повною перевіркою на життєздатність висунутої ним теорії і здійснених на її основі прогнозів щодо людської поведінки, є можливість їхнього експериментального випробування.

Праці Левіна присвячені питанням заміщення, рівня домагань, ефекту переривання діяльності, регресії, конфлікту, груповий динаміці. Важливість багатьох цих психологічних феноменів була встановлена в спостереженнях психоаналітиків, але саме Левіну було відведено роль творця конгеніальної теоретичної атмосфери й розробника методу дослідження цих феноменів. Зокрема, проблема людської мотивації, яка представляла недоступну для гуманітарних досліджень галузь, за винятком експериментального вивчення біологічних потягів у нижчих тварин, стала завдяки Левіну напрямком живого експериментування.

Особливий науковий талант К. Левіна дозволив йому зробити ясними та конкретними деякі існуючі в психології припущення щодо функціонування особистості в соціумі на основі застосування термінології, яка застосовується природничими науками. Наприклад, він бачив необхідність детального обговорення базових припущень теоретиків психоаналізу щодо заміщення однієї активності на іншу. Коли це було зроблено в термінах організації та сегрегації напружених систем, чиї кордони мають властивість усепроникності, був відкритий новий шлях для психологічного експериментування.

У розробці своїх наукових теорій К. Левін виявив високі інтелектуальні здібності, здатність до чіткого і ясного мислення. Ця найбільш сильна сторона його психологічних якостей як ученого, дозволила йому висвітлити багато проблем, які ховалися в тіні неповної концептуалізації і вітійоватого теоретизування тогочасної психологічної науки. Він був переконаний, що психологічна наука, якщо хоче бути корисною людям, повинна проникнути і експериментально дослідити важливий простір людської поведінки на основі застосування відомих на той час наукових знань в галузі не лише гуманітарних, але й природничих наук. Хоча К. Левін у своєму теоретизуванні видається певною мірою важким для розуміння, в кінцевому результаті йому завжди вдається прийти до цікавих наукових висновків і слушних практичних рекомендацій.

За змістом курсу «Психологія вищої школи» для студентів рівня підготовки «магістр» в НАКККіМ передбачає вивчення питання «Теорія поля К. Левіна». На одному з семінарських занять студент А., який висвітлював означене питання, зазначив: «В реальному житті я не дуже цікавився психологічною наукою, через те, що не люблю «копатися» у собі. Однак, ознайомившись з працями К. Левіна я зрозумів, що наука психологія може бути «справжньою» і надзвичайно захоплюючою. Мене настільки зацікавили праці цього вченого, що я пообіцяв собі перечитати їх усі і досить уважно».

Так само як у гуманітарних науках, так і природничих, завжди присутній так званий «поетичний» елемент, який виникає завдячуючи потребі людини у наповненні предмету, який викладається, емоційним змістом. Учитель фізики з Одеси Н.Н. Палтишев на своїх уроках звертається до літератури, музики та живопису. Він зазначає, що дуже важливо навчити наших дітей мислити

філософськи. Філософія має бути присутньою на уроці, наприклад, під час уроків-роздумів, уроків-розмірковування. З власного досвіду, він пише: «Я довго думав над питанням, як говорити на уроці про гармонічні коливання, розказати, як пружина коливається, маятник коливається і так далі? А далі прийшло осяяння. Я подумав: ми живемо на Чорному морі, у ста метрах від моря, ну який ще повинен бути урок в Одесі з теорії коливання? Ось він: шум прибою, крик чайки, биття людського серця.

Після такого вступу ставлю запитання: Назвіть тіло, що не коливається». І знову несподівана відповідь: «Цеглина». Я їм говорю: «Учні, а якщо вглиб цеглини подивитися – адже там усе той же коливальний рух атомів і молекул». І згодом, після невеличкого музичного фрагменту починається чиста фізика, 20 хвилин чистої фізики: коливання маятника, урівняння руху.... І знову звертаюся до них: «Діти, ну а людина, а моральні коливання між підлістю та честю, брехнею та правдою, а моральний вибір, котрий завжди доводиться звершувати нам у житті? І ми усі разом вирішуємо: адже теорія коливань охоплює усіх нас!».

Отже, шляхом вивчення психологічної та педагогічної діяльності видатних діячів гуманітарної науки заходимо чудові приклади успішної побудови наукових конструктів в галузі гуманітарних знань на основі використання теорій і термінології природничих наук.

Література

1. Інтернет-ресурс: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/freydjer/23.php
2. Левин К. Разрешение социальных конфликтов / К. Левин ; пер. с англ. – СПб. : Речь, 2000. – 408 с.
3. Зейгарник Б. В. Теория личности Курта Левина / Б.В. Зейгарник. – М. : Изд-во МГУ, 1981. – 104 с.
4. Левин К. Теория поля в социальных науках / К. Левин ; пер. с англ. – СПб : Сенсор, 2006. – 368 с.

Гавеля Олександра Русланівна,
аспірантка кафедри філософії
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
м. Київ, Україна

САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ УКРАЇНИ ЗАСОБАМИ ХРИСТИЯНСЬКОЇ МОРАЛІ І ПРАВОСЛАВНИХ РЕЛІГІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ

Актуальність теми дослідження. Сучасні вимоги, які висуваються українським суспільством до виховання молодого покоління припускають не тільки формування активної громадянської позиції, патріотичних почуттів, високих моральних якостей, але й неодмінний розвиток у кожної особистості навичок самоконтролю, самоаналізу і самооцінки. У зв'язку з цим виникає проблема навчання дітей і юнацтва самостійно ставити і досягати мети, аналізувати свої вчинки і дії, вміти зв'язати їх з моральними цінностями і духовними переконаннями представників старшого покоління українців.

Мета дослідження – за допомогою релігієзнавчо-філософського аналізу виявити особливості християнської аксіології як основи самовдосконалення особистості і формування на цій основі специфічної моделі свідомості і моральності сучасної молоді.

Об'єкт дослідження – процеси суспільного і духовного життя сучасної людини під впливом православ'я.

Предмет дослідження – православні духовні цінності як основа духовного, морального та інтелектуального самовдосконалення молодого покоління України на всіх рівнях його буття.

Системний метод аналізу християнських цінностей, який дозволяє розглядати християнство як аксіологічну систему здійснено в дисертаційному дослідженні українського релігієзнавця Г.В. Пирог «Ціннісна природа релігії (аксіологічний аналіз християнства)» [7]. Авторка виділяє наступні рівні функціонування християнських цінностей: духовний, особистісний і соціальний. На кожному з рівнів визначені особливості й закономірності функціонування християнських цінностей. Водночас поза увагою вченої залишається питання формування свідомості молоді, її самовдосконалення засобами православних християнських цінностей, функціонуючих в суспільному, культурному, духовному і особистому житті сучасної людини.

Український релігієзнавець О.С. Васильєва в дисертації «Релігія в контексті духовного світу особистості» (2006) [1] аналізує духовний світ особистості як найважливіший чинник самовизначення людини, який формується в процесі задоволення відповідних цінностей культури. Авторка аргументовано доводить, що релігія в контексті духовного світу особистості постає у плані морального самовдосконалення на всіх рівнях її буття. Будь-який процес пізнання нерозривно пов'язаний із людською свідомістю. Відповідно у релігійному світогляді зміст інтелектуальних компонентів утворюють погляди й уявлення як на предмет віри,

так і на будь-які об'єкти релігійного відображення. Церква, освіта і культура володіє різними функціональними можливостями щодо впровадження цінностей православної релігії у духовний світ молоді, що потребує подальшого наукового аналізу.

В дисертації українського релігієзнавця А.М. Кадикало «Проблема свідомості у контексті взаємодоповнення релігійного та наукового дискурсів» (2005) [4] здійснюється філософський аналіз поняття свідомості через призму релігійного та наукового дискурсів до вивчення взаємозалежності процесу пізнання і синкретичного та секулярного типів світогляду. Водночас малодослідженим залишається питання формування пізнавальних функцій психіки молоді людини в контексті православних християнських цінностей.

Український релігієзнавець А.О. Кислий у дисертації «Релігійна освіта в Україні як чинник формування суспільної моралі» (2007) [5] розглядає історичну ретроспективу, сучасний стан і тенденції розвитку релігійної освіти в Україні. У роботі зазначається, що Церква намагається використовувати освіту як найбільш ефективний засіб морального виховання на основі християнської етики та поширенні віровчення. На думку вченого, досить мотивованими напрямками взаємовпливу світської та релігійної освітніх систем в Україні є запровадження християнської етики як навчально-виховної дисципліни у зміст української школи та відкриття загальноосвітніх навчальних закладів під опікою Церкви. Приділяючи увагу питанням етичного характеру, що стосуються функціонування християнських цінностей в системі моралі, дослідник залишає поза увагою важливі релігійні аспекти, які стосуються процесів суспільного і духовного життя сучасної людини під впливом православ'я, формування релігійної свідомості і самосвідомості сучасної молоді.

У дисертаційному дослідженні українського релігієзнавця Н.С. Гаврілова «Релігійна свідомість сучасного студентства в контексті світоглядного плюралізму (на матеріалах України)» (2007) [2] з'ясовано особливості релігійної свідомості сучасного українського студентства. Автором проаналізовано різні підходи до поняття, визначено його місце в структурі всього релігійного комплексу.

Н.С. Гаврілов вказує, що релігійна свідомість за її класичним визначенням – це певна структурована або неструктурована сукупність ідей, поглядів, теорій тощо. Вчений доповнює поняття тим, що це об'єктивовані у відповідній релігійній культурі норми і правила релігійного мислення й поведінки, які одночасно розглядаються ним як суб'єктивовані через релігійну та конфесійну самоідентифікацію особистості, з ознаками її релігійності свідомості (з догматично-теологічними та ціннісно-орієнтаційними елементами). Таким чином, питання самовдосконалення сучасної молоді вимагає більш поглибленого дослідження ціннісних характеристик православної релігії і пов'язаних з цим релігійно-філософських та етичних людських рефлексій.

Український філософ О.Р. Козловський у роботі «Релігійна свідомість та релігійні практики населення сучасної України як предмет соціально-філософського аналізу» (2006) [6] розробив структурно-типологічний підхід до аналізу релігійної свідомості та релігійного досвіду й запропонував нову інтерпретацію тенденцій в еволюції релігійності населення сучасної України. Вченим сформульовано практичні рекомендації щодо розроблення стратегії

державної політики у релігійно-конфесійній сфері. В контексті продовження запропонованої дослідником теми актуальним є аналіз поняття ідеалу свободи і справедливості, який міститься в цінностях православної релігії і є важливим інструментом самовдосконалення сучасної молоді, її ідентифікації в проекті формування української національної держави та української нації.

Український релігієзнавець А.С. Іванченко в дисертації «Соціокультурні та психологічні аспекти релігійної свідомості» (2007) [3] досліджує основні аспекти феномену релігійної свідомості. В контексті змісту релігійної свідомості вченою розкривається проблема релігійної істини; аналізуються функціональні компоненти релігійної свідомості – релігійне мислення, релігійна мова, релігійний світогляд, релігійна віра, релігійний досвід, ритуальні практики. Дослідницею зазначаються основні чинники впливу на релігійну свідомість: вікова динаміка розвитку, стать, характер і темперамент особистості, тип відносин з батьками, іншими близькими родичами чи опікунами. Критерієм психологічної норми в розвитку релігійної свідомості визнано її соціальну адаптивність та сприяння психологічній цілісності особистості. Водночас поза увагою авторки залишається питання духовного самовдосконалення сучасної православної молоді, що містить в собі значний потенціал впливу на покращення загального стану суспільної свідомості населення України, яке у більшості своїй сповідує православ'я.

Отже, релігієзнавчо-філософський аналіз праць сучасних учених-гуманітаріїв засвідчує, що сутність християнської аксіології в православній традиції виявляється в переважанні погляду на людину як духовно-матеріальну цілісність, яка наділена здатністю підносити власну свідомість над гріховними бажаннями шляхом щирого каяття і духовного самовдосконалення.

Узгодженість світської та релігійної освітніх систем в Україні зводиться до визначення особливого місця християнських цінностей у справі духовного самовдосконалення молоді і суспільства; окреслення особливостей православ'я в аспекті формування специфічної моделі свідомості та самосвідомості сучасної молоді; визначенні ціннісної основи української православної проповідницької культури, християнської освіти і виховання (в лоні церкви і родини) як самоцінних оригінальних явищ; виявленні суспільного, культурного і духовного потенціалу православної церкви, закладів та установ освіти і культури в Україні щодо можливостей виховання молоді засобами християнських цінностей, упровадження способу православного релігійного світогляду у повсякдення сучасної молоді.

Література

1. Васильєва О.С. Релігія в контексті духовного світу особистості : дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.11 / О.С. Васильєва ; Інститут філос. ім. Г.С.Сковороди НАН України, – К., 2006. – Рукопис.

2. Гаврілова Н.С. Релігійна свідомість сучасного студентства в контексті світоглядного плюралізму (на матеріалах України) : дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.11 / Н.С. Гаврілова ; Ін-т філос. ім. Г.С. Сковороди НАН України. – К., 2007. – Рукопис.

3. Іванченко А.С. Соціокультурні та психологічні аспекти релігійної свідомості : дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.11 / А.С. Іванченко ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2007. – Рукопис.

4. Кадикало А.М. Проблема свідомості у контексті взаємодоповнення релігійного і наукового дискурсів : дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.11 / А.М. Кадикало ; Ін-т філос. ім. Г.С.Сковороди НАН України. – К., 2005. – Рукопис.

5. Кислий А.О. Релігійна освіта в Україні як чинник формування суспільної моралі : дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.11 / А.О. Кислий ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2007. – Рукопис.

6. Козловський О.Р. Релігійна свідомість та релігійні практики населення сучасної України як предмет соціально-філософського аналізу : дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.03. / О.Р. Козловський ; Інститут вищої освіти АПН України, К., 2006. – Рукопис.

7. Пирог Г.В. Ціннісна природа релігії (аксіологічний аналіз християнства) : автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.11 / Г.В. Пирог ; Ін-т філос. ім. Г.С. Сковороди НАН України. – К., 2005. – 18 с.

УДК 391: 304 (477)

Гнидка Катерина Олександрівна,
асистент кафедри культурології,
релігієзнавства та теології
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ КОСТЮМ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Спрямованість сучасного українського суспільства на відродження національних духовних цінностей та традицій породжує активний інтерес до дослідження народного костюму, який відображає як елементи загальнолюдської культури, так і особливі національні та регіональні риси. У традиційному одязі втілюється своєрідне світосприйняття, почуття краси, право, мораль, різноманітні звичаї, ритуали українського населення. Актуальність його вивчення також зумовлена потребою піднесення національної гордості, патріотизму, долученості до національних духовних традицій та їх збереження, самоідентифікації українців у сучасному багатонаціональному культурному просторі.

Український народний костюм Північної Буковини – барвисте явище в декоративно-ужитковій творчості. Його музейні зразки, а також форми, що побутують і досі, привертають увагу своєю самобутністю, високою виконавською майстерністю та свідчать про невичерпну творчу фантазію народних умільців. Із покоління в покоління передавався і збагачувався художній досвід багатьох

талановитих людей, втілювалося народне уявлення про красу й гармонію. Відзначаючись великою різноманітністю орнаментальних мотивів, їхніх композиційних вирішень і колористичним багатством, український одяг Північної Буковини є цінною культурною спадщиною нашого народу [3, с. 7].

На прикордонній території завжди існує більше можливостей для культурних взаємозв'язків, тому не випадково в українському костюмі буковинців особливо чітко простежуються спільні художньо-стильові риси з молдавським і румунським одягом. Для всіх трьох комплексів властива своєрідна вишивка бісером, сухозлітками, металевими лелітками. Декор у цілому характеризувався ускладненістю всієї орнаментальної системи (багатство і різноманітність узорів, їхня різномасштабність, неповторність композиційних поєднань), звучною поліхромією кольорів [3, с. 95].

Термінологія окремих компонентів українського одягу деяких місцевостей Північної Буковини, молдавського та румунського також збігалася. Наприклад, овчинна безрукавка у багатьох селах Глибоцького та Новоселицького районів, що розташовані біля румунського кордону, носила назву блудниця, а жіноча горбатка – фота, оскільки її носили по-румунськи прямо, не підтикаючи кінці полотна під пояс, як це робили українці. У селах Сокирянського району, що прилягають до молдавського кордону, буковинську горбатку називали катрінцею [3, с. 95-96].

Досліджуючи вплив румунської традиції на український народний одяг, варто зазначити, що деякі науковці вважають, що українці запозичили у румунів хутрянний одяг [6, с. 526]. Найпоширенішими серед українського, молдавського та румунського населення були кептарі та кожухи. Так, кептарі – безрукавний вид одягу, що має два варіанти: «глухі» – заглиблені кептарі, які застібуються на плечі та під пахвою або лише під пахвою; «розстібнуті» – кептарі прямої або розширеної (з клинами) форми, довжина та декор яких відрізнялися залежно від статі, віку, нагоди і місцевих традицій [1, с. 58]. Представники молдавського населення мали звичай покривати кожухи чорним чи темно-синім сукном. Окрім кожухів був розповсюджений «тулуп» – довгий кожух, котрий за своїм кроєм та призначенням не відрізнявся від українського [5, с. 261].

Деякі художні сторони буковинського народного одягу мали аналогію в російському та білоруському костюмі. Так, жіночий святковий південно-великоруський костюмний комплект, одяг південних областей Білорусі, а також буковинський комплект Заставнівського та Кіцманського районів перегукувались щодо характеру побудови декору. Вишивка яскравою вагомою плямою покривала рукави, груди і плечі російської рубашки й української сорочки. Широкі орнаментовані вставки акцентували напліччя білоруських сорочок. Російська й білоруська поньова та буковинська горбатка ділилися на три рівних частини. Барвистість верху комплексів дещо урівноважувала певну вагу низу, закритого настегновим одягом. У південновеликоруському комплекті поньову носили з підтиком для зорового збільшення стегон. З тією ж метою подібним чином носили горбатку буковинки передгір'я, рівнинних районів. Подібність цих комплексів виразилась і в наявності тканого пояса, що підкреслював талію, в характері його орнаменталії та колористичному вирішенні [3, с. 92-93].

Як бачимо, дані порівняльно-етнографічного аналізу спільних художньо-стильових рис буковинського костюма й одягу сусідніх слов'янських народів свідчать, що художній ансамбль народного костюма Північної Буковини кінця ХІХ – початку ХХ ст. був результатом тісної взаємодії з костюмними комплексами інших областей України, з молдавським, румунським, російським одягом [3, с. 92-93].

Прикметною особливістю традиційного народного одягу української нації є його оздоблення вишивкою. А вишиванка стала духовним символом українців, з яким пов'язана історія, культура, творчі пошуки нашого народу. Для вишивки Буковини властиві різноманітні геометричні та рослинні візерунки, багатство кольорових поєднань, розмаїття композицій. Монохромні вишивки (чорні, червоні, білі) в цьому регіоні збереглися до початку ХХ ст. в буденному та поховальному одязі. З часом у колориті вишивки монохромія витісняється поліхромією з використанням цілої гами кольорів [4, с. 12].

Однією з особливих сторінок буковинської вишивки є вишивання бісером. Цей вид декоративного мистецтва виник понад 4 тисячі років тому. На території України бісер у вишивці почали використовувати в середині ХІХ ст. для оздоблення окремих елементів на тлі вишивок, виконаних нитками. Пізніше Буковина (Кіцманський, Заставнівський та Глибоцький райони) стала регіоном поширення суцільного вишивання бісером. Завдяки його використанню буковинські сорочки набувають яскраво-святкового вигляду. Ще одна регіональна особливість буковинських сорочок – кінці рукавів та подолів обов'язково прикрашаються широкими смугами мережок «цирок». Цирка – це ажурна мережка складного геометризовано-рослинного орнаменту, виконана білим шовком. Відблиск білосніжного шовку в контрасті із барвистою бісерною вишивкою надає сорочці неповторного вигляду. Це – золота сторінка буковинської вишивки, яка не має аналогів [4, с. 15].

Унікальним явищем мистецтва буковинської вишивки є цирковані сорочки, тобто сорочки, повністю оздоблені вищезгаданою технікою змережування. Такі вишивки більш характерні для румунського та молдавського населення краю, яке проживає в Новоселицькому, Глибоцькому, Герцаївському та Сторожинецькому районах [2, с. 3]. Однак, через складність виконання спосіб виготовлення циркованих сорочок поступово відмирає. Старші майстрині помирають, а молодь не оволодіває цією технікою. Назагал, техніка шиття «білим – по білому» – давня загальнослов'янська традиція, яка пов'язана з ідеалами чистоти й краси, з вірою в добре і чисте життя [4, с. 15].

Отже, вивчення українського народного костюму Північної Буковини залишається актуальним і сьогодні, особливо вияв іноетнічних впливів та збереження його духовного змісту у свідомості населення, що слугує своєрідним захистом культурної самобутності в часи глобалізації.

Література

1. Битке М. Румунський народний одяг: традиція і сучасність / М. Битке // Народна творчість та етнологія. – 2011 – № 2 – С. 52-58.
2. Гордійчук М. Символи буковинської вишивки / М. Гордійчук // Буковинське віче. – 2010 – 15 груд. (№ 94) – С. 3.

3. Костишина М. В. Український народний костюм Північної Буковини: традиції та сучасність / М. Костишина. – Чернівці : Рута, 1996 – 191 с.
4. Марусик-Жмендак Н. Барви Буковини / Н. Марусик-Жмендак. – К. : Народні джерела, 2006. – 152 с.
5. Наулко В. Развитие межэтнических связей на Украине (историко-этнографический очерк) // В. Наулко. – К. : Наукова думка, 1975. – 276 с.
6. Фольклористична монографія українців Сучавського повіту та румунів Чернівецької області. – Сучава : Сучав. повіт. рада, 2012. – 560 с.

УДК 216

Денисенко Євгенія Миколаївна,
студентка, Дніпропетровський
державний університет внутрішніх
справ, м. Дніпро, Україна.
Науковий керівник –
к. філос. наук, доц. **Стояцька Г.М.**

ПРИЧИНИ ТА ВИТОКИ СУСПІЛЬНОГО ЗЛА

Проблеми безпеки існування соціальних систем є пріоритетом досліджень філософських та суспільних наук протягом всієї їх історії. Спорадичне загострення тих чи інших аспектів життя соціуму сформувало коло найбільш хворобливих проблем, які на сьогодні ідентифікуються як маркери соціальної норми або соціальної девіації. До таких, зокрема, належить ідентифікація, превенція та подолання соціального зла. Рівень успішності боротьби з соціальним злом вважається показником рівню розвитку суспільства в цілому. Для українського суспільства, що останні десятиліття існує у стані безперервних соціальних трансформацій, означена проблема набуває стратегічного значення та, фактично, є умовою його успішного майбутнього. Більш того, філософський вимір проблеми зла в площині українських реалій виходить за рамки не лише проблем війни на сході, тотальної державної корупції або стрімкої криміналізації суспільства. Він вимагає розгляду в більш широкому світовому контексті масових терористичних актів, глобалізації та знецінення традиційних соціальних норм. Ці проблеми змушують замислитися над найбільш загальними питаннями пошуку причин і витоків всесвітнього зла.

Зло супроводжує людину постійно, починаючи з моменту її народження і закінчуючи останнім ударом серця. Тож постає питання: чому у сучасному розвиненому світі залишається місце для людських страждань? Така проблема займала чільне місце у філософії Г.В. Лейбніца, якій він присвятив трактат «Теодицея». В історії філософії теодицеєю називають виправдання Бога перед лицем існуючого у світі зла. Саме слово походить від двох грецьких коренів: θεός – Бог і δίκη – справедливість [5, с. 231]. Лейбніц, фактично, запропонував зняти

проблему зла, оскільки ми не володіємо повним, божественним знанням всіх процесів у світі. Зло, таким чином, обов'язково призводить, зрештою, до добра – шляхи господні несповідимі [3, с. 3].

Отже, за Лейбніцем, зла як такого не існує, як і не існує його субстанції. Найдосконалішим у всьому світі є Бог, усе інше саме по собі не може бути досконалим, адже воно лише творіння. При цьому, існує два види зла – зло моральне та зло фізичне. Фізичне зло – людські страждання, а моральне – людські гріхи. Фізичне зло з'явилося через гріхопадіння людини, а моральне – через зречення людини Бога, божої волі. Бог створив людей та ангелів, дарував їм свободу волі [4]. Свобода волі означає, що людина сама обирає для себе: залишатися їй з Богом чи зректися його. Але сам Лейбніц заперечував поняття свободи волі. Адже, людина може хотіти лише те, що закладено в ній самим Богом. Бажання Бога закладені в людині у вигляді можливостей, які вона самостійно аналізує та реалізує, перетворюючи в дійсність.

Отже, Бог дає можливість, а людина вирішує, яким чином втілити цю можливість в життя. Людина обирає самостійно, чинити згідно з моральними принципами, не порушуючи границі дозволеного, або ж, навпаки, чинити протилежно до моральних принципів. Грецькі софісти вважали, що для досягнення поставленої мети всі засоби гідні. Варто лише зуміти підвести під необхідність користуватися такими засобами відповідні благі підстави, і тоді можна спокійно переступати через морально-правові заборони [4, с.18]. Отже, це підтверджує, що людина може обирати добро або зло, адже «Бог не є винуватець зла. Він дав людині розум, здатність розрізняти добро і зло і самовладдя; злі ж пристрасті народжуються вже від зневаги і безпечності людей. Аж ніяк не винен в них Бог. За вільного вибору волі, демони стали злими, так само як і більша частина людей» [4]. Іншими словами, саме людина творить моральне та фізичне зло своїми неправомірними вчинками.

Давньогрецький філософ Сократ висловлювався: «Існує лише одне добро – знання. Існує лише одне зло – неуцтво». З даного афоризму витікає думка знання про добро, яке включає в себе внутрішнє переживання добра і спонукає до благих вчинків та утримує від поганих. Бог створює людину доброю та чистою, але оскільки людина не має жодних знань про добро та зло, вона починає чинити погано. Людина творить зло через брак знань. Але, постає питання, чому, дізнавшись про те, що є зло, люди продовжують вчиняти неправомірно? Це відбувається лише через власний людський вибір. Адже, наприклад, скоюючи правопорушення, злочинець заздалегідь знає, що порушує закон і те, що за це неодмінно настане юридична відповідальність, але усвідомлено йде на злочин.

Отже, на прикладі українського соціуму, який наразі саме перебуває у пошуках причин, що породжують зло в нашій країні та, зважаючи на останні події, коли кожен українець намагається протистояти тим чинникам, які змушують нас страждати, можна говорити про те, що люди все ж намагаються певним чином творити долю власними руками, а не звинувачувати у всьому Бога та сподіватися на його допомогу. Тотальна боротьба з корупцією та злочинністю, розбудова правової та соціальної держави, проведення реформ в державних органах, захист державного суверенітету – все це вказує на те, що українці розуміють, що лише ми самі є витокami наших страждань і лише ми самі можемо їх припинити.

Література

1. Бачинин В. А. Философия преступления : конспект лекцій / В.А. Бачинин. – Изд-во Михайлова В. А., 2000. – 64 с.
2. Домусчи С. Проблема теодицеи в истории философии и православном богословии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://docplayer.ru/332033-Problema-teodicei-v-istorii-filosofii-i-pravoslavnom-bogoslovii.html>
3. Мехед Г. Н Проблема теодицеи в русской нравственной философии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vox-journal.org/content/vox6mehed.pdf>
4. Питанов В. Ю Вечный вопрос теодии: Бог – Любовь и существование зла в мире [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.svhram.ru/kontent/missioner/knigi&staty/Pitanov%20V_Yu-Vechnyi%20vopros%20teodicei_Bog%20lyubov%20i%20sushestvovanie%20zla%20v%20mire.pdf
5. Лейбниц Г.В. Опыты теодицеи о благодати Божией. 1706-1710 / Г.В. Лейбниц // Сочинения в 4-х т. Т.4. – М. : Мысль, 1989. – 554с. (Филос. наследие. Т.108). – С.49-554.

УДК 316.083

Денисюк Жанна Захарівна,
к. культурології, начальник відділу наукової та редакційно-видавничої діяльності Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ, Україна.
ORCID: 0000-0003-0833-2993

СЕРЕДОВИЩЕ МЕДІАКУЛЬТУРИ ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ПОВСЯКДЕННОСТІ

У сучасному глобалізованому за допомогою комунікацій світі медіакультура інформаційно-технічними засобами породжує окрему медіареальність, що представляє собою новий тип соціокультурного простору та чинить все зростаючий вплив на сучасну людину, представляючи все нові моделі навколишнього світу. Складність і суперечливість цього простору як продукту медіа пов'язується також із трансформаційними процесами, що відбуваються під впливом соціокультурних, економічних і багатьох інших факторів.

Залом можна зазначити, що завдяки тотальному збільшенню інформаційних потоків медіа-простір породжує глобальний феномен медіатизації всіх сфер суспільства – економіки, політики, культури тощо. Осмислення проблеми медіакультури тісно пов'язане із загальним розвитком культури та духовним розвитком людини. Впровадження техніки в соціокультурні процеси змінює характер проблемного поля культури. У неї все активніше включаються питання, пов'язані з інформацією, й самі твори, створені на основі техніки, набувають статусу синтетичних медіамистецтва (творів медіакультури). Простір, створюваний

медіакультурою, належить до штучно сформованого культурного світу, що виник в результаті поєднання різних культурних проектів з глобальною колективною творчістю. Репрезентація реальності орієнтується не на відображення, а на виробництво власних подій, які полягають у зміні структури організації інформації. З'явившись як засіб для передачі інформації, комунікації та медіа все активніше перебирають на себе функцію творення культурного середовища людини, окремого віртуального, інформаційно насиченого світу, не менш реального в сприйнятті, ніж природний. Н. Заражевська, характеризує нові комунікації, опосередковані комп'ютерними технологіями як гнучкі, гібридні, які мають інтерактивний потенціал, виконують як приватні, так і публічні функції, характеризуються низьким ступенем регуляції, які є внутрішньо інтегрованими, нелокалізованими та які мають доступ до інших комунікацій [1, с.71].

Інформаційно-комунікативний простір медіакультури репрезентує в сучасних умовах різновекторні дискурси, що впливають на систему цінностей соціум та постають як новий тип соціокультурного простору.

Інтернет змінив конфігурацію всієї системи засобів масової інформації в глобальному, національному і регіональному масштабах. Принципи, що лежать в основі функціонування інтернету, почали перетворювати всю систему масової комунікації. Особливо велика роль таких властивостей інтернету, як децентралізація, відкритість, відсутність просторових і часових орієнтирів. Завдяки мережі відбувся перехід від інформування до власне комунікування. Всі ці властивості інтернету кардинальним чином спричинили зміщення акцентів користувачів мережі при зверненні до традиційних мас-медіа. Як зазначає М. Щербина, «всесвітня павутина створює і підтримує нові комунікативні стратегії, нові щоденні ритуали, нові міфологеми, і, таким чином, істотно змінює повсякденність і саму особистість [3, с. 247-248].

Медіакультурне середовище, що постає в результаті функціонування медіакультури, є новим типом соціокультурного простору, визначається характером взаємодії медіа-середовища і людини. Змістовним компонентом комунікації виступає інформаційний потік, який супроводжує мовно-символічні форми вираження, технічні канали та сучасні, постійно модернізується засоби виявлення, обробки, зберігання і розподілу інформації.

Із виникненням світу віртуальної реальності, у людини з'явилися нові можливості для комунікаційного обміну, отримання соціокультурної інформації. Ці можливості здійснюють значний вплив на зміну характеру спілкування, який стає все більш стислим у часі, трансформується підміною комунікаційних зв'язків. Інтерпретація реальності користувачами інтернет-мережі багато в чому визначається політичними, ідеологічними, соціальними, культурними та іншими факторами. Особисте сприйняття реальності обумовлено також життєвим досвідом, ціннісними пріоритетами, світоглядними настановами та особистості.

Соціалізація і перебування людини в середовищі медіакультури тісно пов'язане з процесом творчої комунікації, діалогічності на особистісному, культурному, соціальному рівні, що в підсумку стає умовою самопізнання і розуміння себе. Також слід зазначити, що «сучасна комунікація здійснюється у

візуальному середовищі, яке складається з образотворчої продукції статичного та динамічного характеру (кіно, телебачення, реклама, фотографічне та образотворче мистецтво)» [2, с. 39], що також є визначальним для характеру комунікації. Інтернет-користувачі вважають за краще також ті канали та видання, які надають можливість коментування подій і явищ в інтернеті.

Розширення функціонування медіакультури чинить все більший вплив на формування економічного, соціокультурного контенту, сфери індивідуального і колективного уявлення про світ реальності. Нелінійне і різноспрямоване уявлення про час і простір, що продукується мас-медіа, є відкриває можливості існування людини в полікультурному середовищі медіареальності. У цих умовах важливим завданням стає самоактуалізація і самопрезентація людини, її соціалізація, збереження власної суб'єктивності, співвіднесення свого Я з віртуальним світом та ін.

Література

1. Зражевська Н. І. Нові медіа і нові форми комунікації в медіакультурі / Н. І. Зражевська // Актуальні питання масової комунікації. – 2013. – Вип. 14. – С. 70–75.

2. Удріс Н. С. Візуалізація комунікативної практики як домінанта соціальної комунікації першого десятиріччя XXI століття / Н. С. Удріс // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер.: Соціологія. – 2013. – Т. 211, Вип. 199. – С. 38–43.

3. Щербина М. Повсякденність у просторі Всесвітньої павутини: трансформація функцій стереотипу у повсякденному досвіді користувача Інтернет / М. Щербина // Гілея: науковий вісник. – 2013. – № 74. – С. 247–255.

УДК 7.05(477)

Дорогих Людмила Василівна,
канд. іст. н., доцент,
доцент кафедри публічного управління
та гуманітарних наук, Національна
академія керівних кадрів культури
і мистецтв,
м. Київ, Україна.

НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ У СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСАХ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Розвиток народного мистецтва в умовах глобалізаційно-інтеграційних та інформаційних процесів – з одного боку, і збереження та розвиток національних надбань і традицій – з другого, спонукають до ґрунтовного вивчення особливостей його функціонування в контексті соціокультурних взаємовпливів і видозмін, що відбуваються у світі.

Народна творчість виявляє себе як у фольклорі – традиційній народній творчості, так і в аматорстві. І фольклор, і аматорське мистецтво є результатом складного підпорядкування соціокультурних потреб суспільства та індивіда. Діалектична єдність об'єктивного і суб'єктивного, суспільного і особистісного складає основу народної творчості та її рушійну силу. У характері взаємодій цих започаткувань – ключ до розвитку або занепаду народної творчості в ту чи іншу епоху, її досягнень, відкриттів та нереалізованих можливостей [4, с. 5]. Суспільна потреба в естетичному засвоєнні, пізнанні та відображенні оточуючої дійсності, у використанні специфічних можливостей мистецтва для задоволення духовних запитів людини – могутній стимул розвитку народної творчості.

У нових соціокультурних умовах, що характеризуються все більш динамічнішими процесами глобалізації та урбанізації все важче стає зберегти автентичні (первинні) форми фольклору, котрі є генетичним корінням будь-якого етносу, кодом його національної культури, і тому мають підлягати особливому піклуванню з боку держави. Адже фольклор подібний до мови, він відтворює специфіку мислення етносоціального середовища, що маркується у світоглядних уявленнях, вербальній мові, музичній, жестах тощо [1, с. 36-37]. Саме в широкому діапазоні національно-самобутніх форм вираження, що збагачують багатоманітність культур, вбачають українські вчені шлях до виживання людства [2; 3, с. 33; 7].

Джерелом аматорства, як у минулому, так і зараз, є обмеженість, односторонність вияву людини, неповнота буття – з одного боку, і природна для людини потреба у цілісності, всебічності вияву – з іншого. Ці два моменти і створюють ту різницю потенціалів, відіграють роль тих протиріч, які й підштовхують особу до подолання своєї обмеженої життєвої приреченості [4, с. 6-7].

Аматорське мистецтво в Україні кінця ХХ – початку ХХІ ст. продовжує свій розвиток у таких напрямках, як:

- аматорське мистецтво, орієнтоване на професійне мистецтво;
- аматорське мистецтво, орієнтоване на етно-фольклорну культуру;
- оригінальне аматорське мистецтво, що не має аналогів у професійному мистецтві чи у фольклорі.

Аматорське мистецтво, як і мистецтво професійне, – це явище конкретно-історичне, є невід'ємною складовою культури певного суспільства, певного соціокультурного середовища. Не змінюючись сутнісно, в кожному історичному добу, в кожному суспільстві, воно має свої особливості функціонування, свої форми вияву, жанрово-видовий склад.

Професійне й аматорське мистецтва, розвиваючись паралельно, складають два полюси будь-якої художньої культури, проте мають багато спільного, впливають одне на одне і, в міру необхідності, доповнюють одне одного. Перш за все необхідно зазначити, що вони розвиваються в єдиному соціокультурному просторі.

Важко стверджувати однозначно, яке з мистецтв – професійне чи аматорське – є більш відкритим для опанування чи створення нового, кожне з них має свої

можливості й ресурси в творчості, навіть у скрутних соціально-економічних умовах сучасного соціуму.

Отже, аматорське мистецтво є визнаним феноменом суспільного життя, помітним художнім явищем. І хоча зараз воно перебуває в скрутних умовах, як і культура в цілому, безперечним є його внесок у художню скарбницю національної культури – як шляхом створення значних за художнім рівнем творів, так і залучення широкого кола людей до активної соціокультурної діяльності у сфері мистецтва [5, с. 55].

Новий сплеск відчуває сьогодні етно-фольклорна культура в Україні, яка однаково плідно живить як професійне мистецтво, так і аматорське, проте незаперечним фактом є близькість саме аматорів до національних традицій свого народу та відчуття відповідальності за їх збереження, особливо своєї місцевості. Цей клас явищ представлений чисельними народними хорами, оркестрами й ансамблями народних інструментів, колективами народного танцю, етно-фольклорними групами, окремими виконавцями тощо.

У сучасній науці при розгляді мистецтва, котре розвивається у фольклорному річищі, вводяться поняття «фольклоризм», «фольклористична форма», «ретрансляція культури», що дозволяє відстежити зв'язки і взаємодію фольклору з професійним і аматорським мистецтвом. Фольклоризм, тобто вторинні форми функціонування фольклору, на думку К.В. Чистова, не означає, що вони є другорядними або фальсифікованими формами, «вони настільки ж природні та історично неминучі, як і форми «первинні», тобто як такі, що виникли в результаті безперервного розвитку традицій, що коріняться в давніх архаїчних шарах людської історії» [6, с. 306; 1, с. 35]. С. Й. Грица до того ж вважає фольклоризм наслідком процесу урбанізації фольклору, що є цілком природним [1, с. 43]. Отже, фольклоризм є явищем цілком позитивним, проте має окремі негативні вияви при неграмотному й безвідповідальному ставленні до відтворення фольклору як у сфері аматорського, так і професійного мистецтва.

Цікаво складається ситуація в напрямку оригінального аматорського мистецтва, що не має аналогів ні в професійному мистецтві, ні у фольклорі. Такий клас явищ аматорського мистецтва завжди супроводжував його розвиток й давав плідні результати. При цьому деякі вияви аматорства історично передували появі їх у мистецтві професійному, або так і залишались явищем оригінальним, як творчість бардів, КВН і «капусники», композиції з природних матеріалів (соломки, квітів, трав та ін.), корнепластика тощо. В цьому класі явищ аматорського мистецтва, як ні в якому іншому, самодіяльне за своєю природою прагне не до дотримання канонів, норм, стандартів, умовних меж, а до подолання їх, до творчої свободи заради створення нового в мистецтві.

Отже, народне мистецтво кінця ХХ – початку ХХІ ст. відіграє вирішальну роль у збереженні мови, духовності, національної ідентичності й перспективи свого існування. Близькість населення до своєї національної культури і традицій, їх трансляція та збереження є особливо актуальним за умов негативних наслідків глобалізаційних чинників.

Література

1. Грица С.Й. Антиномія парадигми і жанру у фольклорі / С.Й. Грица // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: науковий журнал. – 2000. – № 2. – С. 35-45.
2. Дзюба І. Національна культура як чинник майбуття України / І. Дзюба // Починаймо з поваги до себе : статті, доповіді. – К. : Просвіта, 2002. – С. 40-57.
3. Дзюба І. Глобалізація і майбутнє культури / І. Дзюба // Культурологічна думка: Щорічник наукових праць. – № 1. – К. : Інститут культурології, 2009. – С. 27-33.
4. Дорогих Л.В. Аматорське мистецтво як феномен культури / Л.В. Дорогих ; ред. кол.: М.І. Шкіль, М.М. Закович та ін. // Наукові записки : Соціально-гуманітарні дисципліни. Вип. «Актуальні проблеми культурології». – К. : Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова, 1998. – С. 3-7.
5. Дорогих Л.В. Засвоєння цінностей культури в умовах аматорської художньої творчості / Л.В. Дорогих // Вісник ДАКККіМ. – Вип. 2. – К., 2000. – С. 55-61.
6. Чистов К.В. Фольклор / К.В. Чистов // Культурологія. ХХ век : енциклопедія в 2-х т. – Т. 2. – СПб : Университетская книга, 1998. – 447 с. – С. 303-307.
7. Шейко В.М. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.) : монографія / В.М. Шейко, Ю.П. Богущкий. – К. : Генеза, 2005. – С. 480-509.

УДК 712:903+930.85

Коляденко Ніна Володимирівна,
д. мед. н., професор кафедри
публічного управління та гуманітарних
наук, Національна академія керівних
кадрів культури і мистецтв,
м. Київ, Україна.

ЗНАЧЕННЯ МИСТЕЦТВА ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В ЕТНОГЕНЕЗІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Трипільська культура розквітла між Карпатами та Дніпром, зокрема на теренах сучасної України, за часів енеоліту. Привабливою особливістю трипільських поселень є її гармонія з оточуючим ландшафтом, що свідчить про наявність духовного поєднання з природою. Трипільська культура, відома по значній кількості унікальних археологічних знахідок, являє собою об'єкт історико-культурної спадщини, – культурний ландшафт, у якому природні та культурні компоненти утворюють єдине ціле. Спадок трипільської культури, розвиненої не лише стосовно матеріального виробництва, але й щодо духовної сторони, засвідчує високий творчий потенціал її носіїв.

Хоча пам'ятки трипільської культури віднайдені на значній території центральної Європи (зокрема, в Румунії, під назвою «культура Кукутені»), більшість дослідників пов'язують її насамперед з українським народом. Вивчення історії формування та розвитку трипільської культури в комплексі географічних, економічних та епізодичних умов, доведення тотожності європеїдного расового типу історичного слов'янства перших віків н.е. і трипільців епохи пізнього неоліту дозволяє підтвердити значення трипільської культури в етногенезі української нації.

Протягом історичного часу відбувалося накопичення соціального досвіду та його передача від попередніх поколінь наступним, що прослідковується в архітектурі житлових споруд, виробленні та оздобленні речей повсякденного вжитку. Передання історичного досвіду кумулює етнічні сили, забезпечує живий зв'язок поколінь, становить основу формування української нації, фундамент для становлення й зростання її духовного потенціалу. І сьогодні популярність етнодизайну засвідчує культурну спадкоємність, необхідність звернення до першоджерел для утвердження певних ціннісних орієнтирів, моральних установок, культурних смаків, що сприяє підвищенню адаптаційних можливостей кожної людини в такому непевному й мінливому сучасному світі.

Отже, трипільська культура – це не просто археологічний артефакт, а етнокультурне джерело сучасного українського етносу, обумовлене специфікою природного ландшафту. Трипільська культура має розглядатися не лише як культурний, але й також і як етнокультурний ландшафт, являючи собою певний духовно-інтелектуальний скарб, глибинний попередній досвід, засвоєння якого є потужним фактором саморозвитку українського народу.

УДК 793(477)

Квецко Ольга Ярославівна,
аспірантка, Національна академія керівних
кадрів культури і мистецтв,
викладач Калуського коледжу
культури і мистецтв,
Івано-Франківська обл., м. Калуш, Україна.

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БОЙКІВСЬКОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ПРИКАРПАТТІ

Становлення й розвиток хореографічної культури бойків в Івано-Франківській області – перспективний напрям сучасних мистецтвознавчих досліджень. Аналіз історико-етнографічного дослідження Бойківщини в цілому є винятково важливим для вивчення загальних закономірностей вітчизняного та світового культуротворчого процесу. Проте хореографічна культура бойків Прикарпаття другої половини ХХ – початку ХХІ ст. у сучасних наукових працях не висвітлена. Тому актуальною є потреба у визначенні методологічних основ формування та розвитку фольклорного танцю бойків Івано-Франківської області, особливостей його сценічної обробки.

Аналіз літератури та наукових досліджень показав, що вивченням бойківського танцю займалися балетмейстери-практики, які збирали фольклорний матеріал та здійснювали цікаві хореографічні постановки, тому в наукових дослідженнях бойківських танець не висвітлений. У роботі використано порівняльний аналіз і синтез положень фахових праць українських вчених у галузях історії, культурології, етнографії, філософії, мистецтвознавства, пов'язаних з темою даної. Методологічно значимим стала праця Романа Гарасимчука, де етнографом зібрано фольклорний матеріал, який дав можливість узагальнити розвиток бойківського танцю. Роман Гарасимчук «одним із перших в українській етнографії звернув увагу на наукову продуктивність картографічної методики в народознавчих дослідженнях та класифікації музичних матеріалів» [4, с. 9].

Фундаментальні дослідження базуються на синтезі загальних положень про етнографічні дослідження бойків на Прикарпатті. Етнографічним дослідженням та вивченням фольклору Бойківщини займалися українські та зарубіжні науковці І. Вагилевич, В. Багринець, О. Срижак, Р. Сливка, О. Галько.

Мета дослідження полягає в з'ясуванні становлення хореографічної культури бойків та тенденції розвитку фольклорного бойківського танцю Івано-Франківської області та визначити стильові особливості хореографічної культури бойків Прикарпаття.

У другій половині ХХ ст. українська хореографічна культура постає як окремою дисципліною та є предметом дослідження різних наук – історією, філософією, фольклористикою, мистецтвознавством, педагогікою та ін. На сьогодні різні теоретичні концепції з дослідження хореографічної культури в цілому базуються на глибокому вивченні народних танців, які знайшли своє відображення в постановках професійних та аматорських колективів.

Хореографічне мистецтво України пройшло певний еволюційний розвиток. «Із стародавніх часів танок відображав життя, діяльність, почуття людини. Дослідники первісної культури неодноразово підкреслювали, що танок був невіддільний од пісні» [3, с. 11]. Першоджерелами танцю було відтворення різних трудових процесів, вірування в явища природи та спостереження за навколишнім світом, які змінювались під впливом історичних, соціально-економічних факторів. Кожен регіон України має свої звичаї та обряди, традиції, який зберіг свою національну неповторність, що відображається в піснях, музиці та хореографії. Особливе місце в розвитку української хореографічної культури займає Бойківщина.

Бойківщина – етнографічний район, що займає центральну найбільш освоєну частину Карпат (Бескиди, Горгани, Прикарпаття). На території Івано-Франківщини Бойківщина охоплює Долинський, Калуський, Рожнятівський та частину Богородчанського районів, які на сьогоднішній час зберегли народні традиції, звичаї, обряди, мешканці якого в певну історичну епоху брали участь у вирішальних подіях українського державотворення. Своєрідність і самобутність населення бойківського краю проявляється у світоглядних уявленнях та віруваннях, обрядовості та матеріальній і духовній культурі.

На думку О. Багана [1] основою для генотипу бойка стали прадавні арійські племена – «легендарні карпи», які в певну історичну добу були слов'янізовані. Пізніше, під егідою білих хорватів, виникла «протодержава» Велика Хорватія, межі якої збігалися із розселенням бойків. Тому серед істориків поширена думка, що Прикарпаття в середні віки були заселені білими хорватами. Походження бойків намагалися дослідити І. Вагилевич, О. Стрижак, В. Багринець, Р. Сливка.

Івано-Франківська область нараховує 14 районів: Верховинський, Косівський, Надвірнянський, Коломийський, Снятинський, Богородчанський, Городенківський, Тисменицький, Тлумацький, Галицький, Рогатинський, Калуський, Рожнятівський, Долинський. Кожен із цих районів має багато спільного, і водночас, відрізняється один від одного своїм побутом, звичаями та традиціями, діалектом.

Кожна національна хореографічна культура має певний комплекс рухів і своєрідну манеру їх виконання. До бойківських танців відносять – «Бойківчанка», «Долинський дрібонький», «Вишківський веселий», «Любаска».

«Процеси народження і формування того чи іншого танцю проходили по-різному, але в основі їх завжди лежала діалектична взаємодія колективної і індивідуальної творчості, коли рухи, фігури, придумані одним чи декількома хореографами чи танцюристами, видозмінювалися, збагачуючись фантазією багатьох» [2, с. 297].

Серед сучасних дослідників українського народного хореографічного мистецтва Прикарпаття є Георгій Железняк (балетмейстер Народного ансамблю танцю «Карпати»), Дана Демків (балетмейстер Народного ансамблю народного танцю «Покуття»), Іван Курилюк (головний балетмейстер Державного Академічного ансамблю пісні і танцю «Гуцулія» Івано-Франківської обласної філармонії). Їхній чималий доробок у сфері народного мистецтва базується на глибокому вивченні народного побуту та звичаїв, аналізі найцінніших духовних надбань західного регіону.

У збереженні національного колориту відіграють народні аматорські та зразкові колективи Прикарпаття. Серед відомих хореографічних колективів на Прикарпатті можна виділити Народний аматорський ансамбль танцю «Прикарпаття» (с. Велика Кам'янка), керівник Ганна Огородничук; Зразковий ансамбль народного танцю «Веселі гуцулята» (м. Калуш), керівник Людмила Коваль; Народний аматорський ансамбль танцю «Покуття» (м. Коломия), керівник Дана Демків; Народний ансамбль танцю «Горянка» (м. Надвірна), керівник Олена Здольник; Народний аматорський ансамбль танцю «Веселка» (м. Долина), керівник Тарас Судол; Народний аматорський ансамбль танцю «Карпати» (м. Івано-Франківськ), керівник Георгій Железняк; Зразковий аматорський ансамбль танцю «Калинонька» (с. Радче Тисменицького району), керівник Тарас Магдач.

Носієм хореографічної стилістики на Прикарпатті являється Державний Академічний ансамбль пісні і танцю «Гуцулія» Івано-Франківської обласної філармонії. Ансамбль засновано в травні 1939 р. відомим українським композитором та культурним діячем Ярославом Барничем. Очолити балетну групу запросили Ярослава Чуперчука, а пізніше танцювальною групою керував

Володимир Петрик. Сьогодні головним балетмейстером Державного Академічного ансамблю пісні і танцю «Гуцулія» є заслужений артист України Іван Васильович Курилюк, який здійснив низку постановок: «Гуцульський розмай», «Карпатські візерунки», «Вас вітають козаки», «Гуцульська вітальна», «Козацький марш», «Святковий великодній», «Зустріч», «Тропачок», «Чабани», «Вербиченька» та багато інших. Державний Академічний ансамбль пісні і танцю «Гуцулія» залишається взірцем у пошуках шедеврів народного зразка в селах Прикарпаття, кожен район якої має свої неповторні особливості, багатий та цікавий своїми індивідуальними, характерними лише їй, звичаями, обрядами, культурними здобутками народу.

Такий постійний творчий пошук не лише збагачує та піднімає сам колектив, але й допомагає відновлювати самосвідомість української нації силою надзвичайно багатой пісенної та танцювальної культури Прикарпаття. За 77-літню творчу діяльність Державний Академічний Гуцульський ансамбль пісні і танцю здійснив безліч концертів. Сьогодні творчість колективу спрямована на подальше вдосконалення професійної майстерності підготовку нових програм та збереження кращих зразків мистецтва Прикарпаття.

Вплив фольклору на «розвиток репертуару професійних та аматорських колективів на Прикарпатті посідає одне з визначних місць» [5]. Про це свідчить аналіз роботи хореографічних колективів Прикарпаття та виявлено основні тенденції сценічної обробки фольклору, що так необхідно для молодих балетмейстерів-початківців.

Література

1. Баган О. Бойківщина: місце і роль в українському націєтворенні / О. Баган // Літопис Бойківщини. – 2014. – Ч.1. – С. 5–8.
2. Бігус О. О. Сильові особливості народної хореографічної культури Прикарпаття / О. О. Бігус // Мистецтвознавчі записки : зб. наук. пр. / НАКККіМ. – К. : Міленіум, 2011. – Вип. 19. – С. 288–298.
3. Боримська Г. Самоцвіти українського танцю / Г. Боримська. – К. : Мистецтво, 1974.
4. Гарасимчук Р. Народні танці українців Карпат. Кн. 1. Гуцульські танці / Р. Гарасимчук; Ін-т народознавства НАН України. – Львів, 2008. – 608 с.
5. Гавеля О.М. Культурні цінності обдарованої особистості: інтеріоризація в контексті сучасного українського суспільства : монографія / О. М. Гавеля. – К. : НАКККіМ, 2014. – 352 с.

Лебедєва Вікторія Олександрівна,
викладач англійської мови,
ЗОШ № 62, м. Одеса, Україна.

ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У сучасних умовах розвитку українського суспільства і державності зміни, що відбуваються в даний час пов'язані з глибокою трансформацією світу, коли суспільство перебудовує себе: погляд на світ, основні цінності, соціальну і політичну структуру, культуру, ключові інститути, різні об'єднання громадян і безпосередньо конкретну людину.

Перспективі для реалізації можливостей кожної особистості сприяють єдині економічні і культурні простори, відносна свобода перетину міждержавних кордонів. Глобалізація суспільного світогляду, рух світової спільноти до світу без кордонів, новий погляд на життєвий простір спонукає до необхідності співпраці і комунікацій між країнами на різних основах і рівнях. Тому в сучасних умовах нагальною проблемою є пошук єдиної мови для розуміння, а зникнення мовної перешкоди, безпосереднє міжособистісне спілкування стає важливою необхідністю.

Відомий педагог ХІХ ст. К.Д. Ушинський вважав, що знання іноземної мови дає змогу для повного самостійного розвитку особистості [1, с. 119], а також, що, вивчаючи іноземні мови, можна досягнути «всю історію духовного життя народу», оскільки – це «органічне виробництво народної думки і почуття», ключ словесного багатства народу і його найкраща характеристика. «Легка, щебетуча, гостра, що сміється, ввічлива до зухвалості, пурхають, як метелик, мова француза; важка, туманна, вдумуватися сама в себе, розрахована мова німця; ясна, стисла, яка уникає будь-якої невизначеності, прямо, що йде до справи, практична мова британця; співуча, що виблискує, яка грає фарбами, образна мова італійця; нескінченно ллється, схвильований внутрішнім здійснюються її почуттям і зрідка розривається гучними сплесками мова слов'янина «знайомлять нас з характеристиками народів, які створили ці мови» [1, с. 112].

Для сучасної людини володіння іноземними мовами стає обов'язковою вимогою, і від якості мовної підготовки часто залежать перспективи кар'єрного зростання і розширення особистих контактів. Отже, іншомовна освіта забезпечує певний рівень володіння мовою, що дозволяє брати участь у міжкультурній комунікації. Згідно з Законом України «Про освіту» освіта визначається як основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави; її мета – всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями [2].

Статус іноземної мови суттєво змінився і в сучасному українському суспільстві. Входження України у світове співтовариство посприяло необхідності знання іноземної мови, і створили мотивацію для вивчення іноземної мови. Сьогодні знання іноземної мови є необхідністю, і звичайно для її вивчення є достатньо умов і методик викладання. Зокрема в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. [3] основним із завдань є забезпечення розвитку та функціонування української мови як державної, задоволення мовно-освітніх потреб національних меншин, створення умов для вивчення іноземних мов.

Згідно з вимогами Державного стандарту початкової загальної освіти [4] метою вивчення іноземної мови є формування в учнів комунікативної компетентності з урахуванням комунікативних умінь, сформованих на основі мовних знань і навичок, оволодіння уміннями та навичками спілкуватися в усній і письмовій формі з урахуванням мотивів, цілей та соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- правильна вимова і розрізнення на слух звуків, слів, словосполучень і речень;
- оволодіння найбільш уживаною лексикою у межах визначеної тематики і сфери спілкування;
- отримання уявлення про основні граматичні категорії мови, яка вивчається; розпізнавання відомого лексичного і граматичного матеріалу під час читання та аудіювання і використання його у процесі усного спілкування;
- розуміння на слух мовлення вчителя, однокласників, основного змісту текстів з використанням наочності;
- участь у діалогічному спілкуванні (вміння вести етикетний діалог і діалог-розпитування під час повсякденного спілкування);
- уміння коротко висловлюватися у межах тематики і сфери спілкування, що визначені для початкової школи, відтворювати напам'ять римовані твори дитячого фольклору;
- оволодіння технікою читання вголос, читання про себе навчальних та нескладних текстів, використання прийомів ознайомлювального та навчального читання;
- правильне написання слів, словосполучень, речень і текстів;
- засвоєння елементарних відомостей про країну, мова якої вивчається.

Різноманіття методів і способів оволодіння іноземною мовою призводить до необхідності раціонального вибору одного з них або оптимального поєднання взаємодоповнюючі методів і технологій, з чого випливає необхідність узагальнення знань про методи і прийоми організації іншомовного спілкування. В даний час інтенсивне навчання іноземних мов реалізується і діє в різних методичних системах, що розвиваються і створюються. Це обумовлено різноманіттям конкретних цілей навчання іноземної мови різного контингенту учнів, а також різноманіттям умов навчання.

У системі мовної підготовки важливе місце відводиться початковому періоду навчання, адже у сучасних умовах вивчення іноземної мови в масовій початковій школі здійснюється з 1-го класу. Саме на початковому етапі закладаються основи розвитку елементарних умінь і формування навичок усного іншомовного мовлення, і від того, наскільки ефективно протікає процес навчання на цьому етапі, залежить успіх в оволодінні іноземною мовою згодом. Активізація пізнавальної діяльності учнів в молодшій школі є однією з актуальних проблем сучасно освіти. Найбільш значимий фактор розвитку пізнавальної діяльності та пізнавальних процесів - створення умов для розвитку здібностей дітей з урахуванням індивідуальних відмінностей дитини.

Необхідно взяти до уваги, що навчання іноземної мови дітей молодшого шкільного віку має бути орієнтоване на психофізіологічні вікові особливості дітей. Тривалість сенситивного періоду, а саме найбільш сприятливого для початку вивчення іноземної мови психологи (Л. С. Виготський, С. І. Рубінштейн, Б. Уайт, Дж. Брунер) визначають з 4 до 8 років. Фізіологи (В. Пенфільд, Р. Робертс) вважають, що існують біологічний годинник мозку, також як існують у часі етапи розвитку залоз внутрішньої секреції дитини. [5, с. 105] Вивчення іноземної мови розвиває різні сторони особистості: пам'ять, увагу, старанність, мовну здогадку, ерудицію, дисципліну, робить дитину більш активним, привчає його до колективних форм роботи в групі, спонукає допитливість, артистизм, формує дитину інтелектуально і естетично.

З урахуванням мети і завдань вивчення іноземної мови виділяються такі змістові лінії: мовленнєва, мовна, соціокультурна і діяльнісна.

Іноземна мова відноситься до дисциплін, якими учень опановує в процесі активної мовленнєвої діяльності. Тому щоб навчальний процес протікав найбільш ефективно і оптимально, необхідно створення мотивації навчання. Теоретично і практично підтверджується, що у дітей молодшого шкільного віку інтерес до вивчення іноземної мови спочатку досить високий. На початковому етапі навчання важливо зберегти і підтримати мотивацію до вивчення іноземної мови. Адже саме наявність мотивації сприяє активізації мислення, викликає інтерес до того чи іншого виду занять, виконання комунікативних завдань. Необхідно відзначити, що найбільш сильним мотивуючим чинником є оперування учителем специфічними прийомами і засобами навчання, які забезпечують новизну досліджуваного матеріалу і різноманітність виконуваних комунікативних вправ. Використання на уроці іноземної мови різноманітних прийомів і засобів навчання сприяє закріпленню мовних явищ в пам'яті, створенню більш стійких зорових і слухових образів, підтримці інтересу і активності учнів.

Наочність допомагає учневі вивчати мову більш усвідомлено і з великою цікавістю учням допомагає наочність. Значення наочності ще й у тому, що вона мобілізує психічну активність учнів, розширює обсяг засвоюваного матеріалу, знижує стомлення, тренує творчу уяву, полегшує весь процес навчання.

Предметна наочність розглядається як «спосіб семантизації лексики: розкриття значення іноземного слова шляхом демонстрації предметів, дій, що позначаються цим словом. Предметна наочність дає можливість створити прямі асоціації між предметом та іноземним словом без посередництва рідної мови» [6, с. 237].

До засобів, що забезпечують ефективне навчання іноземної мови відносяться:

- стимуляція потребнісно-мотиваційної сфери учнів;
- релаксація, зняття психологічних бар'єрів, що заважають навчанню, забезпечення почуття комфортності і безпеки;
- доброзичливий настрій вчителя і атмосфера загального довіри;
- спеціальна організація навчального середовища.

У свою чергу вивчення іноземних мов повинно вирішувати такі завдання:

- навчання іноземним мовам має бути легким, вільним і доступним;
- навчання повинно мати внутрішньо обумовлений мотиваційний характер, тобто має бути цікавим і значущим для учня;
- ефективність процесу навчання повинна відразу ж виводити дітей на конкретний результат;
- навчання має бути орієнтоване на реальне спілкування мовою.

Таким чином, успіху в роботі в чималому ступені сприяють вміння вчителя бачити кожен навчальну тему в цілому, динаміку її розвитку, вміння організувати навчальний матеріал, забезпечити його безперервне повторення в нових ситуаціях і сприяти формуванню міцних мовних навичок і умінь, підпорядкувати структуру уроку логіці спілкування.

Одним з основних завдань навчання іноземної мови в початковій школі є розвиток здатності школяра до навчання на іноземній мові. Важливим є розвиток в учнів загальномовних, інтелектуальних, пізнавальних здібностей, психічних процесів, що лежать в основі оволодіння іншомовним спілкуванням, а також емоцій, почуттів учнів, їхньої готовності до спілкування, культури спілкування. Від активності школярів на уроці багато в чому залежить успішне оволодіння іноземною мовою. В свою чергу вчитель повинен вибрати такі прийоми і режими роботи, які забезпечували б залучення всіх учнів, незалежно від рівня їх навченості, в мовну діяльність у ситуаціях спілкування.

Література

1. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения: В 6 т. Т. 2. / К. Д. Ушинский ; сост. С.Ф. Егоров. – М. : Педагогика, 1998. – 350 с.
2. Про освіту : Закон України № 1060-ХІІ від 23 травня 1991 року// Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1991. – № 34. – ст.451.
3. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України № 344/2013 від 25 червня 2013 року.
4. Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти : Постанова КМУ №462 від 20.04.11 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>
5. Беляева Е.Б. Готовность младших школьников к изучению иностранного языка в начальной школе / Е. Б. Беляева // Научное обеспечение системы повышения квалификации кадров. – 2010. – № 3 (5) . – С. 104 – 109.
6. Азимов Э. Г. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – СПб : Златоуст, 1999. – 472 с.

Мостова Наталія Володимирівна,
доцент кафедри української та іноземних
мов, Національна академія керівних
кадрів культури і мистецтв,
м. Київ, Україна.

РОЗДУМИ ПРО ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

З волі Божої ми увійшли у XXI століття. Це час, коли перед кожною людиною розгортається широкий спектр найрізноманітніших можливостей і пропозицій. Здається, тут немає нічого поганого: що може бути кращим для власного саморозвитку як у соціальній, так і в духовній сферах, але проблема в тому, що сучасна людина з тієї величезної маси можливостей і пропозицій не завжди бере все те позитивне, яке могла би взяти і яке було б найбільш прийнятне для її розвитку.

Суспільство XXI ст. досить складне і багатогранне: у ньому переплітається величезна кількість думок, напрямків, віровчень, інституцій, законів тощо. Усе це разом взяте перетворюється у нескінченну павутину, для якої людина є легкою здобиччю, і тим які потрапили у ці тенета, виплутатися дуже важко. Знаючи це, молода людина, яка стоїть перед вибором життя повинна дуже обережно підходити до цього питання.

Для визначення сучасного суспільства американський соціолог Даніел Белл запровадив термін «постіндустріальне суспільство». Постіндустріальне суспільство – стадія суспільного розвитку, що приходить на зміну державно-монополістичному капіталізму, індустріальному суспільству. У постіндустріальний період відбуваються зміни в усіх системах та підсистемах суспільства. Якщо раніше земля, праця, капітал були ключовими елементами виробництва, то в постіндустріальну епоху в багатьох галузях виробництва головною складовою стає інформація. У політичній сфері згасає роль національної держави, відбувається децентралізація політичної влади, яка частіше делегується згори донизу. Політика перестає бути сферою класового конфлікту, політична боротьба розгортається не за контроль над власністю, а за вплив на державу. У соціальному житті відбувається перехід від ієрархії до сіткової організації. Власність перестає бути головним критерієм соціальної диференціації. Класову структуру поступово змінює структурна ієрархія, яка формується на підставі освіти, рівня культури та цінних орієнтацій. Вісь соціального конфлікту пролягає не по лінії володіння чи не володіння власністю, а по лінії володіння знаннями та контролю над інформацією.

Постіндустріальне суспільство звичайно характеризується виникненням нових систем: телекомунікаційних технологій та освіти. Телекомунікації визначають комунікаційну та інформаційну спроможності українського суспільства в цілому, створюють кожній людині можливість безпосереднього спілкування з іншими суб'єктами суспільства, без посередництва жодних груп, ідеологій, підвищують кожну українську людину, як особистості. Освіта також

трансформується з інституту в самостійну систему, яка визначально впливає на сферу праці та економіки, є стратегічним ресурсом державних і політичних структур.

У зв'язку з тим, що технічною базою сучасного українського суспільства є інформація, його ще називають інформаційним суспільством, в якому інтелектуальні технології, інформація, обробка знань посідають дедалі важливіші місця. Цей термін запровадив японський вчений І. Масуда.

Інформаційне суспільство характеризується передусім розвитком виробництва інформаційних, а не матеріальних цінностей. Рушійною силою його еволюції є експлуатація обчислювальної техніки. Зростає не лише економічне значення інформаційного сектора але й його соціальна та політична вага. Стратегічними ресурсами і головними чинниками розвитку цього суспільства є розумовий капітал, концентрація теоретичного знання, обробка інформації, освіта, кваліфікація і перекваліфікація. Проте нові технології, що визначають особливості інформаційного суспільства, звичайно, мають і негативні наслідки, позначені в соціології категорією «дуалістичне суспільство», яке поділяється на тих, хто програв і тих, хто виграв: одні його сфери процвітають, інші потерпають від труднощів, тобто соціальна диференціація виявляється у багатьох формах. Тому деякі вчені називають таке суспільство «одномірним», вважаючи, що можливість задоволення над потреб пригнічує потенційні протести проти соціальної системи, робить діяльність і мислення індивіда однобічними, людину одномірною, маючи на увазі, що державний апарат контролює всі сфери суспільства; «дисциплінарним» суспільством, твердячи, що соціальні інститути є мережею примусових установ, а ті хто має владу, підтримують дисципліну і здійснюють контроль за допомогою цих інститутів і систем, роблячи суспільство «холодним та відчуженим»; «суспільством ризиків», якому притаманні розвинуте виробництво, технологічний прогрес економічне зростання, ефективність. Характеристики мають двоякий зміст: з одного боку, прогрес і добробут, з іншого – скорочення робочих місць, забруднення довкілля, внаслідок чого суспільство стає беззахисним перед природними катастрофами та соціальними проблемами. Але сучасне суспільство, впроваджуючи новітні технології, створює нові ризики, від яких дуже важко застрахуватися (ядерна енергія, виробництво хімікатів, генна технологія, викиди та відходи виробництва тощо). Перехід від однієї якості суспільства до іншої отримав назву модернізації, яку пов'язують передусім із зародженням і розвитком капіталізму, поширенням цінностей і досягнень саме цієї формації. Водночас побутує широке тлумачення її. Вона може трактуватися і як наукова теорія, і як процес вдосконалення суспільства. Модернізація – це система науково-методичних засобів дослідження особистостей і напрямів соціальних змін; механізм забезпечення здатності соціальних систем до вдосконалення.

У соціології розрізняють два види модернізації: органічну та неорганічну. Органічна модернізація відбувається завдяки ресурсам власного розвитку, підготовлена внутрішньою еволюцією суспільства (перехід Англії від феодалізму до капіталізму в результаті промислової революції XVIII ст.) Модернізація починається не з економіки, а з культури та зміни суспільної свідомості. Капіталізм

у даному разі постає природним наслідником змін у традиціях, орієнтаціях, думках людей. Неорганічна модернізація починається з економіки та політики, а не з культури. Її принципи не встигають охопити більшість населення, тому не мають достатньої підтримки. Саме такий вид модернізації властивий пострадянським країнам.

В Україні набуття державної незалежності відбувалося одночасно із соціальним трансформуванням, перетворення суспільних структур з авторитарно-бюрократичних на демократичні, плюралістичні. Незалежність часто сприймалася односторонньо – як відокремленість від тодішньої спільноти, а не як самостійність власного суспільного врядування, спрямованого на радикальне оновлення глибинних засад сучасного життя. Комплекс об'єктивних чинників, а також грубі помилки у суспільному врядуванні зумовили глибоку економічну кризу, зниження рівня життя людей, загострення соціальних проблем, занепад моральності. До особливостей структури сучасного українського суспільства слід віднести і її несталість та динамічність, а також розмитість, нечіткість меж соціальних груп. Подібні характеристики пов'язані з трансформаційними процесами та тією чи іншою мірою притаманні всім перехідним суспільствам. Поява нових та зміна ролі вже існуючих соціальних груп супроводжується формуванням нових зв'язків між ними. Важливою характеристикою зрілого суспільства є усвідомлення окремими індивідами своїх класових інтересів та здатність їх захищати. За цією ознакою сучасне українське суспільство важко назвати зрілим. Щоб виявити причини подібної ситуації, слід дослідити історію суспільних перетворень в Україні протягом останнього двадцятиліття.

Руйнуванням старої адміністративно-командної системи було стрімким. Воно призвело до різкого збагачення однієї частини населення та не менш стрімкого зuboжіння іншої. Освіта, престиж професії, нагромаджене багатство у вигляді збережень на ощадних книжках вже не вигравали визначальної ролі у визначенні класової приналежності людини. Соціальні статуси змішалися. Рівень доходів часто не відповідав престижу професії, освіті та досвіду. Тому як самим індивідам, так і науковцям дуже важко було визначити, кого до якої соціальної групи необхідно віднести.

Головним інтересом вищого класу стало перетворення своїх власних повноважень на матеріальні цінності та на забезпечення своєї безпеки після втрати посади. Реалізувати ці інтереси в межах діючого законодавства, навіть такого недосконалого, як в Україні, досить складно. Тому представники вищого класу українського суспільства не були зацікавлені в розбудові правової держави, в боротьбі з корупцією та тіншовими секторами, в створенні дієвої та справедливої судової системи тощо. На жаль, ця тенденція зберігається і понині.

Новий середній клас в Україні відрізняється нечисленністю та значною неоднорідністю. Його представниками можна вважати державних службовців середньої ланки, керівників державних підприємств, підприємців, провідних лікарів, викладачів престижних вищих навчальних закладів, успішних представників творчої інтелігенції, а також зайнятих у сфері інформаційних технологій. Середній клас в розвинутому суспільстві – оплот демократії, основний

захисник громадських прав і свобод. Умови, що склалися в Україні, навпаки перетворили його на співучасника корупційних та тіньових схем співучасника вимушеного, а іноді активного та зацікавленого. Подібна ситуація робить середній клас підконтрольним, залежним та безпечним для вищого.

Нижчий клас в Україні чисельний та дуже неоднорідний. Це й збіднілі представники колишнього середнього класу (лікарі, вчителі, інженери, військові, державні службовці нижньої ланки тощо), і люди робітничих професій, і більшість пенсіонерів. Подібна ситуація свідчить про вкрай низький рівень життя більшої частини українського суспільства. Така неоднорідність є однією з причин низької соціальної активності представників цього класу, але не головною. Головні причини полягають в іншому. По-перше, представники цього класу не встигають пристосовуватися до швидких змін в умовах свого існування. Для них нагальною стає проблема безпосереднього виживання, а бажання відстоювати свої інтереси відходить на другий план. По-друге, їм часто нав'язують хибні мотиви для боротьби: мова, національність, територія проживання, прихильність до певних політичних партій тощо. Ситуація ускладнюється зневірою громадян в можливість справедливості та рівності перед законом. Порядність, чесність, відповідальність як моральні норми людської поведінки в сучасному українському суспільстві переважно визнаються такими, що заважають досягненню життєвих цілей. А ті, хто їх порушує, не дістають суспільного осуду і можуть так і робити надалі. Тому в умовах, коли «кожен за себе», класова солідарність задля захисту своїх прав видається малоімовірною.

Усе вищесказане дозволяє охарактеризувати українське суспільство як незріле, а його соціальну структуру як нестабільну, швидко змінювану, з відсутніми чіткими межами між окремими класами та дуже великою часткою нижчого суспільства. Тому сьогодні удосконалення соціальної структури має стати одним з пріоритетних завдань державного регулювання.

УДК 787.6 (477)

Павленко Леся Олександрівна,
аспірантка, Київський національний
університет культури і мистецтв,
м. Київ, Україна.

РОЗШИРЕННЯ ЖАНРІВ БАНДУРНОГО РЕПЕРТУАРУ В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВИКОНАВСТВА

Найбільш активного розвитку на шляху професійного становлення бандурне виконавство сягнуло в другій половині ХХ ст., набираючи нових обертів та досягаючи вершин професійного звучання й майстерності. Такі чинники, як формування академічних шкіл бандури та поява музикантів-віртуозів, використання бандури в ансамблевому виконанні постійно спонукали до аналізу й дослідження виконавського мистецтва для окреслення перспектив подальшої еволюції та активного інтегрування в культуротворчі процеси.

Поширення професійної освіти, створення навчальних посібників для гри стимулювали не тільки процес технічного удосконалення інструменту, але й ставили нагальним питання розширення репертуару, що на початковому етапі вимагало перекладів творів музичної класики.

Протягом короткого періоду ці чинники забезпечили стійку основу для подальшого професійного академічного розвитку бандурного виконавства. І ґрунтом тут стали саме переклади класичних творів, оскільки, як зазначає І. Дмитрук, бандурне мистецтво, що уособлює характерні національні риси народної творчості, в контексті перекладу набуває нового концертно-академічного статусу [2, с. 7]. В ході музичної еволюції виконавство на бандурі як професійно систематизованого процесу розвивається, як підкреслює Т. Яницький, близько 70 років, тоді, як виконавські школи і традиції вимірюються не одним століттям розвитку. Відтак з'являється проблема недостатньої кількості оригінального репертуару, дефіцит якого доводиться поповнювати за рахунок перекладень і транскрипцій [3, с.163].

Вибір музичних творів класики для перекладу спрямовував бандурне мистецтво в русло академічного виконавства. Потреба в репертуарі класики спонукала шукати перекладення для бандури, що створило окремий жанр творів.

Таким чином, розвиток бандурної творчості саме через переклади знайшов нові шляхи в руслі сучасного академічного мистецтва. Бандуристи, що працювали в жанрі перекладу, формували й певні рамки й формат функціонування перекладу в бандурному мистецтві, виокремлюючи характерні риси для кожного жанрового виду перекладу. Певний жанр перекладу, що обирався для творчого перетворення й втілення художнього задуму, повинен був відповідати вимогам бандурного інтерпретування за допомогою специфічних засобів музичної виразності, повністю відображаючи художній образ твору-оригіналу в новій версії. Ключовими моментами при відборі була можливість повноцінного відтворення художньо-образної концепції оригіналу в бандурній версії. Певний набір характерних рис був визначальним для кожного окремого жанру перекладу. Бандурне перекладення, в свою чергу, поділяється на такі види, як бандурне аранжування та бандурна редакція. Для обох характерними жанровими ознаками є мінімальні текстові зміни, проте вони в більшості своїй спрямовані в інтерпретативному напрямку відтворення. Більші відмінності оригінальних творів при перекладі мали бандурні обробки і транскрипції, при створенні яких вимогою є творча реорганізація оригінального музичного матеріалу бандурними засобами. Такі пошуки з використання художнього репертуару, написаного для інших інструментів, стимулювали, на думку Р. Гриньківа, пошук нових засобів виразності та сприяли творчій ініціативі фахівців, заохочуючи викладачів і виконавців-бандуристів постійно розширювати виражальні й технічні можливості свого інструмента [1].

Серед засобів художньої виразності в музиці ХХ ст. на перший план виходить тембральність, бо саме темброво-акустичні, темброво-фактурні, темброво-артикуляційні характеристики дістають значення самостійної художньої якості.

Особливої уваги у композиторських текстах набувають параметри інструментального ряду на протипагу традиції «вокальності» в трактуванні інструмента. Щипковість та ударність інструментального вираження стають

важливими засобами втілення «інтонацій-образів», що відображається у нотному тексті музичних творів. В даному контексті цілковито включаються в розробку традиційні музичні «властивості» бандури. Розмаїття спеціальних інструментальних засобів (тремоло, звуковидобування біля підставки та за нею, різноманітні гліссандо, проведення мелодичної лінії харківським способом тощо), стає чинником смислотворчої визначеності музики.

У подальшому розвитку репертуар бандуристів збагатили своїми творами ряд відомих українських композиторів, створивши концертні п'єси, сонати, сюїти, концерти, фантазії для бандури. Це, зокрема, твори М. Дремлюги, К. Мяскова, С. Баштана, Д. Пшеничного, А. Коломійця, В. Зубицького, Р. Гриньківа.

Сучасна бандура значно розвинулася в технічному і тембровому напрямі, ставши повноцінним академічним професійним інструментом, з перспективними можливостями використання багатой палітри засобів музичної виразності. Обробки вокально-інструментальних творів для бандури складають вагомую частину бандурного репертуару, їх створюють як бандуристи-виконавці, так і професійні композитори.

Література

1. Гриньків Р. Д. Шляхи удосконалення конструкції бандури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://knmau.com.ua/chasopys/06_NBUV/docs/12_Grynkyv.pdf

2. Дмитрук І. І. Жанр перекладу та його різновиди в сучасному бандурному мистецтві : автореф. дис. канд. мист. / І. І. Дмитрук ; Львівська нац. муз. академія ім. М. В. Лисенка. – Львів, 2009. – 22 с.

3. Яницький Т. Транскрипція як чинник творчої комунікативності бандуриста (на прикладі творів Антоніо Вівальді, Йоганна Себастьяна Баха, Сезара Франка) / Т. Яницький // Українське музикознавство. – 2014. – Вип. 40. – С. 161–176.

УДК 2-423.4:[338.48 – 6:2

Панченко Світлана Анатоліївна
здобувач Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв

ДО ПИТАННЯ СВОБОДИ В РЕЛІГІЙНОМУ ТУРИЗМІ

Категорія «свободи» в паломництві – це реальний прояв невимушеної реалізації людиною своєї соціальної сутності засобами туристських подій, пошук і «освоєння» свободи через туризм і мандри. Адже виявити себе, «реально відбутися» людина може лише завдяки здатності показати свою волю, здійснити вибір форми життєдіяльності, світоорієнтації, поведінки, продемонструвати творчу, невимушену, тобто свободну, діяльність [1].

Мета свободних подорожей входить до базових потреб людини починаючи з фізіологічних і закінчуючи пізнавальними, культурними, духовними, самореалізаційними. Як вдало зазначив В.Горський «Не будь-яка подорож може бути названа туризмом, не кожний подорожуючий – турист. Але безсумнівним лишається такий факт, що будь-яка туристська діяльність є мандрівною і кожен

турист є «Homo viator», - людина, що здійснює мандрівку». В історії української культури, пише він, в глибинах людської ментальності укорінено «тяжіння до мандрівки на зустріч з «іншим», прагнення зрозуміти інше, прилучитися до нього, розширити світ власного буття» [2].

Завдяки паломницькому туризму, свободі, яку він дає людині, можна збагнути і пізнати навколишній світ і Всесвіт в цілому, його закони і сутність, життя та культуру інших народів, випробувати себе у незвичних екстремальних ситуаціях, а також глибоко пізнати та зрозуміти культуру свого народу, власний культурний горизонт сприйняття та розуміння світу. Як писав свого часу М. Монтень: «Моя потреба у свободі така велика, що якщо б мені заборонили доступ до якогось куточка, що знаходиться де-небудь в індійських землях, я відчув би себе деякою мірою приниженим» [3].

Актуальність проблеми свободи і туризму насамперед пояснюється такою подією як «туристська революція», яка подарувала людству таке поняття як вільний час. Ще Маркс казав, що мірилом багатства суспільства є не робочий, а вільний час, коли особистість може реалізувати свою потребу в самоствердженні (саморозвиваючись і самореалізуючись) [4]. Як зазначає Франческо Франжіаллі «туристська революція ХХ століття – настільки ж творча і важлива, як індустріальна революція, що почалася двома століттями раніше». Адже релігійний туризм є не тільки одним із важливих проявів свободи сучасної людини, але й, найголовніше, суспільним простором, в якому здійснюється її особиста самореалізація, моральне самовизначення, регуляція людських відносин.

Однак трактування свободи під час здійснення паломництва неможливо без визначення свободи взагалі. У сьогоденній філософській свідомості, проблема свободи набуває найрізноманітніших інтерпретацій, не виключаючи й синтезу декількох підходів до її пояснення. Це зумовлено, окрім іншого, невичерпністю людини й суспільства як носіїв свободи [5].

Вибір шляхів задоволення різноманітних туристських потреб повертає людині всю повноту переживання життя. Людина стає вільною, в першу чергу, коли вона має свободний від догм і забобонів світогляд і має можливість вільно пересуватися в соціальному просторі. Людина стає вільною для здійснення своєї туристської мрії, вона вже не виглядає закинутою в цей світ без усілякої спрямованості і не загублюється в повсякденних незначних подіях. Мандруючи, людина живе зосереджено, єдиним домінуючим інтересом і зводить до цього інтересу все розмаїття своїх життєвих подій.

Головна роль у ситуації вибору належить питанню про ціннісні орієнтації людського вибору. Аналізуючи динаміку туристичних подорожей, ми бачимо що вона змінюється у напрямку зростання комунікативних, духовних, культурних, тобто потреб саморозвитку і самореалізації особистості.

Невід'ємною складовою ціннісних орієнтацій особистості, як зазначає В.Пазенок є «туристська свобода» і свобода особистості взагалі. Головним об'єктом туризму стають не маршрути, готелі, кемпінги, турбюро й агенції, а особистість, що подорожує, світ її інтересів, бажань, прагнень, ціннісних орієнтирів, насамперед такого із них, як свобода [6].

Феномен свободи в туризмі можна розглядати у різних площинах. «По-перше, – це свобода фізичного переміщення великих контингентів людей у

географічному й соціально-політичному просторі. По-друге, – реалізація можливостей економічної свободи, яка, звичайно, визначається рівнем достатку індивідів, що стають туристами. По-третє, – забезпечення надзвичайно широкого спектру вибору подорожуючим того, де саме географічно він має намір відпочивати й розширювати власні враження та знання про світ, які країни бажає відвідати, з якими народами спілкуватися, у яке соціокультурне середовище зануритися. І, нарешті, це – свобода визначення соціальним суб'єктом (індивідом, спільнотою) напряму (соціального вектора) власного світоглядного, культурного й духовного розвитку, який можна стимулювати тим чи іншим типом або маршрутом туристичної подорожі» [7].

Подорожуючи по різних куточках землі людина постійно виходить за межі знайомого, зустрічається з іншими народами, іншими країнами, іншими культурами. Туристична діяльність постає як «портрет» епохи, народних традицій, цивілізаційних перетворень і як результат соціальної диференціації, утворення духовних співтовариств та ін. Туристична діяльність входить до об'єктивного процесу формування соціальної комунікативності як об'єктивної потреби людей. Туризм, як живе недокументальне знання, належить до системи комунікативних циклів: від соціального простору до психофізіологічної сутності індивіда (реалізація ідей, цінностей, оцінок, установок і т. ін), у вчинках і діях і, навпаки, від суб'єктивного світу окремої особистості до соціального простору (створення нових зразків поведінки, життєвих стратегій, світоглядних орієнтацій).

Свобода і паломництво конститує людину як індивідуальність, обґрунтовує її солідарність з іншими людьми, тобто детермінує можливість її співпраці, використання соціального досвіду інших спільнот при здійсненні власного життєвого проекту [8].

Отже свобода в релігійному туризмі розкривається через різновид людської дії, активності. Туристська пізнавальна активність, потреба у мандрівництві людини визначається історично виробленими і засвоєними соціокультурними програмами, котрі орієнтують особистість на пізнання і освоєння навколишнього світу, побудові нових систем взаємовідносин, отриманні особистістю нових емоційних та естетичних вражень і засвоєння нею цікавих форм соціального досвіду.

Література

1. Пазенок В. С. Феномен свободи у сучасних західних філософських концепціях / В. С. Пазенок // Свобода: сучасні виміри та альтернативи; відп. ред. В. С. Пазенок та В. В. Лях. – К. : Укр. Центр духовної культури, 2004. – С.11-56.
2. Горський В. С. Подорож як феномен культури. Всеукраїнський круглий стіл «Філософія туризму». – К. : КУТЕП, 2002. – С. 28.
3. Монтень М. Опыты. В 3 кн. Кн.3-я / Об опыте. Глава XIII. – СПб: Кристалл, Респекс, 1998. – С. 193.
4. Абрамов В. В. Туризм – вседозволенность или достижение мировой культуры / В. В.Абрамов // Культура і освіта фахівців туристської сфери: сучасні тенденції та прогнози: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. – К. : КУТЕП, 2005 – С.434-438.

5. Гуманізм: сучасні інтерпретації та перспективи / [Лях В. В., Соболев О. М., Райда К. Ю. та ін.] ; відп. ред. В. С. Пазенок – К. : Укр. Центр духовної культури, 2001. – 380 с.
6. Пазенок В. С. Філософія туризму / В. С. Пазенок // Філософські нариси туризму: наук.-навч. видання. – К. : Укр. Центр духовної культури, 2005. – С. 19.
7. Федорченко В. К. Свобода: практичні виміри соціального суб'єкта / В. К. Федорченко // Свобода: сучасні виміри та альтернативи : відп. ред. В. С. Пазенок та В. В. Лях. – К. : Український Центр духовної культури, 2004. – с. 469-483.
8. Кривега К. В. Туризм як прояв свободи сучасної особи / К. В. Кривега // Нова парадигма. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – Вип. 43. – С.13-24.
9. Соляник С.Ф. Туризм як соціоетичний чинник суспільного життя [Текст]: автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / С.Ф. Соляник. Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова – Київ, 2010 – 22 с.
10. Пазенок В.С. Теоретический образ туризма / В. Пазенок – К.: Альтерпрес, 2012. – С. 24-35.
11. Кемпійський Тома. Наслідування Христа / Пер. На укр. д-р Й. Боцян. – Львів: Свічадо, 2001. – 312 с.

УДК 167.7:791.43 "20/21"

Погребняк Галина Петрівна,

к. мистецтвознавства, доцент,

Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв, м. Київ, Україна.

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОДЕЛІ АВТОРСЬКОГО КІНО

Інтерес до авторського кіно обумовлений актуалізацією, як особистісного забезпечення творчості, так і необхідністю презентації у кінопросторі митців, чії фільми не лише відображали би авторську індивідуальність, але й демонстрували глибоке проникнення, розуміння художником сутності суспільних явищ і процесів, висвітлювали ті цілі, заради яких живе людина, які ідеї і цінності вона сповідує.

Український поетичний кінематограф (який має усі ознаки авторського) був по суті творчістю режисерів, котрі не декларуючи спільної художньо-естетичної програми, міцно об'єдналися потужною національною ідеєю, що дозволяло чинити спротив державній ідеології у сфері мистецтва, спрямованій на уніфікацію творчого продукту. Авторські фільми С. Параджанова, Ю. Ілленка, Л. Осики, В. Денисенка залишаються унікальним відображенням національного світобачення й розуміння, вміщують своєрідний духовно-інтелектуальний потенціал нації, відтворюють особливості її психології, дають українцям можливість ідентифікуватись, збуджують інтерес до національної історії, культури, традицій [1, 258], при цьому прямо чи опосередковано втілюючи у кінематографічну тканину заповіти Т.Г. Шевченка. Однак образ самого Кобзаря з'явиться на екрані лише у гостросоціальному і безкомпромісному фільмі «Сон» В.Денисенка, котрий ще в студентські роки відбудуватиме покарання «за буржуазний націоналізм». Інші стрічки представників українського поетичного кіно, яке «відкрило для себе й світу –

неоднозначність народного Буття» [2, 274], наповнені духом шевченкового генія, передовсім у неприхованому вираженні «почуття безпосередньої причетності до долі свого народу, своєї країни» [1, 258]. Однак, як митців, так і їхні авторські фільми у тоталітарній державі спіткала трагічна доля, оскільки мало з яким напрямком в кіно так активно боролися на державному рівні, як це випало на долю поетичного кінематографа в Україні. Пророчі фільми Ю. Ілленка «Криниця для спраглих» і «Вечір на Івана Купала» були покладені на сумнозвісну «полицю» (фактично «ув'язнені»), антиімперська кінострічка «Молитва за гетьмана Мазепу» – заборонена до показу в «братній» Росії ще 2000 р., «небезпечно вільному» С.Параджанову заборонили знімати кіно, ув'язнивши у радянські табори (щоправда дозволивши майструвати з тюремного непотребу неперевершені колажі).

Бунтарського шевченкового духу сповнені й фільми молодих українських кіноавторів М. Вроди, О. Саніна, М. Слабошпицького, що презентують непривабливе обличчя України, її сумну, трагічну історію. Однак, якщо в «Поводирі» режисер О. Санін використовує і шевченків «Кобзар» та й самих кобзарів як ключовий елемент, але в достатньо ілюстративній формі, то М. Слабошпицький, рефлексуючи больові проблеми українського суспільства, виводить на екран такого собі сучасного «Ярему», грізного месника й водночас незламного борця за гідність і права людини. У фільмі «Плем'я» режисер доручає непримітному й розгубленому герою, надто жорстоко, але діяти, нищачи зло й несправедливість в тому світі, де він змушений виживати. Оповідуючи трагічну історію без жодного слова, автор уникає повчальності у висвітленні животрепетних проблем української нації, що в переважній більшості все ще живе у страху невідворотного покарання.

«Режисерським бунтом» називає сучасне українське авторське кіно М. Слабошпицький, що відстоюючи загальнолюдські цінності й національні пріоритети, не лише долає перепони й чинить запеклий опір державній політиці ігнорування кінематографа, але й успішно презентує його в міжнародному кінопросторі.

Література

1. Корнієнко П.С. Національна Ідея / П.С. Корнієнко // Філософія : словник-довідник. – К. : НАКККіМ, 2011. – С. 258.
2. Тримбач С. Сергій Параджанов. Тексти і контексти / С. Тримбач // Екранний світ Сергія Параджанова : збірка статей. – К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2014. – С. 269– 291.

УДК [81' 27:008]:811.161.2

Путро Алла Олексіївна,
доцент кафедри української та
іноземних мов, Національна
академія керівних кадрів
культури і мистецтв, м. Київ,
Україна.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ЕВОЛЮЦІЮ УКРАЇНОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ АБО НОВА ЛІНГВІСТИКА ГЛОБАЛЬНОГО СВІТУ

Єдина мова глобалістів уже знайдена. Це американізована англійська (American English). Не треба вважати, що мова ціннісне нейтральна і нею можна з однаковим успіхом передати будь-який зміст. Обґрунтовані сумніви стосовно цього посягла знаменита гіпотеза «лінгвістичної відносності», за якою структура мови визначає мислення і спосіб пізнання реальності.

Мова нових еліт несвідомо акцентує те значення, ті мотиви та домінанти, які врешті-решт виявляються чужими і традиційній моралі народів й їх соціальному досвіду. Тому англійська мова новоявлених «джентльменів удачі» неминуче несе в собі риси редукаціонізму, стилізованості й віртуальності, що викликані несправжнім буттям, наповненого імітаціями.

Націоналістичні філологи, поспіхом створюючи «нову мову», неминуче засмічують її всім тим, що несе відбитки глобального есперанто культури нових панів світу з їхнім урізаним світоглядом.

Еволюційні чинники в суспільстві впливають безпосередньо як на саму людину, так і на мову, розвиток якої найповніше відображений у її лексичному та термінологічному складі. Будь-які нові поняття потребують номінації, що і є причиною появи нових термінів.

Сучасне життя, розвиток науки неможливі без діалогу культур, який відбувається на даному етапі на тлі глобалізації. Відомо, що в контакті різних культур, на будь-якому рівні, відбувається процес обміну та взаємозбагачення в усіх аспектах людського буття і насамперед на мовному рівні. Будь-який процес у мові теж не можна розглядати ізольовано, а лише в контексті усіх чинників, які є визначальними для цього процесу. Лексичний склад мови (української, зокрема) переживає сьогодні період активного розвитку, що пов'язане з історичними, політичними та міжнародними подіями. Найвиразніше цей процес виявляється в особливому шарі лексики – термінології, якою послуговується наука, техніка, мистецтво та інші галузі, пов'язані з людською діяльністю й активним пізнанням світу.

Навколишній світ і глобалізаційні процеси тісно пов'язані. Розширення процесу глобалізації в економічному, політичному та культурному житті призводить до змін у всіх сферах людського буття, впливає на розвиток суспільства.

Проблема національного термінотворення зумовлена впливом глобалізації на сучасну науку і широким використанням іншомовної лексики. Масштабні глобалізаційні процеси висунули на перше місце у світовій комунікації англійську мову, що збагачує словник науковця, впливає на еволюцію сучасного, зокрема українського термінотворення.

Ангомовні терміни *макрос*, *опція*, *принтер*, *сайт*, *сервер*, *файл* давно ввійшли до свідомості масового користувача комп'ютерної техніки. Мовознавці широко застосовують термін *концепт* замість відомого слова *поняття*. Економісти, називаючи учасників ринкових відносин, уживають такі терміни, як

брокер, менеджер, дистриб'ютор. У політології розповсюдженими стали такі англійські назви, як *електорат, електор.* У спорті давно використовуються *рефері, голкіпер, хавбек.* У журналістиці поширеним є термін *мас-медіа.*

Часто в наукових текстах уживаються англійські заміники загальнонавчаних слів: *креативний* замість *творчий, латентний – прихований, варіабельний – різноманітний, мінливий.*

Будь-яка мова знаходиться у стані неперервного розвитку і процеси глобалізації не повинні створювати небезпеку втрати різними культурами своєї індивідуальності, своєї специфіки, що може призвести до втрати культури. Отже, поповнення складу термінів рідної мови іноземними, має бути обґрунтовано прагматичними потребами.

Питання, як запозичувати найменування найновіших технічних засобів, є і досі відкритим. Наприклад, конкретизація певних понять вимагає певних запозичень. У сфері економіки останнім часом з'явилися такі новоутворення як: *маржа (margin) – різниця між цінами; ф'ючерс (futures) – угода на фондовій або товарній біржі; брендинг (branding) – спорядження товару торговою маркою, маркування* – які більш сприятливі у своєму запозиченому вигляді, особливо, якщо вживаються у сфері міжнародних економічних відносин.

Поповнення термінології відбувається і за рахунок запозичених термінів, що позначають появу нових професій таких, як: *менеджер (manager), супервайзер (supervisor), дистриб'ютор (distributor), мерчандайзер (merchandiser).*

Кожне запозичене слово або термін містить у собі певну сукупність формальних варіацій, тому, переходячи з однієї мови в іншу, запозичені слова підкорюються варіативності мови-реципієнта. Від запозичених іменників утворюються похідні слова: *мерчандайзинг – мерчандайзинговий; маркетинг – маркетинговий.* Існує також група змішаних запозичень, це, коли один або декілька компонентів є словами англійської і української мов, наприклад: *бізнес-пропозиція, конференц-зал, зірка шоу-бізнесу.* У цій групі запозичень одна мова використовує лексичні явища та терміни іншої мови, не порушуючи своєї структури.

Отже, глобальна взаємозалежність є об'єктивною реальністю, в якій існують взаємно протилежні мовні тенденції: рух до єдності та пошук самосвідомості. Обмін інформацією відбувається у багатьох напрямках: соціокультурному, технологічному, державному. Супутникові комунікації та мережа Інтернет зруйнували бар'єри людської комунікації за допомогою техніки. Розвиток туризму, продукування масової продукції і масової культури є зростаючим прагненням до більшої єдності в новітніх інформаційних технологіях та засобах їх застосування. Ми не можемо ігнорувати існування інших культур та їх досягнень. У зв'язку з розвитком техніки, появою нових технологій, тісною взаємодією різних світових культур, запозичення з інших мов неминучі. У такий спосіб відбувається еволюція національних терміносистем за умови, що лексичні новоутворення збагачують словниковий запас мови і підкорюються законам і нормам її граматики, фонетики та словотворення. Але вживання іноземної термінології мусить бути обміркованим і ніяким чином не зменшувати значимість рідної мови.

Семененко Анджеліка Андріївна,
к. філос. н., ст. викладач
кафедри культури та
соціально-гуманітарних дисциплін
Національної академії образотворчого
мистецтва і архітектури,
м. Київ, Україна.

ГУМАНІТАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СТРАТЕГІЇ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ

Масштабність трансформацій сучасної культури, її економічної, політичної та соціальної дійсності, настільки глибока, що осмислення сучасності та бачення майбутнього оформлюється теоретиками у гіпотези кінця політики (Т. Хофстеде), кінця географії (М. Маклуен), кінця історії (О. Кожев, Ф. Фукуяма), розгортаються прогностичні панорами війни цивілізацій (С. Хантінгтон), краху освіти (А. Блум), тотальної віртуалізації (Ж. Бодрійяр, Д. Белл, Дж.К. Гелбрейт, П. Друкер, М. Кастельс, Е. Тоффлер та ін.) тощо. Сучасний етап інформаційної революції, започаткований зрушеннями у інформаційних технологіях та появою телебачення, глобальної комп'ютерної мережі Інтернет та поширенням віртуального простору, виводить людську культуру на якісно новий рівень комунікації, де швидкість та доступність інформації, а також надзвичайні можливості спілкування складають основу стрімкого генезису нових культурних форм. Самі назви доби: «цифрове суспільство», «медіаполіс», «інтернет-галактика», «кіберсуспільство», «кіберкультура», «кіберпростір», «електронний мегаполіс», «цифрове суспільство», «інфосфера», «мережеве суспільство» тощо свідчать про потужну хвилю культурного розвою, хвилю злиття людини з технікою, в якій остання виступає інструментом не тільки біологічної, а й соціальної еволюції.

Технологічна основа сучасної цивілізації, її інформаційно-комунікаційні технології визначають єдність культурних форм інформаційного суспільства, що теоретики класифікують як глобалізацію та уніфікацію культури. Але саме це й відкриває небачені раніш можливості єднання і спілкування людей, не на основі територіальної близькості або мовної єдності, а на засадах духовної, релігійної, моральної, етнічної або будь-якої іншої спорідненості. Саме всеосяжність комунікативного простору забезпечує можливість виникнення, функціонування та поширення гуманітарних технологій – парадигми, що постає противагою маніпулятивно-технологічним моделям управління суспільством.

Гуманітарні технології реалізують інстинкт горизонтальної консолідації, який підносить індивідуальну та групову активність на роль конструктора історії. Точка біфуркації, яку проходить сьогодні українська культура, зі всією очевидністю ставить питання дієвості українського соціуму щодо вирішення проблем власного виживання та визначеності майбутнього. Очевидні реальні зміни у соціально-психологічному портреті нації втілюються у різноманітті та потужності

громадянських ініціатив та рухів.¹ Саме ця активність свідчить про суспільний запит на зміну цивілізаційної моделі, на новий національний проект - універсальний за змістом та унікальний, національний за формою. Це є викликом надзвичайної складності, адже вимагає від авангарду українства виходу на новий рівень культурної реальності – діалогічної та модерної, яка живиться енергією «м'якої сили» гуманітарних технологій і несе в собі всі ризики та відповідальності свободи.

УДК 719:801.81:322(477)

Телеуця Валентина Василівна,
к. філол. н., доцент,
завідділу культурної політики
Українського центру культурних
досліджень Міністерства культури
України, м. Київ, Україна.

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНСЬКОГО ПОДУНАВ'Я

Соціокультурні процеси, що тривають у суспільстві, пов'язані з появою нових духовних потреб, які сформувались у результаті зростаючого інтересу до національної культури, а також під потоком нових культурних цінностей — як вітчизняних, так і зарубіжних. Це дає нові імпульси для розвитку культури, а в цьому контексті, до міжкультурної комунікації. Взаємодія культур – складний і дуже суперечливий процес. У сучасну епоху на перший план виходить проблема мирного співіснування представників різних культурних традицій, що виключає пригнічення, насильницьку асиміляцію та дискримінацію. Ідея діалогу культур як основи мирного і рівноправного розвитку вперше була висунута М. Бахтіним. «Діалог» як засіб комунікації культур передбачає таке зближення взаємодіючих суб'єктів культурного процесу, коли вони не пригнічують один одного, не прагнуть домінувати, але «переймаються», «сприяють», стикаючись дбайливо і обережно [1].

На повнокровний розвиток етнічної культури впливає широке коло чинників. При цьому національна культура повинна розглядатися як цілісна система, що включає і фольклорно-етнографічні шари, і внесок в неї різних верств населення протягом тривалого історичного розвитку, і вплив культури інших народів. «Усі ці

¹ Численні соціальні сторінки і групи інформування та єднання проукраїнських сил (група «Інформаційний спротив» – ініціатива неурядової організації «Центр військово-політичних досліджень», офіційна співдружність «Україна вКонтакті», відкрита група «Етноеволюція» тощо); розширення волонтерського руху (за даними дослідження, проведеного компанією ІФК наприкінці листопада 2014 р. до волонтерської діяльності було залучено 23% населення України, з них 74% здійснювали цю діяльність самостійно поза межами будь-яких установ), створення громадських організацій («Нова генерація», «Україна – Територія Життя», «Українська Жіноча Варта» «Центр субкультурних ініціатив», «Європейський вибір» тощо); проектів «Українські злі», «Невідома Україна»; фестивалів Гогольfest, «She.Fest», «Етноеволюція» тощо.

духовні надбання засвоюються й зберігаються завдяки одному з найцінніших проявів людської культури – традиції, яка не лише зв'язує теперішнє з минулим, але й передає наступним поколінням» [3, с. 213].

Сутність етносу проявляється насамперед в його культурі. Трансформація етносу, зокрема набуття ним національних ознак, пов'язана в тому числі зі зміною етнічної культури, в структурі якої з'являються національно-державні цінності. У вітчизняній культурологічній, етнографічній та фольклористичній науках склалося так, що інтереси дослідників концентрувалися переважно на вивченні етнічної культури (традицій, звичаїв, обрядів, ритуалів), залишаючи осторонь осмислення національної культури, соціокультурних процесів.

Вивчення фольклору та етнографії в контексті соціокультурних процесів регіону сприятиме вирішенню актуальних у науковому й практичному значенні проблем, пов'язаних із міжнаціональними взаєминами. На основі матеріалів польових досліджень розширюються і поглиблюються знання з етнографії, історіографії і фольклористики південноукраїнського регіону, що у свою чергу дозволяє повніше розкрити етнічну специфіку традиційно-побутової культури українців та її локальну своєрідність за історико-етнографічними районами, а також простежити сучасні тенденції розвитку національних культур народів України.

В умовах процесів глобалізації та інтернаціоналізації культур, переходу людства до інформаційної цивілізації у представників різних етносів зростає інтерес до власної культури та духовної спадщини, спостерігається процес повернення до народних традицій, тобто відбувається так званий «ренесанс традиційної культури». Запропоноване дослідження присвячено етнокультурному різноманіттю Подунав'я, його нематеріальній культурній спадщині з урахуванням регіональних особливостей соціокультурних процесів.

Метою статті є аналіз соціокультурних процесів регіону. Основне завдання – формування цілісних уявлень про роль українців та інших етносів в етнокультурних, соціокультурних та національних процесах Півдня України, дослідження проблем міжетнічної взаємодії та механізмів формування національних цінностей і національної культури Подунав'я.

Особливе значення має те, що обстежені райони входять до складу Українського Подунав'я – поліетнічного регіону зі стійкими традиціями, й саме тому потребують нагальної уваги до питань збереження етнокультурної спадщини кожного етносу регіону.

У контексті дослідження соціокультурних процесів південного регіону особливу увагу слід приділити першим історичним народам України та краю (кіммерійцям, скіфам, сарматам, давнім грекам тощо), їх ролі в етнокультурних процесах; розкрити провідний вплив слов'янських етносів на економічний, соціальний, історико-культурний та духовний розвиток краю.

У зв'язку з цим доречно ввести поняття «історичні національні меншини», яким характеризуються етнічні спільноти (групи), котрі мешкають на теренах українських земель не менше 200-250 років на одній і тій географічній території, в результаті чого сформовані деякі спільні для всієї етнічної групи адаптивні (генетичні), діяльнісні (спосіб господарювання), культурні та ментальні ознаки. До

таких в історії Подунав'я, в першу чергу, відносять болгар, молдован, етнічні групи липован, некрасівців та тюркські етноси. У дослідженні ми враховуємо й новітні зміни етнічної мапи Подунав'я, що відбулися переважно у другій половині ХХ ст. Завдання повернення народам того, що було створено, що об'єктивно існує, але відчужене різною мірою і в різній формі, історія залишила для нової, суверенної України. Для основних етнічних груп Подунав'я відродження, відновлення, збереження і використання історичних традицій і культурних надбань належать до числа найактуальніших. Звідси, треба сподіватися, відкривається шлях до нової культурної свідомості та нової духовної реальності.

Подунав'я завжди було зоною інтенсивних етнічних процесів, які зумовили особливості матеріальної і духовної культури населення краю. Етносоціокультурна ситуація тут визначалася і визначається українським етносом, який опанував цю територію з давніх часів. Яскраву й самобутню культуру створили, болгар, молдавани, гагаузи, євреї, греки, албанці, тюркомовні народи. Сучасне мешкання українців у регіоні являє собою окремі компактні поселення з переважанням до 80% всього населення того чи іншого села, або в змішаних селах, де чисельна кількість від усього населення не перевищує 30%. Разом з тим, ми звернули увагу на те, що українці мешкають майже у всіх селах регіону: не тільки споріднених (російських, болгарських), але і в неспоріднених (гагаузьких, молдавських, албанських). Усе це дає можливість підтвердити думку дослідників М.І.Костомарова, П.Чубинського, І.Огієнка та інших, що суттєвою рисою української ментальності є вміння жити в згоді і злагоді з усіма етносами. Історики регіону [2] підкреслюють, що не було зафіксовано ні одного випадку конфлікту на ґрунті національних відносин.

Польові дослідження населених пунктів Подунав'я з різною чисельністю переважання українців (від 90% до 30%) виявило цікаві закономірності: а) активне поширення деяких українських пісенних жанрів та пісенних текстів у свідомості іншого етносу; б) запозичення окремих символів, образів та використання їх у своєму обряді; в) з плином часу, відбувається спрощення обрядової ситуації, яка в давні часи відзначалась складністю та багатозначністю і ті значення, які реалізувались в акціональному плані обряду, приймає на себе вербальний текст; д) згасання окремих видів етнокультури в побуті народу цього краю [3].

Українська етнокультура в Подунав'ї, а особливо нематеріальна культурна спадщина регіону, відзначається, з одного боку, збереженням і постійним відтворенням загальновідомих зразків пісенної ліричної та обрядової творчості, а з іншого – набула поширення варіативність пісенного і обрядового фольклору, коли в одному населеному пункті можна записати кілька варіативних зразків відомих українських пісень, у створенні яких бере участь не тільки етнос-автохтон цього твору, а й інші етноси, що проживають поруч (компактно) – російський, болгарський, молдавський, гагаузький, албанський та ін. Домінантними для регіону є пісні, пов'язані з віхами землеробського календаря: *колядки, щедрівки, весняні закличні і хороводи, купальські*. Але специфічна історія подунайського регіону – сусідство кількох етнічних груп – утворила багатобарвний набір мелодій, відмінних для кожної етнічної групи.

З огляду на процеси демократизації та розбудови громадянського суспільства, де провідну роль відіграють неформальні об'єднання громадян, у дослідженні зауважуємо на активності національно-культурних товариств подунайського регіону, основними напрямками діяльності яких є освітня, культурно-просвітницька та науково-пошукова робота. В архівах місцевого телебачення створена картотека відеозаписів рідкісних фольклорних творів та народних обрядів регіону. Ведеться активна робота зі створення спеціальних фольклорно-етнографічних телепередач. Матеріалом для цих передач стають найрізноманітніші фестивалі, свята народної творчості, вечори народної культури етносів Подунав'я (українців, болгар, молдаван, гагаузів, албанців, греків та ін.). Активно ведеться робота з переведення на сучасні цифрові носії записів фольклору, що зберігаються в наукових установах (Ізмаїльському державному гуманітарному університеті), навчальних закладах і приватних колекціях (колекція В. Телеуці) [3].

Отже, Українське Подунав'я – це поліетнічний регіон, в якому тісно переплелися культури різних народів. Проте кожний етнос зберіг свої яскраві й неповторні риси, збагачуючи невичерпну скарбницю світової культури. Серед слов'янських спільнот Подунав'я вагоме місце займає в регіоні українська етнокультура, яка також обумовлює своєрідність цього краю в нашому повсякденні. Сучасна соціокультурна ситуація характеризується глибоким переосмисленням минулого, активізацією історичної пам'яті як невід'ємної частини процесу формування громадянського полікультурного суспільства.

Література

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / М.М. Бахтин [Текст]. – М. : Художественная литература, 1979. – 412 с.
2. Лебеденко О.М., Тичина А.К. Українське Придунав'я: Кн. I / О.М. Лебеденко, А.К. Тичина [Текст]. – Ізмаїл, 1998. – 175 с.
3. Телеуця В.В. Народнопоетична творчість Подунав'я: проблеми регіональної специфіки». (ч. I) : навч. посібник / В.В. Телеуця [Текст] – Ізмаїл : СМІЛ, 2010. – 230 с.

УДК 316.2

Фур'єр Ірина Аронівна,

к. філос. н., доцент, доцент кафедри публічного управління та гуманітарних наук, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ, Україна.

ДИСКУРС-АНАЛІЗ ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ТЕОРІЯ У СУЧАСНИХ ГУМАНІТАРНИХ НАУКАХ

Дискурс-аналіз як міждисциплінарна теорія та методологія дослідження, що сьогодні набуває все більшого поширення у філософії, склалася як цілісний комплекс гуманітарних дисциплін.

Існує близько двадцяти основних підходів теорії дискурс-аналізу: теорія мовних актів, логіко-прагматична теорія комунікації та ін. Деякі школи, що були передумовами формування дискурс-аналізу як міждисциплінарного наукового напрямку, розвиваються разом з ним та фактично перетворилися на його складові частини, деякі з'явилися нещодавно та ще знаходяться у процесі формування. Дискурс-аналіз як міждисциплінарна теорія та голузь знання синтезує в собі дослідження багатьох наук та напрямків. Теоретичними основами, на яких ґрунтується дискурс-аналіз, є структуралізм та постструктуралізм, символічний інтеракціонізм, соціальний конструктивізм та функціоналізм. Людина та її соціальний світ мають, як вважають представники цих напрямків, дискурсивно-соціальне походження, оскільки соціальні уявлення про реальність створюються комунікативно.

Дискурс-аналіз долає позитивістські обмеження щодо позиції суб'єкта як відстороненого спостерігача, який намагається віднайти та пізнати істину чи отримати «правильне» теоретичне знання. Так, позитивізм виходить із уявлення про соціальний світ як уніфікованої впорядкованої системи стабільних форм. Класичне розуміння пізнання як відображення змінюється – когнітивні процеси розглядаються не як відображення наявного, готового об'єкта, а як його конструювання у дискурсивному процесі. Ці значення суб'єкт не отримує готовими, вони не є певною об'єктивно існуючою сутністю, а створюються, інтерпретуються, змінюються самими людьми як опосередкованими символічною реальністю та дискурсивними інтеракціями. Таким чином, люди самі будують свій соціальний світ «комунікації як культури».

Сам суб'єкт знаходиться всередині дискурсивного середовища, яке є його світом «другої природи» (культури, соціального світу) та виявляється у різних дискурсивних практиках (наукова мова, художня, політична, релігійна, повсякденна та ін.), отже єдиною можливим пізнанням соціального світу, за постструктуралістами, є аналіз дискурсу як метарівня соціальності.

Під конструюванням соціальної реальності у дискурс-аналізі мається на увазі те, що дискурс формує суб'єкта, визначає певну позицію його погляду на реальність. Однак у суб'єкта є вибір між різними альтернативними дискурсами, що надають йому багатоманітні можливості для означування речей матеріального і соціального світу.

Дискурс-аналіз вважає, що вийти за межі дискурсу у «другій природі» соціального світу неможливо, за межами одного дискурсу людина опиняється у іншому дискурсі, тому суб'єкт і об'єкт знання, уявлення про реальність чи будь-яка людська індивідуальність у соціальному світі створюються дискурсивно.

Тому людина постійно намагається знайти себе у соціальному світі за допомогою самоідентифікації з різними дискурсами, відтворюючи свою особистість у тих суб'єктних позиціях, які їй надають дискурси. Тобто суб'єктна позиція «людина» – це знак, значення якого вона набуває у різних дискурсах.

Створення себе «людиною» через ідентифікацію з певними суб'єктними позиціями пов'язане з певними соціальними стереотипами, які накладаються на

людину. Влада у групах чи суспільстві в цілому теж функціонує дискурсивно, вона сама позиціонується в дискурсах і впливає на позиціонування інших.

Таким чином, соціальні значення, яких у дискурсі набуває реальність, «створюють» суб'єктів та об'єкти. Особистість розглядається не як стійка незмінна ідентичність, вона складається з багатьох ідентичностей шляхом засвоєння соціальних діалогів, що належать різним дискурсам. саме під впливом соціальної взаємодії. Тому будь-які дослідження у дискурс-аналізі пов'язані із розвінчанням домінуючих соціальних уявлень про реальність, якій ми приписуємо об'єктивність, але яка є мінливою та умовною і могла б бути іншою. А це свідчить про те, що використання дискурсивного аналізу до розгляду будь-якого соціального феномену відкриває нові можливості для його розуміння та пізнання.

УДК 165.17

Хаустова Аліса Костянтинівна,
студент Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, м. Дніпро, Україна.

ТЕОРІЯ ЧИСТОГО ЗНАННЯ ТА ПРОБЛЕМА УТВОРЕННЯ ВСЕЗАГАЛЬНИХ ПОНЯТЬ

Багато вчених займалися науковими дослідженнями присвяченими аналізу теорії пізнання І. Канта. Серед вітчизняних праць варто згадати роботи А.О. Баумейстера, М.А. Мінакова, Ю.В. Кушакова та ін. Втім, сама кантівська теорія чистого знання є невичерпною і від того не до кінця вивченою.

І. Канта розглядає розсудок як здатність мислити, синтезувати, узагальнювати зміст чуттєвих уявлень за допомогою категорій. «Підведення» емпіричних споглядань під категорії здійснюється за допомогою здатності судження або продуктивної здатності уявлення, наповнення предметів змістом на основі спільної угоди душі і розуму» [1, с. 92].

У повсякденному житті ми більше покладаємося на розум для того, аби зрозуміти що можна очікувати і як можна застосувати той чи інший предмет. Ми можемо споглядати предмет без його присутності, тому що наш розум фіксує образ предмета у нас в голові у вигляді форми і створюється категорія під яку ми підводимо той чи інший предмет. Людина створює в собі просторово-часовий рух того чи іншого предмета і дає кожному предмету позначення, яким описує його властивості та спосіб застосування.

І. Кант вважав, що всі відповіді заздалегідь криються в людині завдяки її подвійній природі (душа і розум) і людина може дати відповіді на все завдяки «речам в собі». Розум здатний змінювати внутрішні відчуття та переконання, наші дії. Тому «зовнішні вороги» намагаються дістатися до душі і впливати на нас через розум, адже душа, на відміну від розуму, не думає і не міркує – вона відчуває і знає, тому не помиляється, бо не дає завести себе в оману. До душі насправді важко

дістатися, але зараз існують технології та науки, які вже давно займаються вивченням цього питання і вже знають як впливати на нас.

Завдяки єдності чуттєвого та інтелектуального знання може створювати нове знання виходячи з двох традиційних для нас знань. Це трапляється на основі того, що ми сприймаємо наш простір тримірним, тому нам обов'язково потрібні дві основи, на ґрунті якого ми зможемо створити нове.

Ми завжди у пізнавальній діяльності прагнемо категоризації і намагаємося дати пояснення всьому, з чим перетинаємося – намагається їх пояснити і підвести під категорії. У разі ж якщо ми не знаходимо для них категорій, то це заганяє нас в глухий кут, але ми не замислюємося над тим, що ми можемо мислити неправильно і нам складно відмовитися від нашого розуміння і комфортного стану нашого тривимірного простору в нашому розумі. Тому наш розум заходить у глухий кут і відправляє це явище в схованку в голові «невідоме» або «метафізичне» і ми вже не шукаємо на це відповіді, тому що вважаємо це марним та трансцендентним для нашого розуму [2, с. 283].

Людина відтворює нове «чисте знання» за тим же принципом, яке властиве органу: створювати щоразу щось неповторне за своїм змістом завдяки необмеженій кількості нових поєднань, що створює «безліч в єдності». Одна річ завжди піддається впливу з боку іншої речі в просторово-часовій площині наслідків з причин. Усе це відбувається завдяки нескінченній безлічі варіантів у просторі та часі, а за людиною залишається лише дістатися до той інформації, яка вже є у просторі варіантів [3].

Кант прагнув досягнути «чистого знання», яке породжується в людині і непідкріплене досвідом, тому що досвід є вичерпним, а в розумі можуть породжуватися нові знання та думки, які з досвідом не мають нічого спільного, бо шукають відповіді на те, на що досвід відповіді дати не здатен. Тому на основі «чистого» знання ми можемо набувати нових знань за допомогою апофенії: можливість знайти щось спільне неспільному для досягнення нового знання, тому що ми ніколи не можемо тверезо оцінити дійсність в якій ми живемо і дійсність того що бачимо та сприймаємо, адже завжди підкоряємось стереотипам які в нас вкладає саме життя і нам здається, що інакше не може бути, ми сліпо користуємося чужими готовими знаннями і вже не шукаємо іншої реальності.

Втім, річ не може відображатися в якості предмета пізнання. Дія чистого знання ізолює від зовнішніх факторів і зосереджується лише на своїх образах і відчуттях намагаючись досягнути сутність предмета через себе, зосереджуючись не на досвіді, а на погляді на річ під іншим кутом. На відміну від марксизму тут панує духовний досвід, а не матеріальний при вивченні предметів. Таке трапляється, коли ми стикаємося з річчю вперше і ще не знаємо для чого вона і самі шукаємо відповідь на це і спосіб застосування цього предмета у своїй уяві, а не сліпо користуємося вже готовим чужим знанням [4].

Кант показує, що ця пізнавальна ілюзія насправді існує для того, аби чуттєво сприймати щось таке, що існує «поза нами», в іншому місці простору, досягти сукупність речей які знаходяться в різних місцях простору, а в людини вже має певним чином міститися абстрактний «чистий» простір, як форма споглядання так

зване «чисте знання», яке ми просто повинні в собі відкрити і тоді відповідь прийде сама. Причому, якщо простір є формою зовнішнього споглядання, то час – внутрішнього і, відповідно, всіх споглядань взагалі. Час і простір лише суть форми, в якій знаходиться наше людське споглядання суцього і тому відкриває людині не глибинний сенс світобудови, а тільки природу нашої свідомості [1, с. 93].

На наш погляд, єдність душі і розуми в будь-якій ситуації досягає кращого через найкоротший шлях в інформаційному полі простору варіантів, яке призводить до чогось абсолютно нового.

Отже, єдність душі та розуму позбавлена кордонів сприйняття і тому завжди намагається досягти того, чого прагне людина через найвірніший і найкоротший шлях для досягнення мети. Єдність є природним станом, який дається нам від народження, але наші пріоритети одного почуття над іншим змінюються в процесі життя і часто під впливом інших людей. Наприклад, ми можемо вибрати пріоритет розуму над духовністю і тоді наші бажання не відповідатимуть нашим досягненням і нашим духовним потребам. Отримане буде наче «буферно» замінюватися матеріальними речами, а ми обманюватимемо себе вважаючи, що саме цього ми і хотіли досягти, але насправді в душі буде відбуватися дискомфорт від браку знань про окремі сторони об'єктів, явищ або процесів. Вважаємо, що трансцендентного не можна досягнути через пошук окремих його рис чи елементи всередині розуму, все має бути цілісно для досягнення істинного знання, без переваг духовного над раціональним або навпаки, що частіше зводиться для того, щоб досягнути скритих корисливих цілей. Потік знання нескінченний, але багато людей не можуть знайти єдність у собі, щоб знайти відповіді через «речі в собі», тому що не знають, як дотриматися єдності та рівноваги душі та розуму.

Література

1. Кушаков Ю. В. Нариси з історії німецької філософії нового часу : навч. посібник / Ю.В. Кушаков. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 572 с.
2. Кастанеда К. Отдельная реальность / К. Кастанеда ; пер. с англ. – М. : ООО Издательство «София», 2014. – 288 с.
3. Зеланд В. Пространство вариантов / В. Зеланд. – С.-Пб : ИГ «Весь», 2005.
4. Баумейстер А. Трансцендентальний ідеал як несуперечливе мислення безумовного. Перетлумачення першопринципу метафізики у критичній філософії І. Канта / А. Баумейстер // Кантівські студії 1999 : Щорічник Кантівського товариства в Україні. – К. : Тандем, 2000. – 226 с.
5. Баумейстер А. Трансцендентальний схематизм и схема интеллигибельного мира. Кант и Платон. Часть I / А. Баумейстер // Sententiae. – 2000. – № 2.
6. Баумейстер А. Трансцендентальний схематизм и схема интеллигибельного мира. Кант и Платон. Часть II / А. Баумейстер // Sententiae. – 2001. – № 1.
7. Мінаков М. А. Вчення Канта про віру розуму / М.А. Мінаков. – К. : Центр практичної філософії, 2001. – 140 с.
8. Кузнецов В. Н. Немецкая классическая философия второй половины XVIII – начала XIX века : учеб. пособие для ун-тов / В.Н. Кузнецов. – М. : Высшая школа, 1989. – 480 с.

9. Вахтомин Н.К. Теория научного знания Иммануила Канта: Опыт современного прочтения «Критики чистого разума» / Н.К. Вахтомин. – М. : Наука, 1986. – 207 с.

Секція II

*Сучасні напрями теоретичних і прикладних досліджень
у менеджменті та економіці*

Белобородова Дар'я Романівна,
м. Київ, Україна.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Збільшується кількість українських фірм, які займаються розробленням інформаційно-технічного забезпечення, системною інтеграцією та наданням інформаційних послуг. Вітчизняним фірмам досить важко конкурувати з іноземними корпораціями. У більшості випадків з допомогою програмних продуктів українських компаній вирішуються задачі, пов'язані саме з українськими реаліями і не можуть бути вирішені за допомогою програм іноземного виробництва (бухгалтерські, різні антивірусні програми, орієнтовані на віруси «українського походження», лінгвістичні програми).

Розвиток українського інформаційного ринку вітчизняні програми не можуть на належному рівні конкурувати з іноземцями. Ця проблема є типовою для українського ринку. Вона може бути вирішена тільки за умови подолання економічної кризи.

Для України, як і для інших країн світу, характерним є більш динамічний розвиток інформаційного ринку порівняно з іншими сферами економіки. Але, з урахуванням загального економічного стану, існують і власні реалії.

На українському інформаційному ринку спостерігаються такі основні тенденції, розвиток яких визначає його стан на майбутнє:

1) основну масу персональних комп'ютерів, що купуються, становлять машини нового покоління (на базі процесора Pentium). Їх купують фінансово спроможні організації, у т. ч. й державні;

2) раніше придбані моделі комп'ютерів (на базі процесорів 80286, 80386 і навіть 80486) у великих містах передаються на безкоштовній або частково компесанційній основі в регіональні філіали підприємств і фірм або їхнім працівникам для особистого користування, у середині та інші навчальні заклади;

3) активно розвивається індустрія модернізації ІВМ-сумісних комп'ютерів нарівні з придбанням нових комп'ютерів;

4) набуває розвитку українська база виробництва комп'ютерів через активний розвиток фірм, що збирають комп'ютери в Україні з імпортного комплектування;

5) інтенсивно розвивається індустрія програмного забезпечення для локальних і глобальних мереж, систем забезпечення віддаленого доступу та електронної пошти;

6) спостерігається зміщення ринку у бік індивідуальних розробок інформаційних технологій і систем на замовлення;

7) відбувається активне залучення нових груп користувачів ЕОМ, які не мають базової освіти і навичок роботи і використовують комп'ютер удома, тобто розвивається споживчий сегмент ринку. На думку експертів, частка домашніх

комп'ютерів зростає і становитиме від 40 до 70% від загального обсягу парку (залежно від підвищення рівня життя населення);

8) швидкими темпами зростає сектор ринку, пов'язаний з наданням різних мережевих послуг, у т. ч. інтернет-послуг;

9) надзвичайно поширеними є процеси нелегального копіювання і використання програм та інших інформаційних продуктів, не зважаючи на правові та організаційні заходи, що вживаються державою.

Загалом можна говорити про досить стійкі тенденції і перспективи розвитку українського інформаційного ринку, однак реалізації цих тенденцій визначатиметься активною політикою державного регулювання.

Інформаційні технології та продукти сприяють зростанню людського капіталу, полегшують та прискорюють процес пізнання (отримання інформації), перетворення інформації на знання, які трансформуються в ідеї, що є основою інновацій. Завдяки широкому використанню інформаційної продукції та послуг створюються нові умови для діяльності та розвитку суспільства не тільки в економічній площині, а й у соціальній сфері, політиці. Активний процес інформатизації є передумовою розвитку економіки, заснованої на знаннях. Через це у світовій інфраструктурі підвищується значимість розвитку ринку на новому етапі розвитку економіки. За даними Організації з економічного співробітництва та розвитку (Organization for Economic Co-Operation and Development), 2007 р. загальний обсяг ринку країн-членів даної організації становив майже 2483 млрд дол. США, що становить 84% від обсягу світового ринку.

Найбільшим був сегмент комунікації, який становив 50,7%. Майже чверть зайняв сегмент комп'ютерних послуг. Найменшою (10,3%) була частка програмного забезпечення, а питома вага комп'ютерних апаратних засобів на ринку склала 14,3%. Така структура закономірна та є наслідком широкого використання в усіх сферах суспільного життя локальних мереж та мережі Інтернет. Також збільшується потреба у засобах, які забезпечують їхнє функціонування (комунікаційно-апаратне обладнання).

Стосовно ринку програмних засобів слід зазначити, що, за орієнтованими даними, сьогодні тут працюють близько 300 фірм, 70% з яких знаходиться у Києві. При цьому безпосередньо комерційним розробленням програм займається менше третини їх, решта-дистрибуцією та системною інтеграцією. Розробки здійснюються лише в галузі прикладного програмного забезпечення. Основна частка припадає на системи бухгалтерського обліку, офісного діловодства, банківські системи, так звані інтернет-продукти.

Створення програмних засобів є однією із сфер діяльності, де реально може бути використаний великий науково-технічний потенціал України. Слід зазначити, що через недостатність попиту на програмні засоби на внутрішньому ринку через низький рівень застосування інформаційних технологій створення цих засобів може стати складовою національної економіки у разі орієнтації їх на експорт. Прикладом може слугувати досвід Індії, де у цій галузі створено близько 200 тис. робочих місць для висококваліфікованих фахівців, а також успіхи Ірландії, Ізраїлю, Пакистану і Таїланду.

Для розвитку такої галузі Україна має високоосвічені, кваліфіковані і порівняно дешеві трудові ресурси (найважливіший фактор), а також достатню телекомунікаційну інфраструктуру. Діяльність у цьому напрямі дасть змогу створити велику кількість робочих місць для висококваліфікованих фахівців, зменшити вплив інтелектуального потенціалу з України і забезпечити у перспективі зростання обсягів надходжень до бюджету від оподаткування новостворених підприємств, а також сприятиме створенню іміджу України як високотехнологічної держави.

Інформаційний ринок неможливий без демонстрування нових технологій і продуктів. Його динамічний розвиток і постійне оновлення підтверджується великою кількістю різноманітних виставок, конференцій, презентацій. Кількість виставок на Україні та за її межами зростає, збільшується й кількість фірм, що беруть у них участь. Виставки проходять не лише у Києві, а й у регіонах. Це є підтвердженням зростання та динамічного розвитку українського інформаційного ринку.

Беручи до уваги потенціал України, в близькій перспективі можна очікувати створення в країні ринку інформаційних продуктів і послуг, аналогічного за значущістю та прибутковістю відповідним ринкам країн Європи.

УДК 332.145.338

Бойко В'ячеслав Іванович,

к. філос. н., доцент,

завідувач кафедри публічного управління

та гуманітарних наук, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв,

м. Київ, Україна.

ФАНДРАЙЗИНГ: ЗАЛУЧЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ УСТАНОВ І ЗАКЛАДІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

Поняття *фандрайзинг* виникло в США і походить від англ. *fundraising*, що дослівно означає *нароцування коштів*, а за змістом – пошук грошей з метою підтримки діяльності неприбуткових організацій, зокрема у сфері культури і мистецтва. Така форма підтримки мистецьких організацій до перебудови соціально-економічної та політичної систем, в яких існувала Україна понад 70 років, навіть не згадувалася, хоча меценатство і спонсорство були притаманні представникам великого капіталу ще в царській імперії, до складу якої тоді входила й Україна.

Дореволюційний досвід українських меценатів – забувся, а нове – ще не прийшло. Тому необхідно вивчати й впроваджувати чужий досвід залучення коштів, який являє собою, не «просительство» з протягнутою жебрацькою рукою, а взаємовигідне партнерство – для грошодавця і того, хто прагне одержати кошти. Воно вимагає серйозної підготовки з боку організаторів того чи іншого культурного проекту, вироблення певної стратегії партнерства, що пов'язано, у свою чергу, з

ризиком відмови «простелю», ризиком помилкового дарунку з боку грошодавця, ризиком негативного інтегрального ефекту всієї фандрайзингової кампанії. Крім цього, виникає необхідність створення певної служби, відділу або найму фахівців з організації, яка спеціалізується на фандрайзингових послугах (такі організації поки ще роблять у нас перші кроки). А якщо розглядати фандрайзинг з позицій підприємницької діяльності, то треба й готувати для цього відповідні менеджерські кадри, які розумілися би на технологіях, прийомах і методах пошуку джерел фінансування [1].

До цього варто додати, що без державної підтримки розвитку цього виду підприємницької діяльності у сфері культури і мистецтва, без її заохочення з боку держави, без створення відповідної юридичної бази і профспілкового захисту учасників таких заходів, ця діяльність не може бути ефективною в ринкових умовах. На сьогодні зроблені перші кроки з прийняттям Довгострокової Стратегії розвитку української культури – стратегія реформ (розпорядження КМУ від 01 лютого 2016 року № 119-р). Але її впровадження потребує часу, в т. ч. для формування громадської думки щодо фандрайзингу, тобто, щодо необхідності залучення інших джерел фінансування соціокультурної сфери.

Процес пошуку коштів має стати цілісною системою глибоко продуманих планових заходів, які щорічно мають здійснюватися в конкретній організації культурної сфери; треба чітко визначити, хто в колективі буде керувати роботою з проведення фандрайзингу, тобто з пошуку джерел і збиранню грошей, координувати дії підрозділів, спрямованих на виконання цих заходів; необхідно врахувати те, що прийоми і технологія фандрайзингу має свої особливості залежно від того, на які категорії грошодавців (вкладників) спрямовані зусилля організації культури; якщо організація культури прагне домогтися грошової підтримки свого проекту (діяльності) з боку комерційної фірми, вона має бути не менш, ніж організація-спонсор, їй корисною (наприклад, у рекламі продукції фірми, в інших, більш складних взаємовигідних стосунках донора і просителя коштів) [3].

З досвіду США з фандрайзингу, вони йшли до цього кілька десятиліть важкими шляхами, створюючи відповідну правову базу, вибудовуючи систему професійного захисту працівників сфери культури і мистецтва, адаптуючи широку громадськість до рівня свідомого відчуття потреб культурних закладів і вироблення в них бажання індивідуально або громадою, незалежно від рівня достатку, матеріально підтримувати колективи театрів, кіно, музичні колективи, музеї тощо. Фінансові документи, звіти, відривні корінці квитків, відомості про гастрольні турне, позатеатральну діяльність – тобто все те, що повинно бути в ідеальному організаційно-фінансовому порядку і позитивно впливатиме на рішення потенційних інвесторів у майбутньому[2].

Передусім, відповідальні за пошук коштів повинні мати навички спілкування з людьми. Для цього потрібні не тільки вища освіта, приємність, відкритість характеру, але й наполегливість у досягненні мети. Безперечно, відповідальний з фандрайзингу має бути добре обізнаним у справах театру і мистецтва взагалі, але головне – треба мати, безперечно, якийсь особливий хист, що допоможе знайти потенційних спонсорів за допомогою ради піклувальників або особистих контактів; повсякденна підготовка і відправка заяв, листів, пропозицій; ведення телефонних переговорів, робота в Інтернеті, листування електронною поштою та факсом;

підготовка фінансових розробок для спонсорів; підготовка і проведення заходів з метою залучення інвесторів і спонсорів): концертів, бенефісів, вистав, творчих зустрічей, презентацій; ведення обліку спонсорських організацій, корпорацій, індивідуальних спонсорів, вивчення і аналіз їх вимог та можливостей; ведення і зберігання необхідної документації, знання чинного законодавства, податкових вимог, знайомство з матеріалами періодичної преси, поповнення комп'ютерної бази даних.

Джерела фінансування:

– накопичення і розподілу фондів чи грантів між окремими особами і проектами, що відповідають певним критеріям;

– корпоративні допоміжні кошти надаються театрам та іншим неприбутковим організаціям, здебільшого, у вигляді готівки. Крім цього, корпорації можуть надавати допомогу і у вигляді сплати за рекламу, страхування, відзначення особливої події, презентацію, або надавати позики, купувати обладнання, сплачувати за послуги. Останнім часом надзвичайно популярними стали «безпрограшні» спільні заходи театрів і корпорацій, коли останні вкладають гроші у театральне свято за умови реклами своєї компанії;

– індивідуальна грошова допомога приватних осіб починається з декількох центів, кинутих до капелюха вуличного актора, і закінчується багатомільйонним дарунком на будівництво нового приміщення театру. Щороку в Америці витрачаються десятки мільярдів доларів на благодійність, 80% з яких надаються приватними особами. Більшість заможних осіб вкладають кошти у мистецтво з метою уникнення сплати податків, що узаконено у США, або з міркувань престижу чи увічнення свого імені на стіні театру. Звертаючись до можливого спонсора, установа має вивчити (передбачити) його можливості. Варто дотримуватися правила: ніколи не просити більше, ніж меценат зможе дати.

Таким чином, для просування фандрайзингу в діяльність установ і закладів соціокультурної сфери України необхідно врахувати:

- досвід США та Європейських країн та їхній економічний потенціал;
- економічну спроможність держави та її регіонів;
- традиції та ментальні особливості народу;
- створити сприятливі умови для взаємовигідного партнерства (грошкодавець-установа);
- забезпечити державну підтримку і розробити відповідну юридичну базу.

Література

1. Минцберг Г. Структура в кулаке: создание эффективной организации / Г. Минцберг. – С-Пб : Питер, 2005. – 512 с.

2. Государство в меняющемся мире [отчет о мировом развитии – кр. содерж.] / МБРР; Всемирный банк; Агентство экономической информации Прайм – ТАСС // Вопросы экономики. – 2006. – №7. – С.4-34.

3. Бойко В. І. Формування комплексного підходу щодо розвитку фандрайзингу в сфері культури / В. І. Бойко // Економіка і менеджмент культури. – 2015. – № 2. – С.92-95.

Монько Тетяна Савівна,
к. пед. н., доцент кафедри арт-менеджменту та івент-технологій, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв,
м. Київ, Україна.

ПРОФЕСІЙНА САМОСВІДОМІСТЬ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО САМОРОЗВИТКУ МЕНЕДЖЕРА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Професійна мотивація менеджера соціально-культурної діяльності багато в чому визначає ефективність його професійної підготовки і подальшого професійного розвитку.

Система професійних компетенцій, необхідних для формування професійної самосвідомості менеджера соціально-культурної діяльності, визначається специфікою його професії і включає ряд компетенцій, необхідних для виконання організаційної, комунікативної, педагогічної, художньо-творчої та інших видів діяльності, а також знання їм професійних цілей, завдань, професійно важливих якостей особистості.

Орієнтація на компетентнісний підхід у сучасній професійній освіті не знижує значення особистісно-орієнтованої спрямованості в процесі професійної підготовки. Сформованість системи професійних компетенцій, безумовно, підвищує адаптаційний потенціал фахівця і визначає значною мірою його захищеність і конкурентоспроможність в умовах сучасного ринку праці.

У зв'язку з цим велике значення для формування професійної самосвідомості майбутніх менеджерів соціально-культурної діяльності набуває створення ситуації успіху, позитивних емоційних переживань, використання потенціалу самостійної творчої і пошукової діяльності з використанням сучасних мультимедійних засобів. Переживання ситуації успіху та позитивного мислення менеджера сприяють його творчості, формуванню почуття упевненості у своїх силах та підвищенню самооцінки.

Розуміння професійної самосвідомості як інтегральної якості особистості, що є синтезом професійно важливих якостей, виявлення цих якостей на основі вимог, пропонованих професійною діяльністю, обумовлюють необхідність їхнього цілеспрямованого формування впродовж усього процесу професійної підготовки.

Професійна самосвідомість розвивається в процесі професійної діяльності. Під професійною діяльністю розуміється не тільки професійна соціокультурна діяльність, але і будь-яка інша діяльність, так чи інакше пов'язана з різними аспектами професійної діяльності, що впливає на її успішність.

Процес формування професійної самосвідомості менеджера соціально-культурної діяльності включає етапи, кожен з яких спрямований на формування

відповідного компонента його структури. Послідовне проходження усіх етапів під час професійної підготовки відображає процес формування самосвідомості.

У сучасних умовах формування професійної самосвідомості менеджера соціально - культурної діяльності ускладнюється рядом негативних чинників. По-перше, це тенденція до зниження рівня соціального розвитку молоді. По-друге, поширення фрагментарного мислення, що послаблює суб'єктність фахівця щодо сприйняття ним завдань професійної діяльності. По-третє, специфічні умови доступу молоді, що склалися останнім часом, до вищої професійної освіти часто ведуть до випадкового вибору професії. Це перешкоджає і унеможливорює формування стійких професійних мотивів, усвідомлення цілей і завдань професійної діяльності і є бар'єром на шляху формування професійної самосвідомості. По-четверте, меркантилізація і конкурентність соціальних стосунків, що перешкоджає формуванню духовної складової професійної самосвідомості.

Оскільки професійна самосвідомість є складним і багаторівневим явищем, адекватно відобразити усю його багатогранність у навчальному процесі навряд чи можливо. Навчання у виші не формує унікального особистісного практичного досвіду, який приходить до фахівця після багатьох років професійної практичної діяльності. Тому слід підкреслити, що процес формування професійної самосвідомості майбутнього менеджера соціально-культурної діяльності в умовах вищого навчального закладу має бути орієнтований не стільки на конкретні показники розвитку професійної самосвідомості, скільки на створення умов особистісного зростання і подальшого професійного саморозвитку особистості. Процес саморозвитку особистості не є чимось надуманим. Це прагнення було властиве людям у всі часи існування людства. Саме тому одна цивілізація змінювала іншу.

Єдність освіти і культури – це природний організаційний дуалізм, що витікає з самої суті процесу зростання і розвитку особистості, її виховання і залучення до соціальних норм та відображає гуманістичні риси сучасного суспільства. Кожен фахівець може створити власну систему саморозвитку, яка буде максимально відповідати його внутрішнім здібностям.

Роль культури як джерела розвитку суспільства тісно стикається з найважливішими механізмами соціалізації, що виступають в різних аспектах. Один з аспектів пов'язаний із становленням самосвідомості фахівців, їхніми самовизначенням, самоствердженням і саморозвитком.

Усі проблеми соціалізації і їхнє вирішення є об'єктивною необхідністю для особистості. У разі усвідомлення таких проблем, вона цілком здатна їх плідно вирішувати – звичайно, за наявності необхідних об'єктивних передумов для цього. Тут слід мати на увазі, що якщо будь-які проблеми соціалізації не вирішуються на тому чи іншому її етапі, це може гальмувати процес розвитку особистості. Осмислення такої ситуації може змусити фахівця поставити перед собою нові цілі, поміняти способи їх досягнення.

Адже саме самовизначення, самоствердження і саморозвиток дозволяють менеджеру постійно удосконалюватися в мінливому соціокультурному просторі і

при цьому проявляти себе креативною, успішною особистістю у вирішенні складних соціокультурних завдань.

Спираючись на ці положення, необхідно не тільки формувати самосвідомість фахівця соціально-культурної діяльності в рамках професійної підготовки, а й надати йому свого роду інструмент, набір теоретичних знань і практичних умінь і навичок, необхідних для подальшого розвитку професійного самосвідомості, професійного зростання і самовдосконалення.

УДК 005.53:334.7

Чупайленко Олексій Андрійович,
к.т.н., доцент, доцент кафедри
публічного управління та
гуманітарних наук, Національна
академія керівних кадрів культури і
мистецтв, м. Київ, Україна.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Ефективність діяльності підприємства визначається правильністю прийнятих управлінських рішень. Відсутність при цьому необхідної інформації виявляється головною причиною помилок менеджерів. А для того аби володіти достовірною інформацією і до того ж вчасно, керівництву треба правильно організувати процес передачі та отримання інформації, тобто створити систему інформаційного забезпечення.

Основне завдання інформаційної системи для менеджера – підтримка прийняття рішень і керування потоками вхідної/вихідної інформації.

Для побудови системи інформаційного забезпечення необхідно здійснити:

1. Створити підсистему по забезпеченню інформацією відносно внутрішнього середовища підприємства, а саме:

- Здійснити структурування та формалізацію збору інформації, бажано із залученням консалтингових служб;
- Створити сучасну бази даних компанії;
- Запровадити програму підвищення професійного рівня всіх співробітників компанії, покращення володіння персональними комп'ютерами, а також програмами і технологіями, що запроваджуються в рамках створення системи інформаційного забезпечення;
- Сприяти участі всіх співробітників у поповненні бази даних;
- Створити умови, за яких кращі спеціалісти будуть ділитися знаннями з колегами, можливо шляхом введення різних заохочень та бонусів;
- Подавати приклад керівників у ефективному використанні знань і поповнення бази даних;
- Чітко визначити яку інформацію, коли, в якому обсязі і кому треба передавати, лише знаючи це можна будувати схеми передачі інформації;

2. Створити підсистему по забезпеченню інформацією відносно зовнішнього середовища підприємства, а саме:

– Створити можливість для керівника володіти такою інформацією шляхом передплати періодичних видань (друкованих чи електронних), купівлі чи безкоштовного отримання спеціальних видань для бізнесменів, книг, брошур, довідників, журналів з оголошеннями, каталогів, інформаційних листів, отримання інформації про майбутні конференції, виставки, семінари, лекції, ярмарки, дегустації і т. ін., встановлення системи автоматичного поновлення законодавства (якщо є така необхідність), активне користування мережею Internet і т. ін. Така можливість може створюватися шляхом введення окремої посади (або навіть відділу), де завданням такого працівника буде збір, обробка та доведення до відома керівництва вищезгаданої інформації, або ж частково ці функції можуть виконувати секретарі чи помічники керівників [1, с.113].

При будівництві такої системи варто пам'ятати про таке:

– зміст кожної конкретної інформації повинне визначатися потребами управлінських ланок і вироблюваних управлінських рішень, тобто кожен співробітник повинен одержувати тільки необхідну йому інформацію, але в повному, необхідному обсязі (наприклад, непотрібно виконавчому директорові подавати інформацію стосовно бухгалтерських звітностей, у той час як її повинен був одержати фінансовий директор, тому що вона йому не потрібна й не може допомогти в прийнятті рішень; або інший приклад – менеджер нижчої ланки не повинен одержувати інформацію що призначається менеджерові середньої або вищої ланки, тому що вона теж не буде сприяти прийняттю правильних рішень, але вона автоматично збільшує ризики компанії, знижує ступінь безпеки підприємства);

– ланцюжок, що виникає в процесі передачі інформації, має складатися з оптимальної кількості ланок, оскільки ми вже говорили про те, що інформація в процесі передачі може затримуватись та видозмінюватись, отже, кожна окрема ланка збільшує вірогідність отримання неточної чи запізнілої інформації;

– у деяких випадках, коли передавачів інформації досить велика кількість, а приймач один чи кілька, простіше і ефективніше при передаванні інформації в ланцюжку створити додаткову ланку-посередника, завданням котрої було б збирати інформацію, обробляти і в необхідному вигляді подавати керівництву;

– збільшують швидкість та точність передачі інформації сучасні комп'ютерні технології, майбутнє вже важко уявити без автоматизованих інформаційних систем (і хоча це дуже затратний спосіб, але високоефективний);

– дана система буде давати позитивні результати лише за умов її постійного вдосконалення та контролю.

Щодо організаційного боку інформаційного забезпечення, варто зазначити що він може бути побудований в залежності від фінансових, технічних та інших можливостей господарюючого суб'єкта. Оснащення електронною технікою й введення новітніх інформаційних технологій у рамках системи інформаційного забезпечення дає наступні позитивні результати:

- значно підвищує ефективність проектно-конструкторських робіт;
- забезпечує ефективне внутрішньофірмове планування;

- заміняє в конторській справі секретарів-друкарок, діловодів;
- у бухгалтерській справі полегшує складання письмових фінансових документів, здійснення безкасових зв'язків з банками й фінансовими установами;
- скорочує транспортні витрати пов'язані з доставкою документації (наприклад, подача звітів у Державну Податкову інспекцію, у Пенсійний Фонд, обмін документацією з банками за допомогою системи «Клієнт-банк», обмін інформацією (у т.ч. і документацією) з контрагентами, всі ці процедури можуть здійснюватися через мережу Internet);
- підвищує швидкість виконання роботи, особливо пошуку, відбору, передачі інформації й т. ін.;
- забезпечують системність наявної інформації, її комплексність.

Варто згадати й про те, що організація за довгі роки роботи накопичує багато інформації, а швидкий пошук стає можливим при ефективному розміщенні й зберіганні цієї інформації. Для цього створюються інформаційні бази даних, які включають весь комплекс статистичних показників, що характеризують господарську діяльність фірми в цілому і її виробничо-збутових підрозділах, а також фактичний матеріал щодо всіх чинників, котрі впливають на стан і тенденції розвитку фірми. Набір статистичних показників для бази даних ретельно розробляється й уточнюється й охоплює ті показники, які необхідні для глибокого всебічного економічного аналізу результатів і перспектив функціонування фірми.

Комплексна автоматизована обробка інформації припускає об'єднання в єдиний комплекс всіх технічних коштів обробки інформації з використанням новітньої технології, методології й різних процедур з обробки інформації.

Створення комплексної автоматизованої інформаційної системи включає послідовні етапи:

- автоматизація процесів збору, зберігання й передачі даних;
- використання пристроїв для автоматизованої обробки текстової інформації й фотокопіювальних пристроїв;
- інтеграція відособлених процесів обробки інформації в єдину внутрішньофірмову систему;
- об'єднання технічних коштів цифрової й текстової інформації за допомогою електронної пошти;
- використання всього комплексу технічних коштів обробки інформації, перехід до єдиної системи обробки всіх видів інформації [1, с. 123].

Як ми бачимо, на кожному етапі управлінської діяльності керівники потребують інформації як щодо зовнішнього, так і щодо внутрішнього середовища. Володіння інформацією сьогодні є головним рецептом успіху, бо саме інформація, якщо вона оперативна, своєчасна і достовірна, дає можливість менеджерів прийняти правильне, а головне своєчасне рішення.

Література

Інформаційні системи в менеджменті : навч. посібник / А.Є. Батюк, З.П. Дзуліт, К.М. Обельовська, І.М. Огородник, Л.П. Фабрі. – Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2014. – 520 с.

Секція III

*Актуальні питання політико-правового інституціювання
у сучасних умовах державотворення*

Барган Сергій Сергійович,
студент Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, м. Дніпро, Україна.
Науковий керівник –
к. філос. наук, доц. **Стояцька Г.М.**

ПРОПАГАНДА ЯК ВИД СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: СУЧАСНІ ВИМІРИ

Процес глобальних перетворень у масштабах сучасної цивілізації може бути охарактеризований як «доба змін, переоцінки ціннісних орієнтацій», коли стара, просякнута духом тоталітаризму ідеологія відхиляється, а нові теорії і принципи не встигають остаточно сформуватись і охопити весь спектр питань в епоху стрімкого розвитку соціуму. Через ці фактори має відбутись постановка даної проблеми на суто науковій основі, яка дасть можливість виявити поліфункціональність пропаганди саме як соціальної комунікації. Сформована в наш час соціальна ситуація породжує гостру потребу в пропаганді, покликаний адекватно відобразити нові прагнення, цілі та ідеали держави і суспільства. Таким чином метою дослідження є розгляд сутності пропаганди, її переорієнтації, особливостей і застосування в сучасних реаліях.

Науковий аналіз будь-якого явища передусім потребує з'ясування самого його змісту і на цій основі формування поняття щодо аналізованого об'єкта. Більшість авторів, досліджуючи поняття і зміст пропаганди, розглядають її як контроль за мисленням і поведінкою людей. Виходячи з цього, пропаганда – це популяризація політичних, філософських, наукових, художніх чи інших ідей в суспільстві за допомогою усного мовлення, ЗМІ, візуальних чи інших засобів впливу на свідомість соціуму [2, с. 41].

На основі вивчення та аналізу літератури за темою дослідження можна стверджувати, що проблема переорієнтації ідейно-політичної концепції соціальної пропаганди на сьогодні залишається малодослідженою. Серед важливих світових здобутків, присвячених розгляду даного питання, можна згадати, зокрема, праці французького філософа і соціолога Ж. Еллюля [1], американських дослідників і соціологів Г. Джоветта й В.О'Доннел [3], Л. Войтасіка [2] та ін. Що ж стосується українських дослідників, то комплексним вивченням пропаганди під кутом соціальних комунікацій займається Г.Г. Почепцов [0], інформаційно-психологічні аспекти даного феномену аналізує Л.Є. Леонтьєва [4].

Не зважаючи на широкий інтерес дослідників до даного питання, сьогодні поняття «пропаганда» часто наділяється стійким негативним змістом, оскільки розглядається як спосіб маніпулювання суспільною свідомістю саме з метою досягнення вузькополітичних цілей та задоволення заздалегідь визначених інтересів зацікавлених груп. Але слід відкинути стереотипне сприйняття пропаганди і розглянути її завдання, врахувавши нові історичні обставини та

тенденції розвитку постіндустріального суспільства, оскільки саме воно нерозривно пов'язане з масовою комунікацією.

Відомий французький соціолог Ж.Еллюль вважає, що сучасна пропаганда – це особлива сучасна техніка, що вимагає наявності особливої та невичерпної інформаційної бази, яка формується за рахунок різних засобів масової інформації. Тому пропаганду не можна оцінювати як справу індивідуального натхнення. Сучасна пропаганда повинна ґрунтуватися, насамперед, на *соціологічному* і *психологічному* аналізах. «Пропаганда, – писав Еллюль, – намагається всебічно впливати на людину всіма можливими засобами, атакуючи її як в особистому, так і в суспільному житті. Вона постачає людині вичерпну систему інтерпретації світу і негайно надає їй стимули для дії» [1, с. 11].

Так кожне суспільство потребує механізму прийняття рішень для вирішення складних питань та координації наступних дій. Власне, демократичні суспільства наразі формують техніку переконування, тому пропагандистський вплив зростає з кожним днем (хоча сучасні критики ставляться до переконування як до контролю свідомості, що призводить до руйнівних наслідків) [5, с.15-16]. Саме через таку критику пропаганда повинна переорієнтуватися із суто політичної сфери у соціально-психологічну, яка б налаштовувала і спрямовувала діяльність суспільства не на вирішення сегрегаційних суперечок, а на покращення рівня державно-суспільного життя в цілому. Тобто до функцій оновленої соціальної пропаганди повинні належати в першу чергу соціальний контроль, мобілізація й активізація свідомості та надання вектора дій реципієнтам комунікації.

Соціологічна пропаганда повинна працювати на об'єднання соціальних груп. Вона повинна стати фундатором демократичного стилю життя, сформувавши стійкі гуманістичні типи поведінки, які є нормою для даного суспільства. Саме через це соціологічна пропаганда є значно важча для розуміння, бо вона носить латентний характер. Якщо політична пропаганда характеризується розповсюдженням ідеології, то соціологічна – її проникненням завдяки існуючим економічним, політичним і соціологічним факторам [4, с. 98]. Таким чином оновлена пропаганда як вид саме соціальної, а не політичної комунікації, прагне перетворити систему цінностей, прийняту в даному суспільстві, а також перетворити манери і смаки, зруйнувати або зміцнити існуючі авторитети, розхитати або зміцнити політичні і моральні установки тощо. В результаті повинна відбуватися переоцінка найважливіших поглядів людини на життя в цілому.

Г. Джоветт і В.О'Доннелл стверджують, що пропаганду потрібно розглядати як процес комунікативного впливу в межах складної соціальної системи [3, с. 15-17]. Пропагандистська кампанія – управління стратегічно спроектованими комунікаційними актами з метою керування емоціями членів групи. Дослідники пояснюють, що пропагандистський процес формують повідомлення у різних мережах. Ці мережі складають агенти пропаганди, різні ЗМІ, соціальні інститути. Усі повідомлення передаються в межах культури, що входить у певний соціоісторичний контекст.

Тому на законодавчому рівні слід сформувати конкретні ідеологічні доктрини, які б забезпечили реципієнтів концептуальними рамками для пояснення

соціальної та політичної реальності. Під ідеологією розуміється комплекс переконань, цінностей, форм поведінки і установок, зокрема обов'язкової пропаганди здорового способу життя, толерантності, працелюбності, шляхетності та патріотизму. Тобто не лише ЗМІ мають приділяти увагу цим питанням, а й державні інститути мають культивувати ці ідеали та принципи серед простих людей за допомогою усного мовлення, як найефективнішого впливу на маси. Для цього можна ініціювати розширення повноважень Міністерства інформаційної політики шляхом створення комісії з питань координації діяльності мас, або заснування органів, покликаних займатись просвітницькою діяльністю. Ці інститути повинні створюватися і контролюватися саме державою, яка буде чітко віддзеркалювати мотивації, тенденції і потреби системи за допомогою оперування символами і психологією індивідів, таким чином і з такою метою, щоб громадяни прийшли до добровільного прийняття позиції загального демократичного розвитку.

Отже, знання моделі пропагандистської комунікації та її основних особливостей дозволить ефективно та динамічно використовувати форми пропаганди. Динамічний розвиток сучасного суспільства потребує подальшого аналізу комунікаційного аспекту пропаганди з метою запобігання маніпуляціям та уникнення деструктивних наслідків застосування її технологій. Тобто переорієнтація пропаганди повинна бути спрямована не на роз'єднання суспільства, а на його примирення, об'єднання і зміцнення. Тому зміни в соціальній свідомості людства повинні супроводжуватися пробудженням працелюбності, шляхетності і оптимістичного ставлення до майбутнього розвитку суспільства та держави.

Література

1. Ellul J. Propaganda: the formation of men's attitudes / Jacques Ellul. – NY, Vintage, 1973. – 352 с.
2. Войтасик Л. Психология политической пропаганды / Л. Войтасик. – М. : Прогресс, 1981. – 281 с.
3. Джоуэтт Г. С., О'Доннел В. Пропаганда и внушение [Текст] : обзор / К. С. Гаджиев ; АН СССР, Институт научной информации по общественным наукам. – М. : [б.в.], 1988. – 19 с. // Jowett G. S., O'Donnel V. Propaganda and persuasion. – Newbury park et al.: Sage publ., 1986. – 236 p.
4. Леонтьева Л.Є. Пропаганда як інформаційно-психологічний складник політичних процесів : монографія / Л.Є. Леонтьева ; нац. ун-т ім. І.Франка. – Львів, 2004. – 298 с.
5. Почепцов Г.Г. Пропаганда и контрпропаганда / Г.Г. Почепцов. – К. : МЦФЭР, 2004. – 256 с.

Веденєєв Дмитро Валерійович,
д. іст. н., професор, професор
кафедри публічного управління та
гуманітарних наук, Національна
академія керівних кадрів культури
і мистецтв,
м. Київ, Україна.

ВНУТРІШНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ФАКТОРИ ЗАГРОЗ БЕЗПЕКОВОМУ СЕРЕДОВИЩУ УКРАЇНИ

В Україні після 1991 р. гострі соціально-економічні проблеми трансформаційного періоду, ідейно-політичне, етноконфесійне, регіонально-ментальне розшарування пострадянського українського суспільства, партійно-політична конфронтація, зниження дієздатності регулятивних й правоохоронних функцій держави та незадовільний стан суспільної моралі призвели до радикалізації суспільної свідомості, поширення ідеології ультралівого та праворадикального гатунку, появи екстремістських політизованих організацій та скоєння ними низки тяжких злочинів проти основ національної безпеки України, зростання центробіжного потенціалу за регіональним (фактично – територіально-цивілізаційним) принципом.

В охопленій хижацькою, сумнівною з правового погляду «приватизацією» України у прямому розумінні гинула сама інфраструктура соціокультурного буття нації. Станом на 2009 р. у 71% українських сіл не було дошкільних закладів, у 41% – клубів та домів культури, в 50% – середніх навчальних закладів, у 88% – амбулаторно-поликлінічних установ, в 43% – фельдшерсько-акушерських пунктів, в 78% – водопроводів, в 64% – газопроводів, в 42% – доріг з твердим покриттям тощо [1; 2; 3].

Йшла ерозія потужної вітчизняної традиції загальнодоступної середньої освіти «університетського» типу та деградація якості вищої освіти, яка вже не забезпечувала кваліфікованими науково-інженерними кадрами військово-промислового та дослідно-конструкторські сфери.

Дестабілізація суспільно-політичної обстановки початку 1990-х рр., перетворення релігійного середовища радикальними політизованими об'єднаннями у поле протистояння з опонентами, розкольніцька діяльність окремих амбіційних церковних ієрархів породили конфлікти в церковному середовищі. Рецидиви силового протистояння навколо об'єктів релігійного сповідання не знаходили адекватного реагування правоохоронних органів та громадськості. Тематика релігійних суперечностей енергійно експлуатувалася партійно-політичними силами в кон'юнктурних цілях. Процеси утвердження конституційних свобод і відкритого інформаційного суспільства були використані численними деструктивними, тоталітарними, сатанинськими сектами, які обрали об'єктами експансії та насадження ворожнечі традиційні для українського народу християнські конфесії,

вдавалися до цілеспрямованого маніпулювання свідомістю громадян України (особливо – молодих захисників Вітчизни), в окремих випадках вдавалися до прямого порушення законності, завдавали шкоди психічному й фізичному здоров'ю громадян [4, с. 2].

Кон'юнктурне використання або тенденційне тлумачення історичного минулого («презентизм») перетворило його на знаряддя політичного протистояння, розпалення міжнаціональної ворожнечі та міжрегіонального відчуження, ксенофобії, національної або релігійної нетерпимості з боку окремих політичних формувань та громадських організацій (у т.ч. таких, що є провідниками впливу зовнішніх сил), ускладнило діалог між суспільними, національними, регіональними спільнотами, поставило під загрозу збереження громадянської злагоди й територіальної цілісності України. Із використанням «історичних аргументів» продукувалися національна ворожнеча, шовінізму, національної або релігійної нетерпимості з боку окремих публічних діячів, політичних сил, громадських організацій, ЗМІ. Відбувалася штучна консервація в історичній свідомості елементів тоталітаризму, крайнього етнонаціоналізму та інших деструктивних настанов, несумісних із обраною Україною моделлю розвитку демократичної та правової держави.

Вельми серйозною передумовою поширення екстремістських настроїв вибухоподібна руйнація у пострадянській Україні традиційного соціокультурного ядра та усталеної суспільної моралі. Відбувалася поступова деградація правосвідомості значної частини населення. Передовсім, сталася «легітимізація» злочинного ціннісно-поведінкової моделі людського життя. Зусиллями ЗМІ та мас-культури злочинний (асоціальний, паразитичний) стереотип поведінки був не просто виведений з маргінальної, заблокованої законом й традиціями ніші. З нього зняли моральне табу, асоціальна поведінка отримала статус допустимого, привабливого виду людської діяльності. Це надавало екстремістським елементам серйозної морально-психологічної підтримки, стимулу до політичного насильства (тероризму).

В Україні тривав започаткований наприкінці 1980-х рр. процес цілеспрямованої й нестримної інформаційно-психологічної дискредитації поваги до воїна – захисника народу і держави. ЗМІ та низького гатунку «культурна продукція» значно підірвали престиж військового служіння, споконвік властиві українському народу ціннісні настанови – вірність обов'язку, працелюбність, самовідданість, терплячість, готовність до самопожертви й колективізм. Морально-етичне ядро військової служби ототожнювалося із «ганебною спадщиною совка», спаплюжувалося й маргіналізувалося в світогляді молодого покоління громадян України [5, с.414].

До 2014 р. кристалізувалися основні загрози у суспільно-політичній сфері, які вели до радикалізації настроїв населення та творення передумов протиправної радикально-екстремістської діяльності:

– занепад економіки й сфери соціального захисту, поглиблення майнового розшарування у суспільстві, зосередження основних національних багатств у руках невеликої групи людей на фоні зубожіння значної частини населення, руйнації

традиційного цивілізаційного типу буття українського народу під впливом масованих зовнішніх інформаційно-культурних впливів;

- втрата динамізму суспільного розвитку, соціально-політична поляризація суспільства, зростання радикалізму внаслідок безвідповідального використання політичними силами протестних настроїв та внутрішніх етнокультурних та етноконфесійних відмінностей (суперечностей);

- відсутність єдності, а то й пряме протистояння серед політичних сил навколо стратегічних напрямів розвитку України, відчутна поляризація позицій навколо шляхів визначення розвитку України, її зовнішньополітичної орієнтації, передовсім – векторів євроатлантичної та «євразійської» орієнтацій;

- наявність передумов до проявів терористичного характеру, спроби втягування території України в орбіту діяльності зарубіжних терористичних та екстремістських організацій;

- наявність прихованих територіальних претензій до України з боку радикальних політичних сил окремих сусідніх держав, підтримка ними радикальних, сепаратистських та іредентистських течій всередині України;

- збереження напруги у місцях компактного проживання представників національних меншин, поширення автономістських, іредентистських, уніоністських тенденцій у політизованому середовищі національних громад із втручанням у ці процеси спецслужб та радикальних політичних угруповань сусідніх держав;

- збереження конфліктних ситуацій й процесів у релігійному середовищі.

Доводиться констатувати, що сама держава не вживала всіх належних заходів до усунення глибинних корінь, яке підживлювали політичний радикалізм і насильство, виявила недооцінку значення готовності правоохоронних органів у протидії цим загрозам національній безпеці України. За роки незалежності не було розроблено й запропоновано суспільству стратегії формування консолідованої політичної нації, яка б базувалася на дотриманні конституційних свобод, повазі до прав громадян, урахуванні стратегічного курсу на входження до європейського співтовариства, суттєвих етнокультурних та регіональних відмінностей, які утворилися у процесі багатостолітнього існування українських земель.

Відсутність перспективної, мобілізуючої та прийнятної для законослухняної більшості населення стратегії розвитку України та досягнення її внутрішньої згуртованості стала загальним місцем констатації незадовільного стану гуманітарної стратегії держави. Найбільш загрозливою виявилася концептуальна й діяльнісна безпорадність держави щодо гармонізації соціальної та етноконфесійної ситуації в АР Крим, яка енергійно експлуатувалася всупереч національним інтересам України профільними органами іноземних держав.

Як закономірний кумулятивний наслідок процесів деградації соціокультурної та ментальної сфер буття українського поліетнічного народу можна розглядати стрімку криміналізацію обстановки у державі. Лише за 2002–2003 рр. підрозділами СБУ було розкрито 156 проявів з терористичними й екстремістськими ознаками, попереджено 193 конфліктні ситуації, що могли призвести до масових заворушень з небезпечними наслідками, вилучено 615 одиниць вогнепальної зброї, 102 гранати, 11 саморобних вибухових пристроїв, 104 кг вибухівки (2000 р. – 197 одиниць зброї,

86 гранат). Проведений аналіз показав, що майже 70 % усіх проявів з ознаками терористичного характеру скоєно у період 1998–2004 рр., основними їхніми причинами були зниження життєвого рівня (понад 50 %), участь представників влади та громадських організацій у виборчих кампаніях (23 %), їх політична та службова діяльність. 44 % зловмисників були особами до 30 років, 50 % – 30–50 років, майже 60 % не мали постійного місця роботи, лише кожен п'ятий раніш притягався до кримінальної відповідальності [6, с. 119; 7, с. 2].

Адміністрація президента В. Януковича виявляла індиферентне ставлення до сфері ідеологічно-ментального буття народу та формування цілісної політичної нації, розробки науково-обґрунтованої гуманітарної політики як знаряддя громадянської консолідації, а також творення міжвідомчої системи захисту інформаційно-гуманітарної безпеки держави. Своєкорислива поведінка верхівки, яка використовувала важелі державного управління для кланового збагачення, деморалізувала сектор безпеки й правоохоронної діяльності, підривала суспільну мораль, каталізувала зростання протестного потенціалу населення з одночасним поширенням радикальних настроїв та криміналізованих співтовариств.

Література

1. Соціологічне опитування Центру Разумкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=196
2. Сегодня селянин живет так, как голосовал вчера! // Тижневик «2000». – 2011. – 21 января.
3. Гуцул Е. Украинцы как экспортная статья / Е. Гуцул // Тижневик «2000». – 2011. – 21 января.
4. Иванников И. Скрытая угроза-2: региональные вызовы и некульты / И. Иванников // Секретные материалы. – 2009. – № 4. – С. 2 – 3.
5. Веденеев Д.В. Військова історія як інструмент обстоювання територіальної цілісності Української держави // Воєнна історія Поділля та Буковини. Науковий збірник : матеріали Всеукраїнської наукової військово-історичної конференції 25–26 листопада 2009. – Кам'янець-Подільський, 2009. – С.413–419.
6. Веденеев Д.В. Прояви тероризму в Україні (остання чверть ХІХ – початок ХХІ ст.) : навч. посібник. – К. : Вид-во НА СБ України, 2005. – 162 с.
7. Иванников И. Палитра экстремизма в Украине / И. Иванников // Секретные материалы. – 2009. – № 3.

Вільчинська Ірина Юріївна,
д. політ. н., професор, професор кафедри
теорії та історії держави і права
Київського національного
університету культури і мистецтв
м. Київ, Україна.

ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАТИВІСТИКА ЯК АКТУАЛЬНИЙ НАПРЯМ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Останнім часом вагомим значенням набувають прикладні субдисципліни, особливістю яких є яскраво виражений міждисциплінарний та інтегративний характер. Такою новою і актуальною на сьогодні дисципліною є політична комунікативістика, яка сформувалася на межі політичних і соціально-психологічних наук, зокрема лінгвістики. Недарма поряд з поняттям «політична комунікативістика» дослідники оперують поняттям «політична лінгвістика».

Політична комунікативістика розкриває закони, норми розвитку і функціонування міжособистісних відносин у політичному середовищі. Чільне місце серед проблем цієї наукової дисципліни займають дослідження особливостей політичної інформації, яка може мати як вербальний, так і невербальний характер, також ціннісно-орієнтована діяльність, яка реалізується у форматі дискурсивного спілкування. Останнє зазвичай виражається у взаємодії через засоби масової інформації і комунікації соціальних груп і окремих індивідів, у впливі масової комунікації та ЗМІ на політичні відносини та поведінку їх основних учасників. Як слушно зазначає Р. Арон, інформація у формі пропаганди й агітації стала основним важелем управління людьми, замінивши грубу силу, насильство [1, с. 37].

Серед основних напрямів дослідження політичної комунікативістики можна виокремити:

- особливості і значення комунікації як конституюючого елемента соціальної і політичної практики;
- роль і логіка функціонування мас-медіа;
- управлінські і виборчі політичні комунікації;
- характеристика сучасних засобів масової комунікації;
- можливості ЗМІ впливати на громадськість і прийняття владних рішень;
- політична ефективність ЗМІ;
- моделі сприйняття аудиторією інформаційних повідомлень;
- конфліктні політичні комунікації тощо.

Особливістю сучасної політичної комунікативістики є дослідження політичної реклами, брендингу політичних партій, умов і принципів використання символів під час політичних кампаній (гасел, кольорів, слоганів, емблем тощо), маніпулятивного впливу політичної інформації тощо.

У становленні політичної комунікативістики найбільшу роль відіграли постмодерністська філософія та культурологія, політична філософія, політична психологія, соціальна психологія, соціологія масових комунікацій, лінгвістика, семіотика, кібернетика, теорія комунікацій, зокрема масових, риторика, етнографія.

Найбільший внесок у розвиток політичної комунікативістики зробили західні наукові школи [2].

І хоча часом виникнення політичної комунікативістики вважають період після Другої світової війни, до її інституалізації активно підключилися сучасні науково-дослідні установи, зокрема: у Німеччині засновано Спілку комунікативістики, у США – Секцію політичної комунікації (на базі Американської політологічної Асоціації). Також діє Міжнародна асоціація комунікації (ІСА). Функціонують відповідні журнали: «Political Communication», «Political Communication Report» та ін.

Найбільшу роль у становленні політичної комунікативістики відіграти наукові розробки зарубіжних вчених, зокрема: Т. ван Дейка, К. Дойча, Ю. Габермаса, Г. Лассуела, М. Кастельса, М. Мак-Люєна, Л.Пайя, А. Соловійова, М. Херманна, Й. Шумпетера, Н. Хомськи та ін. Активно підключаються до розробки методології нової наукової дисципліни і вітчизняні вчені, серед яких виділяються міждисциплінарні дослідження Ю. Ганжурова, Ю. Древалія, Г. Почепцова, Ю. Рубана, Ю. Сурміна, О. Третяка та ін.

Нині політична комунікативістика як наука ще перебуває на стадії інституалізації та легітимізації, тому її предмет, методологія і методи дослідження вимагають уточнення і подальшої розробки, що власне й актуалізує напрацювання у цьому напрямі.

Література

1. Арон Р. Мир і війна між націями / Р. Арон ; пер. з фр. – К. : МП «Юніверс», 2000. – 688 с.
2. Вільчинська І. Комунікативістика політична / І. Вільчинська // Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та інші новотвори : енциклопедичний словник-довідник / за заг. ред. Н. М. Хоми. – Львів : Новий Світ – 2000, 2015. – 492 с.

УДК 323 (477)

Лященко Ірина Анатоліївна,
к. політ. н., асистент кафедри
політології, Київський національний
університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна.

«ПРАВИЛА ГРИ» В ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСАХ

У цій тезовій розвідці, ми зупинимо дослідницьку увагу на науковому доробку Р. Патнами щодо аналізу державотворчих процесів Північної та Південної Італії, пов'язаних, у першу чергу, з різним культурним досвідом взаємодії в цих регіонах. Паралель між контрастом Північної та Південної Італії є необхідною для наукових пошуків досвіду культурної взаємодії на теренах сучасної України, що так само можуть визначатися полярністю структурних традицій нашої держави.

Центральною тезою дослідження слугуватиме твердження Р. Патнама, що доля реформ у державах, державотворчий процес загалом, визначається століттями історії [3, с. 224]. Науковець приголошує висновком, що корені успішності

реформи зі створення регіональних урядів в Італії ХХ ст. сягають глибин середньовічної історії XII ст. Разюча відмінність ефективності діяльності регіональних урядів виявилася «залежною від пройденого шляху» Північних та Південних регіонів. Те, куди ви потрапите, залежить від того, звідки ви прийшли, а до деяких цілей звідси ви просто неспроможні дістатися [3, с. 218].

Як зауважує Р. Патнам, ми можемо вважати дату заснування республіканських комун та Норманського королівства на межі XII ст. за початок розриву на рівні громадянськості між Північчю та Півднем Італії. Страх, терор, жорстокість централізованої автократичної держави «Норманське королівство» Південної Італії та комунальна автономія міст-республік Північної Італії – ось ті полюси, що визначають або ж божественність королівської влади, або ж готовність ділитися владою з іншими. Таким чином, постали два різні суспільства і два різні способи життя. На Півночі люди були громадянами, на Півдні – підлеглими. Законна влада на Півночі була лише делегована державним урядовцям, які відповідали перед тими, чий інтереси вони захищали. Законна влада на Півдні була монополізована королем, який був відповідальним лише перед Богом [3, с. 159-160]. Таким чином, контрастне минуле італійських регіонів має подібний (контрастний) вплив на сьогодення. А саме, на формування у північних регіонах, та не формування у південних регіонах громадянського суспільства, котре є тим ефективним суб'єктом, що визначає прогресивність державотворчих процесів. Але чому одні люди визначають свою суб'єктність як громадяни, а інші виступають лишень «об'єктами власності»? «Загадка» на це питання виявилася прихованою в традиціях, тобто в культурному походженні норм та їх взаємодії з формальними правилами, що зберігалися майже тисячу років [3, с. 220-221].

Громадянська горизонтальна традиція й традиція вертикальної залежності та експлуатації – ось дві кардинально протилежні неформальні культурні норми. Іде мова не про різні вподобання людей, а про історично сформовані соціальні середовища з різними можливостями і стимулами [3, с. 219]. Йдеться про те, що Д. Норт назвав «правилами гри в суспільстві» (чи то «інституціями»), які мають здатність самоутверджуватись – навіть тоді, коли вони соціально неефективні. Отже, кінцева «загадка» криється в інституціях чи то «правилах гри» під котрими, маються на увазі «придумані людьми обмеження, що спрямовують людську взаємодію в певне річище» [2, с.11]. Якщо офіційні правила можуть змінитись за ніч, будучи наслідком політичних або юридичних рішень, то неофіційні обмеження, що пов'язані зі звичаями, традиціями та кодексами поведінки, меншою мірою піддаються впливу цілеспрямованої політики [2, с.15].

Загальноприйняті, в першу чергу неформальні «правила гри», є тим ключовим чинником, що визначає ефективність демократичних державотворчих процесів. Таким чином, ми опиняємось перед питаннями: Що саме криється під терміном «правила гри» в конкретному суспільстві? Чи завжди «правила гри» є соціальним капіталом?

Накопиченнями соціального капіталу є довіра, норми взаємності та мережі громадської активності [3, с. 204]. На думку Р. Патнама, довіра є важливим компонентом соціального капіталу. За відсутності довіри, немає впевненості в

угодах, і в такому випадку суспільство доходить до «напівдикого стану». Довіра передбачає прогноз поведінки незалежного агента, і спирається на «глибоку довіру», тобто на факт близького знайомства з конкретною людиною. Що ж до складних середовищ, таких, наприклад, як держава, то довіра в них має переходити із рівня особистої на рівень соціальної довіри. І це здійснюється саме через норми взаємності та мережі громадської активності [3, с. 208].

Норми взаємності поділяються на два види: «збалансовані» та «генералізовані» норми. Збалансована взаємність є одночасним обміном товарами еквівалентної вартості і представляє собою вертикальну «пірамідальну систему», що характерна для Півдня Італії. Генералізована взаємність, навпаки, передбачає неперервні відносини обміну, що пов'язані із взаємними сподіваннями, що в майбутньому вони одержать винагороду за виконану тепер послугу. Вона відображає горизонтальну «павутинну мережу» взаємодії Півночі Італії [3, с. 204]. З генералізованою горизонтальною взаємністю тісно пов'язані такі мережі громадської активності як аматорські футбольні клуби, хоріві товариства, туристичні клуби, групи нагляду за птахами, літературні товариства, асоціації мисливців тощо. Останні допомагають набувати досвіду співробітництва та почуття спільної відповідальності за колективні дії, на противагу вертикальним зв'язкам залежності та корисливості між патроном та клієнтом [3, с. 213].

Отже, виходячи із вищепоставлених питань та наукових положень, зауважимо, що «правила гри» є соціальним капіталом лише, коли вони ґрунтуються на ідеях довіри, взаємодії та громадської активності. І навпаки, коли «правила гри» закріплені на рівні шахрайства, обману, корисливості та патрон-клієнтського вертикального характеру взаємодії, то говорити про них, як про «соціальний капітал» немає жодних підстав. Як слушно зауважив Р. Каюа: «Немає цивілізації без гри – без чесної гри, без свідомо встановленої і вільно дотриманої угоди, не існує культури там, де не хочуть або не вміють чесно вигравати, без потайних думок, із самовладанням у час перемоги й без злопам'ятства у час поразки: «як добрий гравець» [1, с. 209].

Література

1. Каюа Р. Людина та сакральне / Р. Каюа. Пер. з фр. – К. : Ваклер, 2003. – 256 с.
2. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт. Пер. з англ. Іван Дзюбка. – К.: Основи, 2000. – 198 с.
3. Патнам Р. Творення демократії: Традиції громад. активності в сучасній Італії / Р. Патнам разом з Р. Леонарді та Р. Й. Нанетті ; пер. з англ. В. Ющенко. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. – 302 с.

Рева Тетяна Сергіївна,

к. політ. н., доцент кафедри публічного управління та гуманітарних наук,
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ, Україна.

РЕВАНШИЗМ: СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ФОРМИ ПРОЯВУ

У сучасному демократичному суспільстві функціонує велика кількість політичних акторів, які перебувають у постійній взаємодії один з одним.

Український дослідник І.А. Побочий виокремлює такі форми політичної взаємодії як: співробітництво, нейтралітет і політична боротьба. Особливе місце серед них займає політична боротьба, що інтерпретується дослідником як ситуація суперечності об'єктивних політичних інтересів різних (не менше двох) соціальних спільнот; реальне протиборство політичних організацій, які репрезентують ці спільноти [1, 6]. У результаті перемого однієї зі сторін виникає явище реваншизму.

Реваншизм (від. франц. *Revanche* – відплата, помста) – це політика держави або політичних сил, які зазнали військової чи політичної поразки на міжнародному або національному рівні. Вона полягає у спробі повернути міжнародний статус, території чи політичну владу, шляхом загострення політичної або воєнної ситуації [2, 167].

Уперше цей термін почав використовуватися у Франції в II половині XIX ст., щодо повернення Ельзасу та Лотарингії, які Франція втратила в результаті франко-пруської війни 1871 р.

Український дослідник Г. Мусієнко виокремлює два типи реваншизму – прогресивний та агресивний (загарбницькі війни між державами) [3, 405]. Перший представлений національно-визвольними рухами та війнами за незалежність. Другий проявляється у агресії держави чи політичної сили по відношенню до інших держав та політичних конкурентів. Відповідно до статуту ООН, агресія – це незаконне з позицій Статуту ООН застосування сили однією державою проти іншої, що має на меті захоплення території, скасування чи обмеження державної незалежності, насильницьке підкорення її населення [4, 15]. Однією з найбільш розповсюджених форм сучасного агресивного реваншизму є анексія. У XX-XXI ст. виникли наступні конфлікти у результаті анексії територій, деякі з них залишаються невирішеними до тепер, а саме – Західна Сахара (1976 – Марокко окупувало 2/3 території, а Мавританія – 1/3, з 1979 – всі території контролює Марокко), Східний Тимор (1979 – окупований військами Індонезії та створений квазімісцевий уряд, 2002 р. – Східний Тимор отримав незалежність), Крим (2014 – окупований Російською Федерацією) [5, 34].

За причинами виникнення виділяють два основні типи реваншизму – у результаті поразки у війні та розпаду держави. Перший тип представлений Німеччиною після I та II Світових війн, другий – Сербія після розпаду республіки Югославії (Балканські війни 90-х рр.) та Російська Федерація після розпаду Радянського Союзу. Остання використала тактику гібридних війн для утворення квазіреспублік на територіях колишніх республік Радянського Союзу для

збереження політичного впливу в регіоні, наприклад: Молдова – Придністровська молдавська республіка (1991) Грузія – Республіка Абхазія (1994), Південна Осетія (2008), 1992-1994, 2008 – війни у Грузії, Україна – Донецька та Луганська народні республіки (2014) [6, 21-25].

Реваншизм у межах держави проявляється в боротьбі між різними політичними силами або регіональними елітами за політичну владу. Ця боротьба загострюється перед закінченням парламентського, президентського терміну та під час передвиборної кампанії. Крайніми методами реваншизму у внутрішній політиці є переворот та путч.

Таким чином, однією з основних проявів політичної боротьби є реваншизм. Він проявляється на національному, регіональному та міжнародному рівні. Основними формами реваншизму є переворот, путч, анексія тощо.

Література

1. Побочий І.А. Політична боротьба як форма взаємовідносин соціальних сил в умовах утвердження державності сучасної України : автореф. ... дис. доктора політичних наук: 23.00.02. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2008. – 36 с. – С.6

2. Теорія міжнародних відносин: термінологічний аналіз / за ред. М.П. Гетьманчука. – Л. : Тріада, 2011. – 318 с.

3. Мусієнко Г. Реваншизм / Г. Мусієнко ; за ред. О.В. Антонюка // Етнократологічний словник : енциклопедичний словник-довідник. – К. : МАУП, 2007. – С. 405-406.

4. Рябов С. Політологія: словник понять і термінів: друге видання. – К. : Видавничий дім «КМ Академія», 2001. – 255 с.

5. Цирфа Ю. Анексовані території: одвічний статус невизначеності? / Ю. Цирфа // Віче. – 2014. – № 11(367). – С. 33-37

6. Кісь Р. Фінал Третього Риму. Російська місянська ідея на зламі тисячоліть. / Р. Кісь. – Львів, 1998. – 745 с.

УДК 316.7

Самандас Наталія Володимирівна,
к.н.д.у., доцент, доцент кафедри
публічного управління
та гуманітарних наук, Національна
академія керівних кадрів культури і
мистецтв, м. Київ, Україна.

ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В КУЛЬТУРІ

Сучасні соціальні трансформації, що зачіпають в тій чи іншій мірі всі сфери життєдіяльності сучасного суспільства підпадають під вплив таких явищ як інтернаціоналізація, інтеграція і глобалізація. На сучасному етапі розвитку українського суспільства процес глобалізації викликає увагу з боку політологів, філософів, істориків, економістів, юристів тощо.

У сучасний науковий лексичний обіг міцно увійшло поняття «глобалізація», яке використовується для пояснення змін, що відбуваються в різних сферах людської діяльності. Під глобалізацією розуміють процес, спрямований на створення цілісного культурного, інформаційного, економічного та іншого простору. Глобалізація являє собою складний, постійно розширюється процес, в якому беруть участь все більша кількість елементів. У нього вступають різні держави, території, суспільства тощо. Процес глобалізації – це новий етап у розвитку людства, нова форма існування соціуму. Глобалізація – явище закономірне, об'єктивно існуюче.

Термін «глобалізація» був введений в науковий простір в 1960-х рр. Однак лише на кінець 1990-х рр. він придбав реальну змістову наповненість, оскільки саме в цей час відбулися якісні зміни в сучасних соціумах, які сприяли наповненню поняття «глобалізація», і воно стало інформаційно глибоко змістовним.

Вивченню та осмисленню глобалізації присвячено безліч досліджень, наукових, філософських та публіцистичних робіт. Однак при цьому, як зазначає У. Бек, «глобалізація є ... найменш з'ясованим, ймовірно, самим незрозумілим, заплутаним, політично ефективним словом [гаслом, зброєю в суперечці] останніх років і залишиться таким найближчим часом» [1, с. 40].

Серед науковців і теоретиків глобалістів існує багато протилежних думок щодо визначення поняття «глобалізація».

Так, директор Лондонської школи економіки та один з теоретиків глобалізації Е. Гідденс зазначає, що «у глобалізації маса переваг у всіх сферах життєдіяльності світової спільноти. Їй немає альтернативи» [2, с. 55].

Р. Робертсон, який є одним із розробників теорії глобалізації, визначає її розвиток як двоєдиний процес перетворення загального в особливе і особливого у загальне. Вчений дає таке визначення: «глобалізація відноситься до стиснення світу та інтенсифікації світової свідомості як єдиного цілого. до конкретної глобальної взаємозалежності та усвідомленню глобального цілого» [3, с. 8].

У. Андерсон визначає глобалізацію як «потік сил, які створюють справді єдиний світ». На його думку, ті, хто усвідомлює це, вже живуть в «першій глобальній цивілізації», «глобальній системі систем», що визначає всі світові процеси [4, с. 122-123].

На думку ряду авторів, глобалізація являє собою європейський феномен, оскільки «в західній частині європейського континенту найбільш швидко протікає детериторіалізації соціальних і особливо політичних норм», що проявляється в розмиванні національних кордонів і збільшення ролі та значення наднаціональних початків [5, с. 4].

Багато дослідників вважають, що глобалізація – процес формування якогось світового суспільства, що виходить за національно-державні кордони і якому надано загальні економічні, політичні, екологічні, соціокультурні та цивілізаційні характеристики. [6, с. 9]

В.М. Коллонтай трактує глобалізацію як специфічний варіант інтернаціоналізації господарського, політичного і культурного життя людства, орієнтованої на форсовану економічну інтеграцію в глобальних масштабах з максимальним

використанням науково-технічних досягнень і вільноринкових механізмів, інтегруванням сформованих національних утворень, докорінною зміною соціальних, культурно-цивілізаційних і природно-екологічних імперативів [7].

У свою чергу, А. Аппадурі і Дж. Нейсбіт [8] розглядають глобалізацію як систему «потоків» різних порядків, як сукупність найрізноманітніших процесів. М. Уотерс визначає глобалізацію як сукупність матеріальних обмінів (у сфері економіки), інтернаціоналізації (в політичній сфері) і становленні глобальної культури. [9, с.103].

К. Момджян вважає, що «глобалізація – це ... процес, в який ми залучені не тільки в якості суб'єктів, але і об'єктів; глобалізація – це не тільки те, що роблять люди, це те, що відбувається і робиться з ними». Також він зазначає, що прагнення правлячих кіл США до світової домінації проглядається чітко. Настільки ж чітко видно мотиви такого прагнення – частиною самокорисливі, а частиною ідеологічні, викликані наївною вірою не надто освічених людей у те, що населення «земної кулі – це недорозвинені американці, яких можна і потрібно перетворити на американців повноцінних» [10].

На думку К. Момджяна, глобалізація має в своїй основі два пов'язаних, але не співпадаючих виміри, що виступають як інтеграція і уніфікація. Остання передбачає стандартизацію національних культур, а його сутність може бути передана словами – всюди одне і теж. Усе більше людей у світі носять однакову одягу, дивляться одні і ті ж телевізійні передачі, слухають музику тощо [6, с. 12].

Розглядаючи глобалізацію як багаторівневий просторово-часовий процес, ряд дослідників (С. Хоффман, П.В. Малиновський) сходяться на думці, що він структурно розвивається в трьох площинах: економічній, культурній і політичній. Звідси можна виділити культурну глобалізацію, політичну глобалізацію, економічну глобалізацію. Ми звертаємо особливу увагу на аналіз культурної глобалізації [11, с. 147].

За С. Хоффманом, глобалізація світової культури викликає і неминучий процес створення культурного різноманіття, тобто плюралістичний синтез різних культур, спрямований на ренесанс звичаїв, цінностей, норм національних культур (локоглобалізація) [11, с. 147].

Глобалізація в культурі не зводиться до тенденцій уніфікації та втрати національної самобутності культур, до обов'язкової нівелювання літературно-художніх і культурно-світоглядних процесів. Навпаки, проблеми специфіки національних культур і національної ідентичності максимально загострюються. «Пробуджується інтерес до традиційних форм культури, до історично сталого класичної спадщини, до етнонаціональних культурних цінностей, відбитим у ритуальнообрядових та інших формах» [12, с. 32]. Крім того, культурне самовизначення суб'єкта передбачає активну інтерпретацію моделей культурного розвитку інших спільнот і індивідуальностей, як і співвіднесення з ними.

Глобалізацію культури неможливо оцінювати однобічно, вона породжує не тільки різноманітні, але й взаємовиключні уявлення про культурні зміни, дозволяючи людині одночасно усвідомити єдність світу і його культури і відчувати специфіку окремих культурних світів. З цим, ймовірно, і пов'язане існування двох

підходів до глобалізації культури, усвідомлюваної, з одного боку, як природний процес нівелювання відмінностей і створення єдиного універсального гомогенного культурного простору, з іншого – сприймається як процес драматичний, сповнений протиріч, що несе загрозу культурній експансії і руйнування всього особливого, самобутнього, що не надається генералізації [13, с. 129-130].

Глобалізація в культурі не зводиться до тенденцій уніфікації та втрати національної самобутності культур, до обов'язкової нівелюванню літературно-художніх і культурно-світоглядних процесів. Навпаки, проблеми специфіки національних культур і національної ідентичності максимально загострюються. «Пробуджується інтерес до традиційних форм культури, до історично сталого класичної спадщини, до етнонаціональних культурних цінностей, відбитим у ритуально-обрядових та інших формах» [12, с. 32]. Крім того, культурне самовизначення суб'єкта передбачає активну інтерпретацію моделей культурного розвитку інших спільнот і індивідуальностей, як і співвіднесення з ними. У підсумку визначається варіативний, імовірнісний характер культурної ідентифікації.

Отже, умовою подолання системної кризи сучасної цивілізації та її сталого розвитку є культурне розмаїття соціуму. У листопаді 2001 р. 31-я сесія Генеральної конференції ЮНЕСКО прийняла Загальну декларацію про культурне різноманіття, стаття 1 цієї декларації зазначає: «Форми культури змінюються в часі і просторі. Це культурне різноманіття виявляється в неповторності і різноманітті особливостей, властивих групам і співтовариствам, що є складовими людства. Будучи джерелом обмінів, новаторства і творчості, культурне розмаїття так само необхідне для людства, як і біорізноманіття для живої природи. У цьому сенсі воно є загальним надбанням людства і має бути визнано і закріплено в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь» [14].

Література

1. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию. – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
2. Покровский Н. В зеркале глобализации // Сумерки глобализации. – М. : АСТ; Ермак, 2004. – С. 54–57.
3. Robertson R. Globalization. - L., 1998.
4. Anderson W. All Connected Now. Life in the First Global Civilization. — Oxford, 2001.
5. Waters M. Globalization. – L.; N.Y., 1996.
6. Арсентьева И. И. Глобализация и перспективы мирового развития // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2008. – № 81. – С. 7–15.
7. Коллонтай В. М. Эволюция западных концепций глобализации // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 1. – С. 24 – 30.
8. Naisbitt J. Mega-Trends 2000. P., 1990.
9. Костина А. В. Предмет и проблемное поле глобалистики // Знание. Понимание. Умение. – 2005. – № 3. – С. 100 – 111.

10. Момджян К. Об одном многократно упоминаемом процессе // Сумерки глобализации. – М. : АСТ; Ермак, 2004. – С. 39 – 45.
11. Гревцева А. А. Культурная глобализация: проблемы и парадигмы // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2008. – № 70. – С. 145 – 149.
12. Устюгова Е.Н. Глобализация и культура // Глобализация и культура: аналитический подход. – СПб., 2003. – С. 25 – 46.
13. Костина А. В. Национальная и этническая культура: соотношение в глобализирующемся мире (начало) // Знание. Понимание. Умение. – 2006. – № 3. – С. 128 – 139.
14. Всеобщая декларация ЮНЕСКО о культурном разнообразии 2001 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/cultural_diversity.shtml

УДК 34.096:398

Снігирьова Лілія Михайлівна,
к. філолог. н., доцент, старший науковий
співробітник Українського центру
культурних досліджень Міністерства
культури України, м. Київ, Україна.

ЗАХИСТ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ПРОЦЕСІВ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Нематеріальна культурна спадщина на сьогодні набуває значення як гаранта збереження ідентичності й самобутності народу, найцінніша конкурентна перевага в умовах глобалізації; невід’ємна складова загальнолюдської культури, діючий важіль формування й розвитку інтелекту людини, суспільства, етносу, найважливіша скарбниця історичної пам’яті, головний критерій підтримки духовності й нерозривного зв’язку поколінь. Сьогодні в Україні правові аспекти захисту нематеріальної культурної спадщини розроблені недостатньо. Вітчизняна політико-правова практика розвивається у «доганяючому режимі». Вивчене законодавство, що стосується культури та нематеріальної культурної спадщини показує, що сучасний стан його далеко не в повній мірі відповідає вимогам, які до нього ставляться, і потребує суттєвих доповнень. У сучасному українському законодавстві охоронна галузь культурної спадщини містить у собі тільки пам’ятники матеріальної культури, хоча необхідно прийняти заходи щодо захисту нематеріальної культурної спадщини.

Проблема збереження й охорони нематеріальної культурної спадщини стала актуальною в Україні після приєднання 2008 р. до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини і, ратифікована 30-ю державами, вступила в силу 20 квітня 2006 р. [1]. Доповнюючи Конвенцію 1972 р. про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини, що стосувалася лише історичних і природних пам’яток, нова Конвенція охоплює усні традиції та форми вираження, виконавське

мистецтво, опис обрядових дій, світоглядні уявлення, знання, що стосуються природи та всесвіту, знання та практики, пов'язані з традиційними ремеслами.

У різних країнах вже давно написаний і прийнятий Закон про нематеріальну культурну спадщину. В Україні це не було зроблено вчасно, адже вона підписала цю Конвенцію ЮНЕСКО ще 2008 р. Хто винен у цьому не зрозуміло, мабуть «попередники», як це прийнято зараз говорити.

На сьогодні на сайті Міністерства культури України вивішено Проект Закону про нематеріальну культурну спадщину, який має дуже багато недоліків, починаючи з граматичних помилок, і закінчуючи недолугими статтями. Фахівці почали вносити пропозиції до цього Проекту, але точаться суперечки лише стосовно термінології. І ніхто не звертає увагу на суттєві статті, які торкаються фінансування, захисту нематеріальної культурної спадщини, захисту елемента та носія цього елемента тощо.

Питання збереження нематеріальної культурної спадщини пов'язані з багатьма факторами розвитку суспільства й держави: з його внутрішньою ідеологією, культурною політикою, соціально-економічним, культурним розвитком, й багатьма іншими факторами. Треба продумати хто і як буде виконувати статті Закону. Передусім – носії і ті, хто буде споживати явища нематеріальної культурної спадщини. Продумати діяльність виконавчих органів влади. Законодавство – справа дуже копітка й потребує поміркованого підходу. Тому потрібно почати з робочої групи, куди б увійшли спеціалісти різних галузей знань. Необхідно запросити в першу чергу юристів та економістів. Закон потребує механізмів, які забезпечували б його дієвість. У частині Закону повинно чітко розмежовуватися повноваження держави, регіону, області, носія, вказуватися перспективи програмних заходів, на основі яких у майбутньому буде розписана реалізація самого Закону. У Законі, розміщеному на сайті Міністерства культури України, дещо з цих заходів вже є, але необхідно уявляти й систему інфраструктури, що забезпечує діяльність Закону. Все це, звичайно, потребує детальної й кропіткої роботи спеціалістів, представників суспільних організацій.

Жоден Закон без умов його здійснення не працює, якщо не буде людей, які будуть мотивовані на цю діяльність. Будь-який закон працює тоді, коли в його виконання залучено все суспільство, тобто державні, регіональні, обласні, місцеві органи влади, громадські організації й громадяни – носії. Для того, щоб Закон діяв повинна регламентуватися і система заохочення та покарання. У першу чергу носії й ті, хто буде споживати елементи нематеріальної культурної спадщини. У Законі потрібно чітко зазначити систему заходів підготовки кадрів. Необхідно прописати повноваження кожної ланки влади, органи місцевого самоврядування. На жаль, у органів місцевого самоврядування фінансове забезпечення невелике, його практично немає. Значить, дані проблеми необхідно передбачити заздалегідь й чітко прописати у статтях Закону. Не буде виділено грошей, не буде й виконання Закону.

Закон повинен бути направлений на регулювання відносин у галузі збереження, використання, популяризації й державної охорони елементів нематеріальної культурної спадщини, на реалізацію прав народів та інших етнічних

груп, які проживають на території України, щодо збереження своєї культурної самобутності, на реалізацію конституційного права кожного громадянина на доступ до культурних цінностей й конституційний обов'язок кожного піклуватися про збереження нематеріальної культурної спадщини. На нормативно-правовому рівні закріпити формування структури державних органів, що уповноважені щодо збереження, охорони, використання й популяризації елементів нематеріальної культурної спадщини як єдиної системи, що здійснює державну політику у даній сфері й виконуючи контрольні-інспекційні й науково-методичні функції. Таким чином, Закон, виходячи з положення про унікальність та цінність нематеріальної культурної спадщини повинен затвердити здійснення широкого спектру заходів, які мають на меті не тільки збереження нематеріальної культурної спадщини, але й внесення їх до активного соціального й культурного життя країни, що є одним із найважливіших визначних факторів розвитку сучасного суспільства й держави.

Треба також пам'ятати й те, що охороні й захисту повинні підлягати не тільки мова, фольклор, народні знання, вірування, свята, обряди й звичаї, навички й вміння у галузі виконавського й декоративно-прикладного народного мистецтва, зберігачами й носіями яких є люди, які сьогодні ними володіють, що передають їх усним шляхом з покоління в покоління, але й елементи нематеріальної культурної спадщини, що зафіксовані на різних матеріальних носіях, які зберігаються у державних та приватних музеях, архівах, бібліотеках, у архівах науково-дослідних інститутах, навчальних закладах, інших організаціях. І це має особливе значення, бо багато з цих елементів традиційної народної культури вже не існують у живому побуті, а зберігаються лише завдяки тому, що були зафіксовані збирачами: етнографами, фольклористами, філологами, етномузикологами, етнохореографами, спеціалістами у галузі народного декоративно-прикладного мистецтва. Тому треба звернути увагу на Рекомендації про збереження фольклору, які були прийняті генеральною конференцією ООН з питань освіти, науки та культури на її двадцять п'ятій сесії – Париж, 15 листопада 1989 р. [2].

Як ми бачимо, архіви існують, завдяки планомірній експедиційній роботі, що здійснюється державними науково-дослідними, освітніми закладами й організаціями, але юридичної захищеності матеріалів фольклорної спадщини на державному рівні немає. Тому необхідно законодавчо закріпити за цими організаціями забезпечення збереження такого роду фондів, щоб вилучити можливість їх втрат й знищення. Держава повинна надавати будь-яку підтримку організаціям науки, культури й освіти у справі збереження й поповнення фондів, популяризації документальних матеріалів, пов'язаних з традиційною культурою України.

Закон повинен супроводжуватися пакетом документів, необхідними нормативними актами, тільки у їхній сукупності можна говорити про дієві механізми Закону. Поруч із Законом може краще буде працювати Національний реєстр нематеріальної культурної спадщини, необхідно поновити критерії відбору елементів нематеріальної культурної спадщини, оцінки їх збереження й багато іншого.

Не треба вигадувати велосипед, а звернутися до міжнародних законів і практик, взяти досвід інших країн та, врахувавши зауваження спільноти, написати Закон, який би був могутнім інструментом духовного виховання людини, формування його національної ідентичності й відродження нації.

Правовими аспектам регулювання культурної діяльності можуть бути вирішені задачі подолання перекосів у духовному житті суспільства, які викликані заповненням етнокультурного простору явищами, які чужі для української ментальності. Нематеріальна культурна спадщина, в якій сконцентровано досвід багатьох поколінь, актуальна для суспільства поза епохи, соціальних та економічних умов. Опираючись на закладений у ній потенціал, можна успішно вирішувати широке коло сучасних соціально-економічних, освітніх, виховних, культурних проблем.

Література

1. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини (укр/рос) ЮНЕСКО; Конвенція, Міжнародний документ від 17.10.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_d69

2. Рекомендація ООН про збереження традиційної культури та фольклору // European Centre for Traditional Culture (ECTC)/ Bulletin. – № 3. – Budapest, 1997. – P.51-54. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://etnoua.info/novyny/rekomendacija-oon-pro-zberezhennja-folkloru/>

УДК 342.9

Черній Василь Васильович,

к. юр. н., доцент, професор кафедри адміністративного права і процесу, Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, Україна.

АДМІНІСТРАТИВНІ СТЯГНЕННЯ: НОВАЦІЇ КУпАП

Адміністративне право, як і будь-яка інша галузь права, становить комплекс юридичних норм, тобто правил поведінки, встановлених державою та обов'язкових для всіх суб'єктів права, яким воно адресоване. За порушення норм права, їх невиконання чи неналежне виконання, настає юридична відповідальність, зокрема – адміністративна. За вчинення адміністративного правопорушення на особу може бути накладено адміністративне стягнення.

Адміністративне стягнення – є мірою відповідальності, і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративний проступок, а також попередження вчинення нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами (ст. 23 КУпАП).

Адміністративне стягнення зазвичай знаходить свій прояв у моральному чи матеріальному впливі на правопорушника. Окремі види стягнень можуть одночасно поєднувати в собі моральне засудження, матеріальний вплив і тимчасове обмеження прав правопорушника.

Загалом, усі стягнення утворюють єдину систему, що базується на підставах і меті їх застосування, можливості їхньої взаємозаміни. Види адміністративних стягнень закріплено в КУпАП (статті 23 – 32-1).

До них законодавець відносить такі види:

- 1) попередження;
- 2) штраф;
- 2-1) штрафні бали;
- 3) оплатне вилучення предмета, що став знаряддям вчинення чи безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення;
- 4) конфіскація предмета, що став знаряддям вчинення чи безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних завдяки вчиненню адміністративного правопорушення;
- 5) позбавлення спеціального права, наданого громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання; права обіймати певні посади або займатись певною діяльністю);
- 5-1) громадські роботи;
- 6) виправні роботи;
- 7) адміністративний арешт;
- 8) арешт з утриманням на гауптвахті (*застосовується до військово-службовців*).

Адміністративні стягнення служать важливим і дієвим правовим засобом боротьби з найбільш розповсюдженими протиправними проявами, якими є адміністративні правопорушення, і досить широко застосовуються повноважними державними органами та їхніми посадовими особами в своїй повсякденній правоохоронній діяльності. Застосування адміністративних стягнень має за мету не тільки покарання правопорушника, але і виховання його та інших громадян в дусі додержання законів, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень.

Стосовно штрафних балів, то саме цьому виду стягнення варто дати окрему характеристику.

Як відомо, з 7 листопада 2015 року Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» запроваджується новий вид адміністративного стягнення – штрафні бали.

Тобто, кожному громадянину, який має право керування транспортним засобом, щороку нараховуватиметься 150 балів. У разі вчинення правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованого в автоматичному режимі, від загальної кількості нарахованих балів вираховуватиметься кількість штрафних балів, передбачених санкцією відповідної статті КУпАП (50 балів за порушення). І лише після використання штрафних балів за відповідні правопорушення на громадян будуть накладатися грошові стягнення – штрафи. Цим Законом у санкціях статей КУпАП запроваджуються фіксовані розміри штрафів, а не межі «від і до», що до цього часу було однією з причин вчинення корупційних правопорушень.

Крім того, встановлюється новий порядок виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, зокрема, зафіксовані і в автоматичному режимі.

У разі сплати штрафу протягом 5 банківських днів надається «знижка» у розмірі 50% розміру штрафу, визначеного санкцією відповідної статті КУпАП. Якщо ж штраф не сплачено протягом 30 днів з дня вручення постанови про накладення адміністративного стягнення за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, з порушника стягується пеня у подвійному розмірі штрафу. Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху», передбачено деякі нові повноваження для виконання патрульної поліцією своїх завдань у сфері забезпечення безпеки руху.

Верховна Рада України ввела відеофіксацію порушень ПДР 14 липня 2015 р. (набуття чинності 7 листопада 2015 р.!) Даним законом передбачено внесення змін до КУпАП, Кодексу адміністративного судочинства України та закону України «Про дорожній рух», згідно з якими буде здійснюватися автоматична фіксація порушень правил дорожнього руху (ПДР) за допомогою технічних засобів з функціями фото- і відеофіксації.

Адміністративну відповідальність за порушення ПДР, зафіксовані в автоматичному режимі, нести будуть власники транспортних засобів, незалежно від того, хто вчинив правопорушення, в т. ч. і юридичні особи (ст.14-2 КУпАП).

Розгляд справи про притягнення до відповідальності власника транспортного засобу за порушення ПДР його автомобілем, зафіксовані в автоматичному режимі, буде відбуватися без особи, яка притягнута до відповідальності, адже за проектом закону, такі справи не повинні розглядатися відкрито (стаття 249 КУпАП).

Крім того, передбачено збільшення терміну адміністративного затримання особи з 3-х до 24-х годин за підозрою працівника поліції про те, що особа вчинила правопорушення, за яке передбачається адмінарешт.

Втім, вказана новація так і не була втілена в практику діяльності нової поліції. Автоматична фіксація порушень правил дорожнього руху з'явиться в Україні не раніше липня поточного року. Про це йдеться у повідомленні Департаменту превентивної діяльності Управління безпеки дорожнього руху МВС України. Зокрема, наразі не затверджено ані порядок функціонування автоматичної фіксації порушень, ані технічні вимоги до засобів фіксації. Терміном виконання цих завдань указано липень 2016 р.

«Відповідно до Плану дій Кабінету Міністрів України на 2016 р. (пункт 63), затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 184-р, Міністерством внутрішніх справ та Національною поліцією спільно з іншими центральними органами виконавчої влади розробляється проект постанови Кабінету міністрів України «Про затвердження Порядку функціонування системи фіксації правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху та Порядку звернення особи, яка допустила порушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, до уповноваженого підрозділу Національної поліції», а також проводиться робота зі створення проекту галузевого стандарту МВС, яким буде

визначено основні технічні вимоги до приладів та системи автоматичної фіксації порушень ПДР. Термін виконання вказаних завдань – липень 2016 р.».

У зв'язку з цим наразі в Україні відсутня система фіксації порушень правил дорожнього руху в автоматичному режимі. «Автоматична фото- та відеофіксація порушень ПДР не здійснюється»!

Відомо, що подібні системи позитивно зарекомендували себе в багатьох країнах світу, зокрема в Німеччині, Швеції, Великій Британії, Італії, Швейцарії, Австрії, Нідерландах, Франції та ін.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141. (зі змінами та доповненнями) від 8 грудня 2004 р. – 2005. – № 2. – Ст. 44.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. – (7 грудня 1984 р. № 8073-X, (ред. від 25.12.2015 р.).
3. Закон України від 14 липня 2015 року № 596-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 39. – Ст. 372.
4. Черній В.В. Адміністративні стягнення : посібник. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. Справ, 2009. – 52 с.

Секція IV

*Формування історичної думки
в національно-культурному просторі*

Гуренко Людмила Олександрівна,
аспірантка кафедри культурології та
культурно-мистецьких проектів,
Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв
м. Київ, Україна.

«В ПУТАХ БРЕХНІ» ЯК ІСТОРИЧНО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ФАКТОРА

За аналогією з правдою брехня, яка одвіку має характер тотального імперативу, існує в кількох ракурсах. Зокрема, у гносеологічному – як теоретична чи наукова антиістина, суспільно-політичному – як соціальна несправедливість, а також у морально-етичному – як антигуманістична моральність [1, 145]. «В часи «натурального господарства», коли відносини були прості і патріархальні, як і тепер у диких народів, брехня не мала такого поширення, як за наших часів, коли з розвитком індустрії піднісся загальний рівень культури і ускладнилось громадське життя. В наш теперішній меркантильний час ми живемо в атмосфері брехні, дишемо, наскрізь пересякнуті нею. <...> І тим не менш в самій натурі людській, десь у психічних глибинах її, живе вічна туга за правдою. <...> В тім процесі шукання, в тій красі досягання, може, й є смисл нашого буття» [1, 257]. Отже виникає логічне запитання: навіщо протистояти дійсності, яку наша недосконала свідомість і без того сприймає мало не як абсурд? І чи є сенс людству навмисне вдаватися до брехні? До того ж кому воно каже неправду насамперед? Звісно, аби дати відповіді на ці запитання, не одне покоління мислителів заганяли себе в тісний кут. Таж і нині вони залишаються без відповіді, бо їхня утилітарно-риторична спрямованість щомиті набирає неабияку силу.

На початку ХХ ст. дуже гостро стояла проблема самоідентифікації індивідууму. Одним із тих, хто щиро прагнув повернути людське людині був знаний театральний критик Микола Вороний (1871-1938). Так от у статті «В путах брехні», яка вперше вийшла друком 1911 р. в №143, 145, 146 газети «Рада», митець розглядає брехню не як частковий побутовий випадок, що досить поширений у будь-якому суспільстві, а подає її певну гносеологічну теорію, систематизуючи факти психофізіологічного стану й здійснюючи причинно-наслідковий аналіз дій головної героїні п'єси Наталії Павлівни. «Секрет успіху лежить у самій п'єсі, - зазначає Микола Вороний, – у цікавій проблемі, порушеній автором [Володимиром Винниченком], і в оригінальній драматичній концепції, так не подібній до всього того, що мали ми в драмах інших авторів до цього часу <...>. В своїх творах В. Винниченко любить торкатись переважно проблеми моралі, з чим найближче людина зжилась, що пристало до неї, як шкура до тіла. Але ж нерідко мораль, переживши саму себе, стає вже важким ярмом, що заважає людині легко дихати, відчувати красу життя. Попробуйте ж зняти з неї те ярмо, і вона закричить, немовби здирали з неї шкуру <...>» [1, 256]. Отже, створюючи власну апологію брехні, головна героїня твору мислить цілком логічно, адже вона сама створила певні задані умови для цього. Тобто дана неправда є закономірним свідомим чинником її світогляду. Приховуючи дійсні факти, вона вигадує неправдиві. Тож

систематизовану реальність вона зводить до принципу абстрактної життєвої філософії. «Істина є постаріла брехня. Всяка брехня буває істиною», – наче формулює останнє слово Наталія Павлівна [1; 256]. Пристати на таку позицію може людина у суспільстві, яке заперечує особистість як факт, а її свідомість цілеспрямовано перетворюють на брехливу модель, якою легко маніпулювати. Наслідок цього – вищезазначена абсурдність буття, що спричинена бездуховністю і зневір'ям. Тож цілком неправомірно стверджував Микола Вороний у даній статті: «Коли традиції, забобони, застій утворюють взагалі задушливу атмосферу, так несприятливу для розвитку кожної індивідуальності, то жінку вони ставлять в особливо тяжкі ненормальні умовини життя» [1; 267]. Але ж хіба це – виправдання даної ситуації? Хто ж може заборонити людині завжди бути собою? Інша справа, що невдячна перспектива білої ворони, яка відстоює свої принципи, приваблює далеко не кожного, – все ж людина є стадною твариною. До того ж «важко перемогти простим білим світлом, реалізмом Божеської істини складний і райдужний романтизм <...> брехні. У всякому разі, це неможливо зробити «враз». Щоб остаточно подолати спокусу, треба її пізнати до кінця» (пер. – Л. Г.) [2; 100]. Дуже принциповим видається протест особистості проти запропонованих суспільством життєвих обставин. Проте що глибше мислить людина (при цьому освіта аж ніяк не є вирішальним чинником, бо здебільшого саме цивілізаційний аспект позбавляє людину здорового глузду), то менше місця їй залишається на землі. Адже навіть втеча на іншу планету не позбавить суб'єкт його вибору щодо власної дуалістичної природи. Тому, як на початку ХХ ст., так і нині хибною є теза щодо освітанства як головного ворога людської душі. Адже власне знання ніколи не поновлять абсолютну гармонію особистісної основи індивідууму. Тож емансипаційні постулати щодо активного звільнення жінки від так званих суспільних пут є не лише порушенням морального закону природної дійсності, а головно – безглузде прагнення змінити закономірний хід світобудови. Тому мільйони наслідувачок філософії героїні п'єси «Брехня», вдаючись до неправди, випадають із контексту реальної дійсності. Але вихід із цього становища – аж ніяк не добровільний шлях в інше життя й аж ніяк не пристосування чи наслідування інших заблуканих овець, а усвідомлення своєї оригінальної та неповторної особистості й зміна історичного процесу власним відродженням і примиренням з оточуючим світом. Проте примирення не означає – скорення, а пошук шляхів до боротьби своєю природною самістю.

Література

1. Вороний М. В путях брехні / М. Вороний; упоряд. і приміт. Т. І. Гундорової; автор вступ. ст. і ред. тому Г. Д. Вервес // Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика. – К.: Наук. думка. - 1996. – 704 с.
2. Мережковский Д. О новом религиозном действии (Открытое письмо Н. А. Бердяеву) / Д. Мережковский // “Большая Россия”. – Л.: Издательство Ленинградского университета. – 1991. – 272 с. (История российской культуры).
3. Печенев В. А. Три измерения правды / В. А. Печенев; редкол.: А. А. Гусейнов и др. // Этическая мысль: Науч.-публицист. чтения. - М.: Политиздат. - 1990. - 480 с.

Павлюк Іванна Валентинівна,
студентка Українського
католицького університету,
м. Львів, Україна.

«УКРАЇНСЬКИЙ ВІСНИК» НА ШПАЛЬТАХ ГАЗЕТИ «СВОБОДА» 1970 РОКУ

«Преса української діаспори в США протягом багатьох років сприяла збереженню менталітету всіх хвиль емігрантів. Публікації на сторінках «Свободи», «Міст», «Америка» не тільки інформували про події у світі, а й гуртували українців, які, в силу певних обставин, опинилися відірваними від звичного їм середовища, підтримували в них відчуття своєї неповторної ментальності [7].

Значний внесок у поінформованість української діаспори про події 1970-х рр. в Україні внесла газета «Свобода». Вона була першою ваговою українською газетою в США, що почала виходити з 15 вересня 1893 р. Основоположником цього видання став український священник отець Григорій Грушко. До 1894 р. «Свобода» виходила як двотижневик, з 1914 р. газету видавали тричі на тиждень, а з січня 1921 р. – щоденно.

«Від 1908 р. «Свобода» – орган Українського Народного Союзу (УНС), з найбільшим серед української преси накладом, і найпопулярніша серед читачів. Треба зауважити, що «Свобода» видається українською мовою» [7].

1970 р. в журналі української діаспори «Свобода» висвітлювалася різноманітна інформація про «Український Вісник» та масові арешти інтелігенції в Україні. Такі статті найчастіше подаються на першій сторінці діаспорної газети.

«У 60-70-х рр. у Радянському Союзі виникло примітне явище, коли політику уряду стала відкрито критикувати невелика, але дедалі більша кількість людей, яких звичайно називали дисидентами й які вимагали ширших громадянських, релігійних і національних прав» [6].

У газеті «Свобода» значного значення надавалося інформації про зростання націоналізму та поширення руху опору в Україні. Це одна з найпоширенішої проблематики цієї тематичної групи. У цих матеріалах поставали найгостріші питання, розкривалися найактуальніші події.

«Попри всі намагання радянської влади, події в Україні не залишилися «закритими» для всього світу. Особливо гостро проблеми українського народу відчувала діаспора, що існувала у кожній країні. Через емігрантів, чи то через людей, яким все ж таки вдавалося передати інформацію закордон, або через заборонений та підпільний в СРСР «Самвидав», але європейська та американська спільнота дуже добре орієнтувалася в тих подіях» [6].

Перша згадка про самвидавний журнал «Український Вісник» з'являється у № 108 номері діаспорної газети «Свобода» від 16 червня 1970 р. Стаття опублікована на першій шпальті видання і має такий заголовок: «Підпільний

«Український Вісник» в Україні інформує про русифікацію, арешти і процеси». Жодної інформації про те, хто саме створив самвидавний журнал немає.

«З України наспіли вістки, що там від весни цього року поширюється серед населення документальний журнал «Самвидаву» п. н. «Український вісник». Це видання подібне своєю формою до російської публікації «Хроніка біжучих подій». «Український Вісник» друкує інформації з України про русифікацію в різних місцевостях і в галузях життя українського народу та пропозиції як їй протиставитися. У журналі подаються також прізвища арештованих чи в інший спосіб репресованих українців, як рівно ж прізвища вислужників КГБ» [5].

У статті говориться про процес над Степаном Бедрилом та арешт Валентина Мороза. Варто зазначити, що у газеті «Свобода» за 1970 р. знаходимо щонайменше 5 матеріалів про Валентина Мороза.

«Бедрилові закидали поширювання захальвної літератури. В його обороні виступила його дружина, яка зізнавала як свідок і таврувала русифікаційні методи політики. Бедрила боронив адвокат з Москви, Василь Ромм... У зв'язку з недавніми повідомленнями про нове арештування українського історика Валентина Мороза, подають, що причиною цього мали бути його дальші писання, в яких він викриває русифікацію й інші методи поневолення України, а також статті, присвячені взаєминам між українцями і меншостями України» [5].

Вдруге про «Український Вісник» згадано в № 165 номері газети «Свобода» від 12 вересня 1970 р. Хоча, заголовок не згадує про «УВ», а інформує про становище деяких українських в'язнів: «Валентина Мороза мають судити вдруге. – Опанаса Заливаха звільнено. – Деяких українських в'язнів з Володимирської тюрми перевезено в Мордовію». У останньому абзаці з'являється інформація про «захальвне видання».

«Згідно з дальшими інформаціями з України, там появилася друге число підпільного «Українського вісника». Статті в обох числах цього захальвного видання не мають протирежимного змісту, але вони спрямовані в першу чергу на оборону національних і політичних прав українського народу, викривають різні форми русифікації, наголошують основні права людини на свободу. В цьому виданні подаються м. ін. ширші інформації про справу С. Караванського, звітлення з процесу Сокульського, Кульчинського і Савченка. Рівночасно серед населення України поширюються у відписах нові документи захальвної літератури, між ними: відповідь Б. Стенчукові, есеї п. н. «Дантей і Мойсей», «Серед снігів», «Хроніка опору» тощо» [2].

Наступна згадка про «Український Вісник» з'являється у № 208 від 13 листопада 1970-ого і має такий заголовок: «Захальвний «Український Вісник» про події в Україні».

«На чужину дісталася перше число захальвного журналу на Україні – «Український Вісник». Перші вістки про видання цього журналу появилися були на весні цього року в російській «Хроніці біжучих подій». «Український Вісник» був випущений в січні цього року. Він має 71 сторінку машинописного матеріалу і ходить з рук-до-рук в Україні» [3].

У газеті «Свобода» публікувалася інформація про репресії, зокрема по відношенню до дисидентів та шістдесятників. «Вона була однією з тих ланок що з'єднувала українців з Україною, при цьому маючи нагоду подавати нецензурні (з точки зору радянської влади) матеріали» [6].

«В «Українському Віснику» зібрано багато матеріялу про переслідування й репресії на Україні, заяви й петиції різних діячів – літераторів й культурних діячів, арешти й суди, нищення українського церковного життя, про українських в'язнів, русифікацію й сучасний стан на рідних землях» [3].

У статті «Захальвний «Український Вісник» про події в Україні» написана частина тексту з передмови самвидавного журналу, а саме те, що «видання в кожному разі не антирадянське і не антикомуністичне». Перераховано кількість матеріалів, які входять до першого випуску «Українського Вісника» (а їх є 25) та вказано їхні заголовки.

У матеріалі зазначено, що всі документи опубліковані у самовидавному журналі – підписані повним прізвищем, а в деяких випадках також з поданням адреси автора. Також вказано, що «в передовій статті «Завдання Українського Вісника» говориться теж, що «Вісник» не друкуватиме матеріалів чи статей анонімних, як рівно ж таких, які «заперечують демократичним шляхом обрані Ради як форму участі громадян в керівництві державою» [3].

Втретє у «Свободі» згадано за самвидавний журнал у № 226 від 11 грудня 1970 р. Заголовок є таким: «В Україні розповсюджують друге число захальвного «Українського Вісника». Однак, немає жодної інформації про те, хто саме створив цей журнал.

«В Україні поширюється у відписах друге число захальвного журналу «Український Вісник». Це число дещо різниться від першого – своєю спрямованістю та поширенням тематики. Одним з найважливіших документів у цьому числі – це стаття «Про кагебівський «самвидав», в якій розказується як агенти КГБ стараються фальшувати захальвні матеріяли та йти на різні провокації, щоб дискредитувати рух опору на Україні та авторів деяких захальвних матеріялів і документів» [1].

Матеріал «В Україні розповсюджують друге число захальвного «Українського Вісника» має багато схожості з попереднім («Захальвний «Український Вісник» про події в Україні). У ньому також вказано кількість матеріалів, які входять до «УВ» та перераховуються заголовки цих статей.

«Другий випуск «Українського Вісника» появилвся в травні 1970 р. і він має 58 сторінок машинопису. До цього чергового випуску «УВ» ходять такі матеріяли: 1. Завдання «Українського Вісника», 2. Судовий процес у Дніпропетровську (дані про суд над І. Сокульським, М. Кульчанським і В. Савченком) та ін.

У матеріалі подається інформація про арешти, що відбуваються в Україні. Зокрема, про процес над Святославом Караванським. Також у ньому зазначено, що «згідно з інформаціями одержаними з України, в Києві заарештовано групу студентів, які мали переписувати й поширювати це друге число «Українського Вісника» [1].

На думку Осипа Кравченюка, в історії української журналістики часопис «Свобода» є унікальним і посідає одне із чільних місць. Крім «Свободи», жоден із наших часописів в Україні чи в діаспорі не постав серед більш несприятливих обставин, ні один не мав перед собою тяжчого завдання – бути пробудником, просвітителем і дійсним провідником своїх читачів, ні один не охоплював кількістю і різноманітністю своїх співробітників та своєю тематикою дослівно всі закутки землі, де жили українці, і нарешті ні один не залишився при житті сто років [4].

Література

1. В Україні розповсюджують друге число захаявного «Українського Вісника» [Електронний ресурс] // Свобода: український щоденник. – 1970. – 11 груд. – Режим доступу: <http://www.svoboda-news.com/archiv/pdf/1970/Svoboda-1970-226.pdf>. – Назва з екрана.

2. Валентина Мороза мають судити вдруге. – Опанаса Заливаху звільнено. – Деяких українських в'язнів з Володимирської тюрми перевезено в Мордовію [Електронний ресурс] // Свобода: український щоденник. – 1970. – 12 верес. – Режим доступу: <http://www.svoboda-news.com/archiv/pdf/1970/Svoboda-1970-165.pdf>. – Назва з екрана.

3. Захаявний «Український Вісник» про події в Україні [Електронний ресурс] // Свобода: український щоденник. – 1970. – 13 листоп. – Режим доступу: <http://www.svoboda-news.com/archiv/pdf/1970/Svoboda-1970-208.pdf>. – Назва з екрана.

4. Кравченюк О. Головні редактори «Свободи» 1893-1993 [Електронний ресурс] / О. Кравченюк // Свобода: український щоденник. – 1993. – 15 верес. – С. 6-7. – Режим доступу: <http://www.svoboda-news.com/archiv/pdf/1993/Svoboda-1993-svoboda-100.pdf>. – Назва з екрана.

5. Підпільний «Український Вісник» в Україні інформує про русифікацію, арешти і процеси [Електронний ресурс] // Свобода: український щоденник. – 1970. – 16 черв. – Режим доступу: <http://www.svoboda-news.com/archiv/pdf/1970/Svoboda-1970-108.pdf>. – Назва з екрана.

6. Рух опору на сторінках газети «Свобода» (США) в 70-ті роки ХХ століття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://h.ua/story/22116/#ixzz45pSDrunZ>. – Назва з екрана.

7. Чекалюк В. В. Трансформація проблеми самоідентифікації українців на шпальтах газети «Свобода» у період із середини 40-х до кінця 90-х років ХХ ст. [Електронний ресурс] / Чекалюк В. В. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2336>. – Назва з екрана.

Святненко Анна Василівна,
к. іст. н., доцент, професор кафедри
публічного управління
та гуманітарних наук,
Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв, м. Київ, Україна.

ЧЕРНЕЧІ ШКОЛИ ВАСИЛІАНСЬКОГО ЧИНУ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ

Важливою складовою культурно-історичної спадщини є релігійні традиції українського народу. Адекватне висвітлення цих традицій неможливе без врахування надбань греко-католицької церкви, оскільки ця конфесія є невід'ємною частиною української історії та культури.

Місіонерська спрямованість Василіанського Чину передбачала проведення різноманітних видів діяльності, як то: проповідницьку, культурно-освітню, душпастирську, видавничу, перекладацьку тощо. Їх мали здійснювати освічені, активні і віддані справі ченці-василіани. Вихованню і підготовці ченців приділялася увага вже на початку заснування ордену у 1617 р. Тоді ж планувалося відкрити новіціати (школи для молодих монахів) при кожному монастирі [2].

Перші такі школи були у Хелмі, Новогрудку, Жировицях, Володимирі-Волинському, Бучачі. Утримання їх складалося з декількох джерел: допомоги від монастирів, пожертвувань уніатських ієрархів і прелатів, із майна, що переходило до них по заповіту окремих василіан.

Внутрішнє життя шкіл ґрунтувалося на Папській булі 19 травня 1603 р., в подальшому правила коригувалися, доповнювалися і набирали силу закону після затвердження їх на Брестській (1772 р.) і Тороканській (1780 р.) орденських з'їздах.

Вступаючи до новіціату мали пройти певні випробування. Для цього запроваджувалася посада екзаменатора. До його обов'язків входило провести медичний огляд новоприбулих. Осіб з фізичними вадами, тяжкими хворобами до новіціату не приймали. З'ясовувалося ім'я, вік особи, віросповідання, моральні якості, наявність боргів тощо. Перевага надавалася дітям з гарних заможних родин і тим, що мали певний освітній рівень. Всі відомості записувалися в окрему книгу, яка зберігалася у монастирі. Не приймалися до новіціату юнаки, молодше 16 років, а також неграмотні, позашлюбні й особи, які знаходилися під судом чи підлягали покаранню. Негідними Чину вважалися комедіанти, блазні, кати і залежні селяни. Православні зараховувалися до числа новіціушів виключно з дозволу протоархімандриту [4, 35-35].

Строк навчання тривав один рік і шість тижнів. Новіціуші знаходилися під безпосереднім наглядом магістра і його помічника. Особлива увага приділялася вивченню Закону Божого, що викладався двічі на тиждень і підлягав самостійному повторенню у вільні від занять дні. Певний час відводився для читання книг духовного, аскетичного змісту. Вивчалися конституція ордену й латинська мова. Практичні навички послушники здобували перебуваючи при здійсненні таїнств, щоденних літургіях й інших церковних службах та обрядах. Готуючись до

прийняття послуху новіціуші дотримувалися постів, проводили багато часу в молитвах, роздумах, стоянні на колінах. Новіціуші мали засвоїти, що послушенство є основою чернечого життя. Магістри виявили здібності новіціушів з тим, щоб у подальшому орден міг використовувати їх з найбільшою користю. Нездатних до засвоєння наук, вивченню мов, пастирської діяльності тощо виключали з новіціату [1; 32-33].

Перебуваючи у новіціаті, учні вели усамітнений спосіб життя. Вони розміщувалися в приміщенні відокремленому від монастиря. Для кожного відводилася окрема кімната. В будинку знаходилися: кімнати для магістра і його помічника, місце для духовних зібрань, читання і слухання повчань магістра. Духовні заняття, здійснення обрядів та богослужінь проходили у домашній церкві. Для прогулянок на території новіціатів був сад обнесений парканом, виходити за межі якого не дозволялося. Спілкування з ченцями монастиря, сторонніми особами, родичами не заохочувалося.

Підбір кандидатів на посади магістра і помічника проводився ретельно. Ними ставали особи, які вирізнялися серед інших василіан своєю освіченістю, бездоганною поведінкою і високою моральністю. Вони мали стати взірцем для послушників. Обов'язковими умовами були також: наявність священницького сану, вік не молодше 35 років і перебування у чернецтві не менше 10 років.

Виховання у новіціаті закінчувалося випробуваннями знань з християнського вчення і підтвердженням кожним свідомого і добровільного бажання посвятити своє життя служінню церкви. Всі відповіді фіксувалися у книзі та скріплювалися підписами екзаменатора і новіціуша. Успішно витримавши іспити допускалися до прийняття чернечих обітниць, які давалися урочисто у присутності протоархімандрита чи провінціала і отримували звання неопрофесів.

Подальше виховання і навчання новіціуші (вже неопрофеси) продовжували у новиціатах чи філософсько-богословських студіях. Строк навчання тривав три роки і присвячувався удосконаленню у науках. Курс філософії поділявся на логіку, метафізику, фізику. В курсі метафізики подавалися елементи етики і психології, в курсі фізики - математики, астрономії, біології. Викладачами були василіани, які отримували посади магістрів I, II, III класів, професорів риторики, філософії, математики та інших дисциплін. Після закінчення цього новіціата неопрофеси ставали дійсними членами ордену, професами, приймаючи чотири обітниці: бідності, цнотливості, послуху, недомагання ієрархічних ступенів і церковних посад. Професи становили керівний осередок ордену. З їхнього числа обиралися протоархімандрити, провінціали, консультатори та інші посадові особи в орден. Вони входили до монастирської ради і мали вирішальний голос на генеральній конгрегації [4, 311].

До новіціатів початкового ступеню приймалися лаїки. Після виховання вони ставали клас ченців, які не мали ніяких церковних звань і не належали до кліру. У конституціях ордену їх називали ремісниками, вони не займалися вивченням наук, а удосконалювали свою майстерність у ремісничих спеціальностях. Перебуваючи у новіціаті, вони називались новіціушами-лаїками. Строк виховання становив два роки, а посвяті у чернецтво підлягали після виповнення 21 року. Утримувалися

вони в окремій від новіціушів-кліріків кімнаті. Дозволялося перебувати на загальних зібраннях і читанні, відбувати богослужіння. Після закінчення виховання вони допускалися до професії, тобто до чернечих обітниць. Замість четвертої обітниці – недомагання вищих ієрархічних ступенів і церковних посад, вони давали обітницю «недомагання вступу до кліру» [1, 37].

Чернечі школи не мали постійного і довготривалого місця перебування. Їх часто закривали, переносили чи об'єднували з іншими новіціатами. На час проведення генеральної капітули в Торокані у 1780 р. філософсько-богословських студій нараховувалося 11, а саме: у Львові, Лаврові, Вільно, Стержні, Полоцьку, Сировицях, Вітебську, Володимирі, Луцьку, Жидичині, Холмі. Після поділів Речі Посполитої, на землях приєднаних до Російської імперії орден мав три провінції. В Литовській провінції існувало сім чернечих шкіл, у Білоруській – дві, в Руській – три: в Кременці, Кам'янці і Почаєві. В них здобували духовну освіту по кілька десятків послушників. Так, у новіціаті Кременецького монастиря на початку ХІХ ст. навчалось 13 осіб віком від 16 до 23 років, Кам'янецького – 12-15 учнів, Почаївського – 21 [3].

Чернечі школи становили основу самого існування Василіанського Чину, закладали підвалини його успішності щодо поширення уніатства серед православного населення. Правила, що регламентували діяльність новіціатів спрямовували на залучення до навчання якомога більшої кількості здібної, високоморальної молоді, твердої у своїх переконаннях і правильності вибраного життєвого шляху. Система навчання давала можливість отримати ґрунтовні знання з філософії, богослов'я, іноземних мов, риторики, математики і набути практичних навичок у богослужінні, здійсненні таїнств, проповідництва. Встановлені підвищені вимоги щодо перевірки рівня засвоєних знань і надання права професій зменшували ймовірність потрапити до Ордену випадкових людей. З новіціатів виходили освічені, місіонери, проповідники, сповідники, особи які активно займалися науковою, перекладацькою, видавничою, культурно-освітньою роботою, що робило Василіанський орден і уніатську церкву популярними серед населення.

Література

1. История Базилианского ордена //Христианское чтение – 1864. – № 1. – С. 11-75.
2. Климов В. Василіани в Україні: 380 років діяльності / В. Климов //Українське релігієзнавство. Бюлетень Української Асоціації релігієзнавців Інституту філософії НАН України. – 1997. – № 6. – С.11-15.
3. Лось. В. Актуальні питання душпастирської діяльності греко-католицької церкви (Волінь, друга половина ХVІІІ – перша третина ХІХ ст.) / В. Лось //Наукові записки Національного університету «Острозька Академія». Вип. 7. – 2009. – С. 26- 31.
4. Петров Н. Очерки истории Базилианского ордена в бывшей Польше /Н. Петров // Труды Киевской Духовной Академии. – 1871. – № 2. – С.295-374.

Синьовид Марина Валеріївна,
аспірантка, Національна академія
керівних кадрів культури і мистецтв,
м. Полтава, Україна.

ВІЙСЬКОВА ЦЕНзуРА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНА СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ПРЕСИ ПОЛТАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Періоди політичних та військових конфліктів у державі сприяють зародженню та розповсюдженню деструктивних дискурсів у соціокультурному середовищі. Викликані цим явищем дестабілізаційні процеси спричиняють виникнення цензури як соціокультурної системи контролю за виробництвом, розповсюдженням, зберіганням і споживанням соціальної інформації [4, с. 2].

На початку ХХ ст. в Російській імперії виникає потреба в коригуванні інформаційних потоків через введення тотальної цензури, яка б виступала в ролі регулятора механізмів політико-ідеологічної, морально-релігійної та культурної взаємодії трансформованого суспільства та консервативної держави.

Царська влада після протестної робітничої хвилі 1905-1907 рр. була налякана загрозливим «привидом соціалізму» та шукала шляхів найефективнішого запобігання його революційного втілення через посилення обмежень друку адресно на місцях, зокрема і в Полтавській губернії. До початку війни у застосуванні цензури Миргородський повітовий справник В. Дроздовський керувався «Вказівками становим приставам і поліцейському наглядачу Миргородського повіту про накладення арешту на газети і журнали за публікацію статей революційного змісту». Щодо не місцевих випадків Полтавське губернське правління інформувало своїх підлеглих в повітах окремими докладними листами з переліком заборонених статей. Органи внутрішніх справ шукали ознаки революційних настроїв навіть в мистецьких розділах. В газеті «День» поряд зі статтями «Безликий хаос» та «Ліберальна роль земства», одну з таких заборон отримала замітка що починалася словами «Опера-містерія Вагнера» у розділі «Театр і музика» [3, с. 5].

Також імперська цензура стояла на сторожі релігійно-етичних поглядів підданих і не допускала проникнення в душі праведних християн крамольних гедоністичних ідей з-за кордону. В листі від 24.01.1914 р. повітовому справнику було окремо повідомлено про заборону цензурою статті «Марія Магдалина»

Новий роман Густава Даниловського розміщений у журналі «Вісник іноземної літератури». Анонсований твір надрукований вперше у Львові 1912 р., було конфісковано. Така ж доля спіткала його в усіх країнах Європи. Зазначеною причиною заборони була немислима тоді відвертість в любовних сценах та оригінальне трактування євангельських подій, що надало роману досить сумнівної репутації [1, с.3].

Але прикриваючись роллю блюстителя моралі цензурний комітет головною метою мав попередження несанкціонованого доступу до читача інших творів

автора, пронизаних духом революційної боротьби: роману «Ластівка» та повісті «З минулих днів», герої яких загинули в ім'я ідеї мучеництва в боротьбі за свободу.

З середини 1914 р. для забезпечення відносної державної стабільності імперія потребувала нових підходів до ведення інформаційної політики в глобальному масштабі. Акцент контролю змістився з ідеологічно-революційної та морально-етичної сфер у мілітаристську площину в результаті якої з'являється «Тимчасове положення про військову цензуру» від 20.07. 1914 р. За загальними положеннями під розгляд військової цензури потрапляли різного роду естампи, малюнки, фотографії, поштові відправлення та телеграми.

Окремо розглядалися тексти та конспекти промов і доповідей призначених для виступу на публічних зібраннях. Введення повної військової цензури в Полтавській губернії відбулося з 23 липня 1914 р. після оприлюднення Наказу головнокомандувача арміями Південно-Західного фронту про оголошення в губерніях Київського військового округу (далі КВО) воєнного стану [5, с.195]. З початком дії вище згаданих актів на місцях почалося створення воєнно-цензурних комісій. Військовим цензором м. Кременчука було призначено капітана 26 Запасного батальйону Кривошеїна. На нього покладалася місія по нагляду за періодичними виданнями, книгами та типографіями спільно з працівниками місцевої адміністрації [2, с.2]. У рапорті до військово-цензурного відділу штабу КВО від 26.08.1914 р. капітан Кривошеїн повідомляє про спільне напрацювання порядку цензурування друкованих та письмових творів з Кременчуцьким поліцейським та начальником поштово-телеграфної контори. Військовий цензор взяв на себе обов'язки щоденного перегляду телеграм та гранок газет, які допускалися до друку тільки з його особистим підписом. Також під особливий нагляд було взято всі типографії, яким заборонялося без дозволу цензора друкувати навіть оголошення. Окреме питання стосувалося рецензування листів та висвітлення в пресі діяльності єврейського населення в губернії та його участі у військових діях. Для забезпечення результативної цензури такого роду кореспонденції та преси до комісії було запрошено вчителя казенного єврейського училища Симха Юкелева Кресіна, який уже мав досвід співпраці з жандармським відділом [2, с.24].

Починаючи від 31.07.1914 р. в м. Кременчук вводиться цензура в повному об'ємі, що спричинило посилення тиску на міських редакторів-видавців. З міщан-очільників газет «Придніпровський голос» Менделя Мордуховича Вітліна, «Південне ехо» Абрама Ізраїлевича Галля та «Кременчуцька трудова копійка» Вульфа Давидовича Дубова було взято підписку про дотримання правил друку в військовий час [2, с. 37]. Діючий в окрузі військовий стан передбачав повну цензуру не тільки друку та кореспонденції, а й кінематографічних стрічок. Воєнно-цензурним комітетом було складено та розіслано на місця «Правила для власників театрів-ілюзіонів та інших закладів, що демонструють кінематографічні стрічки, а також контор, що торгують такими». Згідно положень власники цих закладів та особи, що демонструють кінострічки в різних приміщеннях зобов'язані були надавати в канцелярію інспектора типографії для розгляду та підпису програми і картини, призначені для демонстрації. Особлива увага приділялася збереженню первинної назви стрічки, яка була дана їй на випускаючій фабриці та додатку з детальним описом сюжету. При повторному показі можна було пред'явити дублікат дозволу. Для контролю та статистики розглянутих кінокартин вводилися особливі

шнурові книги на зразок типографських, скріплені Інспекторським наглядом. Програми кінопоказів повинні бути чітко написаними та мати підпис управителя кінематографічного закладу. Безперечно до публічного показу не допускалися картини які містили зображення Ісуса Христа, Пресвятої Богородиці, Божих угодників та сцен з Біблейської історії. Продовжуючи лінію зближення духовенства і пастви перед лицем військової загрози було заборонено блюзнірські стрічки, що висміювали побут християнського духовенства. Окремим приписом зазначалося в дозволених фільмах із зображенням духовних урочистостей, хресних ходів, поховальних процесій переривати музику[2,с.127].

Не могли бути показані глядачеві неблагопристойні стрічки «для дорослих», стрічки що спонукали громадськість до бунту, інших протиправних діянь та могли образити честь і гідність кадрових військових та армії загалом. Цензура обмежувала також показ картин-шаржів на злободенні теми, які висвітлювали в карикатурному вигляді представників Уряду.

Дотримання цих правил в дійсності можемо прослідкувати в листі Кременчуцького Поліцмейстера до військово-цензурної комісії. Додаючи до послання лібрето фільму «До подій великої європейської війни» надане утримувачем кінематографу «Зірка» Шапіро, Поліцмейстер зазначає, що ним була накладена заборона, не зважаючи на твердження власника про дозвіл показу картини в Одесі, Києві та Харкові [2, с.101].

Отже, культурно-освітня цензура на початку ХХ ст. в Полтавській губернії мала власну розгалужену багаторівневу систему контролю за різними сферами життя та виступала на сторожі інтересів імперії. Основними функціями в регулюванні онтогенезу соціокультурного середовища було простеження, оцінка та відбір інформації, яка могла негативно вплинути на сприймання його суб'єктами ідеологічно-мілітаристської лінії самодержавства та викликати конфліктні ситуації. Але запровадження повної цензури в культурній сфері мало свої «побічні ефекти», які виражалися в стимулюванні підвищеного інтересу широких верств населення до малодоступної інформації, що спонукав до розробки підпільних каналів її трансляції та зберігання. Неправомірна абсолютизація діяльності цензури неминуче підштовхувала соціокультурний організм до саморуйнування, яке призвело до революційних подій 1917 р.

Література

1. Даниловский Густав. Марія Магдалена[Електронний ресурс] / Густав Даниловский [пер. з польськ. С. Михайлова-Штерн] – Львів, 1912. –Режим доступу: http://az.lib.ru/d/danilowskij_g/text_1912_maria_magdalena.shtml.
2. ДАПО. – Ф.764. – Оп.1. – Спр. 2. – арк. 2-127.
3. ДАПО. – Ф.961. – Оп.1. – Спр.2. – арк. 2-15.
4. Левченко І.Є. Цензура як суспільне явище : автореф. дис. ... канд. політології: спец. 23.00.03 «Політична культура і ідеології» / І.Є. Левченко. – Єкатеринбург, 1995. – 20 с.
5. ЦДІАК. – Ф. 295. – Оп.1. – Спр. 2.– арк. 195.

Халілова Ленура Сейтумерівна,
аспірант, Національна академія
керівних кадрів культури і
мистецтв, м. Київ, Україна.

ІНТЕГРАЦІЯ КРИМСЬКИХ ТАТАР В СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНЕ

Кримськотатарсько-українські відносини сформувались ще у XVI-XVII ст. Саме в період Кримського Ханства, коли Богдан Хмельницький підписав угоду з Османською Портою доречно зауважити, що ці відносини носили форму взаємодопомоги і укладення військових союзів. Зв'язок з Кримським Ханством мав безумовну перевагу у суто військовому аспекті. Між кримськими татарами та козаками існували і економічні стосунки. Зокрема, кримські хани дозволяли козакам рибалити у чорноморських лиманах та прибережних водах Азовського моря. Натомість, козаки надавали татарам право кочувати і випасати на українських землях скот. Розвиток українського козацтва з самого початку його зародження супроводжувався постійними контактами з кримськими татарами. Переважно, добрі взаємовідносини склалися у Богдана Хмельницького і Хана Іслам – Гірея – вони часто укладали союз проти Польщі і Московії. [2, 303].

В історичних долях кримських татар і українців багато спільного. Обидва народи впродовж століть зазнали поневіряннь і страждань під російською «короною», а потім і під радянською владою. Протягом багатьох століть кримці були тісно пов'язані з Україною, історична пам'ять зберегла для нащадків і спільні походи під час визвольного руху, побратимство Богдана Хмельницького і Тугай – бея, торговельні, культурні зв'язки. Проте, в радянській історії ці зв'язки замовчувались, а залишали найгірше, найчорніше, найчастіше сфальсифіковане [3,51-61].

Сьогодні актуальною стала інтеграції кримських татар в соціокультурний простір українців. У 2014 році після анексії Криму Росією відбулася конвергенція двох народів. Активно впроваджується кримськотатарська мова, культура, мистецтво. Українці, як справжні брати підтримали «менших братів» та дозволили їм розвиватися не обмежуючи. Кримськотатарська проблема для України - це певна політична та соціально-економічна тріада - репатріація, адаптація (соціальне облаштування) та інтеграція кримських татар в український соціокультурний та політичний простір [1,78].

Література

1. Крымские татары: проблемы репатриации / ред. А.Р. Вяткин, Э.С. Кульпин, Л.П. Миронова и др. – М., 1997. – С. 78.
2. От киммерийцев до крымчаков (народы Крыма с древнейших времен до конца XVIII в.) / ред. И.Н.Храпунов, А.Г.Герцен. – Симферополь, 2004. – С. 303.
3. Разумовская С.В. Социологические проблемы изучения прошлого восточного Крыма // Крым. Журнал общественно-научный и экскурсионный. – М.-Л., 1929. – №2(10). – С.51-61.

Чижов Олександр Ігоревич,
здобувач кафедри публічного
управління та гуманітарних наук
Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв, м. Київ, Україна.

ФОРМУВАННЯ МУЗЕЙНОЇ МЕРЕЖІ СУМЩИНИ У ПЕРШІЙ ЧВЕРТІ ХХ СТОЛІТТЯ

Історія музейної справи на Сумщині розпочалася на рубежі ХІХ та ХХ ст., коли у регіоні з ініціативи громадськості, а також органів місцевого самоврядування були створені перші музейні заклади.

Перший музей у регіоні з'явився у м. Конотопі. Конотопський історичний музей було засновано при Конотопському повітовому земстві у 1900 р. Важливу роль в організації музею відіграв видатний український історик О.М. Лазаревський, який зробив значний внесок у дослідженні гетьманського періоду історії України. О. М. Лазаревський розробив проект майбутнього музею, передав до музею одні з перших експонатів (твори живопису, зброю, рукописи) [5, 95]. У 1909 р. Конотопський музей об'єднався з Чернігівським музеєм українських старожитностей в єдиний історичний музей, який складався з двох відділів. Проте у 1910 р. значну частину колекції Конотопського музею було передано до Чернігівської Архівної Комісії, а робота музею фактично припинилася [1, 12]. Лише у 1923 р., після трирічної підготовчої роботи на чолі з завідуючим, молодим художником та педагогом М. Г. Ванштейном, Конотопський історичний музей відновив свою діяльність [5, 95–96].

23 вересня 1902 р. Глухівські повітові земські збори схвалили програму створення міського музею. Основу музейного зібрання становила колекція відомого юриста та українознавця М. Шугрова, яку він заповів Глухівському повітовому земству. Глухівський музей старовини і мистецтва було відкрито 18 червня 1903 р. [7, 8]. Під час лихоліть, спричинених революційними подіями 1917 р., національно-визвольною боротьбою та громадянською війною, більшу частину музейних експонатів було збережено завдяки зусиллям директора Глухівського вчительського інституту К. П. Ягодовського [2, 127]. На початку 20-х рр. ХХ ст. музейна колекція суттєво збагатилася за рахунок предметів старовини і мистецтва з поміщицьких садиб, вцілілих після пограбування панського майна селянами. Так, з приватної колекції поміщиків Кочубеїв у с. Ярославці Глухівського повіту музею надійшли меблі, мистецькі твори, вироби з бронзи та порцеляни, частина бібліотеки, що були врятовані місцевим вчителем Грищенком. У цей же час тимчасово діяла філія Глухівського музею у с. Волокитино. Основу її збірки складала продукція порцелянового заводу В. І. Міклашевського, що працював у 1839 – 1861 рр. та був широко відомим у Російській імперії. У 1922 р. експонати волокитинської філії було перевезено до Глухівського музею [10, 43].

Українське культурне піднесення, спричинене революційними подіями 1917 р. та початком національно-визвольної боротьби, сприяло зростанню інтересу

до вітчизняної історії та активізувало музеесторичні процеси. Наприкінці 10-х – у першій половині 20-х рр. ХХ ст. на Сумщині було створено цілу низку музеїв.

У листопаді 1918 р. розпочався збір експонатів для Лебединського музею. Справу створення музею очолив інженер-технолог Б. К. Руднев. Художньо-історичний музей у м. Лебедин відкрився 23 березня 1919 р. Переважно він був створений на основі колекцій образотворчого та ужиткового мистецтва, конфіскованих з навколишніх поміщицьких маєтків родин графів Капністів, Анненкових, Красовських, Кучерявих, Сбітневих [6, 14–15].

На початку 1919 р. розпочав роботу Путивльський історико-художній музей. Ініціатором створення музею та першим директором став художник П. М. Коренєв, учень І. Ю. Рєпіна. Первинну музейну колекцію склали речі зібрані співробітниками закладу у поміщицьких садибах, церквах та монастирях. З січня 1920 р. музей прийняв перших відвідувачів. Спочатку колекція музею не була чисельною – 156 експонатів [12, 2]. Та завдяки новим поповненням на середину 20-х рр. ХХ ст. вона зросла до 560 експонатів. У 1927 р. роботу музею було припинено окружною інспектурою народної освіти, що мала намір ліквідувати заклад. Проте завдяки клопотанню його директора перед Управлінням політосвіти республіки та заступництву директора Чернігівського музею відомого тоді науковця М.Г. Ванштейна музей вдалося зберегти [4, 4; 14, 18–19].

У травні 1919 р. групою інтелігенції м. Ромни, М. М. Семенчиком, М.І. Бордуховим, Г. А. Коломійцем, І. Д. Волковим, Г. М. Сенчиком та ін., було створено Товариство захисту пам'яток старовини та мистецтва. Одним зі своїх завдань Товариство ставило створення музею [3, 173–174]. Краєзнавцями-аматорами велася робота по збиранню залишків мистецьких та археологічних колекцій з розграбованих колишніх маєтків поміщиків Берченко, Беспальчева, Огньова та ін. [9, 6]. Для облаштування музею у 1920 р. місцева влада виділила Товариству трикімнатне приміщення, з великими труднощами дістала музейне устаткування (вітрини, шафи та ін.) [3, 174, 176]. Для бібліотеки музею членами Товариства були зібрані численні архіви установ міста часів Російської імперії, тисячі цінних вітчизняних та іноземних видань, місцева періодика до 1917 р. [9, 6]. Задля наповнення музейної колекції влітку 1920 р. було організовано археологічну експедицію під керівництвом професора М. О. Макаренка. Наприкінці листопада 1920 р. музей відкрився для відвідувачів. Він дістав назву „Народний музей мистецтва, науки і промисловості”. Вже наступного 1921 р. для своїх потреб музей отримав двоповерховий будинок, що мав 16 кімнат [3, 175–176]. У 20-х рр. ХХ ст. Роменський музей за своїми колекціями та обсягом роботи займав одне з провідних місць в радянській Україні. Експозиція музею мала вісім відділів: археологічний, мистецтва, етнографії, промисловості, природничо-науковий, церковний, революційний, педагогічний [9, 6].

Ідея організації музею у м. Суми виникла у зацікавленій громадськості міста ще у 1918 р. Для вирішення цього питання місцевим відділом народної освіти було створено комісію на чолі з педагогом П. П. Безсоновим. Було розпочато збір художньо-історичних цінностей з поміщицьких садиб та будинків заможних верств населення. Робота над створенням музею тимчасово припинилася під час окупації

міста білогвардійськими військами генерала А. І. Денікіна у серпні-листопаді 1919 р. З липня 1920 р., коли під музей було надано колишнє приміщення Міського купецького і взаємного кредиту банку з п'ятьма кімнатами, по травень 1921 р. тривала робота зі створення музейної експозиції. Першим директором музею Сумським повітовим виконком було призначено художника, поета і громадського діяча М. Х. Онацького. З 20 травня 1920 р. Сумський художньо-історичний музей розпочав прийом відвідувачів. У другій половині 20-х рр. ХХ ст. близько 30% експонатів, що зберігалися у Сумському музеї, мали історико-краєзнавчий профіль (на 1 жовтня 1926 р. таких було 2795 одиниць зберігання з загальної кількості 9011 одиниць). Чимало було експонатів, що могли вважатися профільними, як для художнього так і для краєзнавчого музею (старшинські килими, козацький одяг, пояси і тощо). На той момент музей вже займав 3 будинки, що розташовувались поруч. З 22-х кімнат музею історичний матеріал експонувався у семи кімнатах. Відділи археології, революційного руху на Сумщині та відділ присвячений Т.Г. Шевченку займали по одній кімнаті. Виробничий відділ та експозиція присвячена В. І. Леніну – по дві кімнати [11, 4 – 8].

Охтирський музей було створено наприкінці 1920 р. зусиллями Комітету з охорони пам'яток старовини, що діяв при Охтирському повітовому відділі народної освіти. При відкритті у музеї налічувалося близько 350 експонатів [8, 2]. У 1921 р. він одержав назву «Музей мистецтва, старовини та історико-етнографічний». До 1924 р. музей декілька разів змінював приміщення та займався виключно експозиційно-екскурсійною діяльністю, оскільки не мав штатних одиниць музейних працівників і обслуговувався працівниками Комітету [13, 86].

Отже, протягом першої чверті ХХ ст. на Сумщині було сформовано розгалужену музейну мережу. Вирішальна внесок у створенні музейних закладів регіону належав українській патріотичній інтелігенції. Особливо музестворчий процес активізувався на рубежі 10 – 20-х рр. ХХ ст. Цьому сприяло як українське культурне піднесення, спричинене революційними подіями та національно-визвольною боротьбою, так і специфічні соціальні умови періоду, що сприяли створенню збірок державних музеїв.

Література

1. Акічев Ш. М. Довоєнна історія Конотопського міського музею ім. О. М. Лазаревського / Шаміль Мулламович Акічев // Конотопські читання : зб. наук. праць за результатами Конотопських читань 2010 / Конотопський міський краєзнавчий музей ім. О. М. Лазаревського. – Конотоп, 2010. – Вип. I. – С. 11 – 20.

2. Белашов В. І. Глухів – столиця Гетьманщини : (До «Глухівського періоду» історії України (1708-1782 рр.) / Володимир Іванович Белашов – Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. – 220 с.

3. Єгоров Т. І. З історії Роменського краєзнавчого музею / Т. І. Єгоров // Записки краєзнавців : (з історії та природи краю). – Ромни : Роменський краєзнавчий музей. – 1963. – Вип.1. – С. 174 – 179.

4. Житник І. Стає музей культурним центром / І. Житник // Сумщина. – 1999. – № 45. – С. 4.

5. Зільберштейн М. Я. Сторінки до історії Конотопського краєзнавчого музею / М.Я. Зільберштейн // Сумська старовина. – 1998. – № 3-4. – С. 95 – 98.
6. Кравченко В. Лебединський художній музей / В. Кравченко // Культура. Історія. Традиції. – 2005. – № 7. – С. 14 – 15.
7. Маник В. Глухівський краєзнавчий музей – історія та сучасність / В. Маник // Культура. Історія. Традиції. – 2005. – № 7. – С. 8 – 9.
8. Марущенко В. Історія краєзнавчого музею / В. Марущенко // Город А. – 2002. – № 20. – С. 2.
9. Панченко В. В. З історії Роменського краєзнавчого музею / В. В. Панченко // Вивчення історичної та культурної спадщини Роменщини : проблеми і перспективи : тези доповід. та повідомл. до наук.-практ. конф., присвяч. 70-річчю Роменського краєзнавчого музею / Роменський краєзнавчий музей та ін. – Суми-Ромни, 1990. – С. 6 – 8.
10. Пуцко В. Музей у Глухові / Василь Пуцко // Сумська старовина. – 1997. – № 1. – С. 43 – 48.
11. Сапухіна Л. П. З історії Сумського обласного краєзнавчого музею / Лада Павлівна Сапухіна // Сумський обласний краєзнавчий музей : історія і сьогодення : наук. зб. – Суми : «Видавництво «МакДен», 2005. – С. 4 – 19.
12. Тупик С. Хранитель истории : Путивльскому краеведческому – 70 лет / Ленинский путь. – 1989. – № 59. – С. 2.
13. Форова З. Ф. К истории основания Ахтырского краеведческого музея (по материалам фондов музея) / З. Ф. Форова // Краеведческие записки. – Ахтырка : Ахтырский краеведческий музей, 1960. – Вып. 1. – С. 83 – 87.
14. Центрального державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 166. – Оп. 6. – Спр. 2320. – 72 Арк.

Секція V

*Інформаційні комунікації та бібліотекознавство
у сучасній Україні: стан та перспективи розвитку*

Ковальчук Наталія Володимирівна,
здобувач Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв,
м. Київ, Україна.

РОЗВИТОК АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛОТЕК В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

В умовах процесів глобалізації відбулися істотні зміни всієї інформаційної сфери зі становленням якісно нового рівня інформаційної культури й інформаційного середовища соціуму й усіх його складових. Ці процеси зумовили не тільки зростання обсягів інформації й забезпечення доступу до масивів знань, а й переосмислення значення інформації (знань) у системі стратегічних ресурсів, від яких залежить рівень розвитку суспільства. Вони включають взаємопов'язані і взаємно обумовлені пріоритетні напрями щодо забезпечення повного використання якісної, релевантної і своєчасної інформації (знань) в усіх суспільно важливих галузях ділової активності суспільства, у т.ч. і в управлінні бібліотекою.

Суть організації результативної роботи сучасних інформаційних установ щодо задоволення інформаційних потреб суспільства полягає в тому, що «на будь-який попит інформаційна сфера відповідає практично миттєвим збільшенням відповідної продукції (послуг) чи появою нових» [4].

За дослідженнями різних фахівців, сучасний інформаційний сервіс розвивається в напрямі максимального задоволення інформаційних потреб категорій користувачів (науковців, спеціалістів сфери економіки, політиків, державних службовців та ін.) у їхній практичній діяльності. З урахуванням сучасних тенденцій інформаційної інфраструктури можна стверджувати, що рівень розвитку бібліотечної діяльності, як одного з важливих її елементів, визначається не стільки формуванням значних обсягів інтелектуально-інформаційних ресурсів і забезпечення зручного доступу до них засобами інформаційно-телекомунікаційних технологій, скільки інтенсивністю їх використання відповідно до потреб суспільства. Тобто ступенем перетворення і «підготовки не будь-якої інформації (знань), а лише тієї її частини, яка має чітке функціональне призначення» [2], в інформаційні продукти і послуги для здійснення ефективної діяльності.

На сучасному етапі посилення ролі інформаційно-аналітичної діяльності в забезпеченні суспільних потреб, переваги відповідних цьому напрямку роботи структур бібліотек визначаються насамперед наявністю доступу до величезних масивів інтелектуально-інформаційних ресурсів у фондах бібліотек (різних видів спеціальної літератури з широким тематичним охопленням, періодичної преси, у т. ч. й провідних зарубіжних видань тощо).

Водночас розвиток інформаційно-аналітичних функцій обслуговування всіх категорій користувачів, у тому числі й органів державної влади, відбувається шляхом удосконалення традиційних форм роботи до «адаптації потрібної замовникам інформації у найбільш прийнятному вигляді, що дедалі частіше

набуває ознак власного бібліотечного інформаційно-аналітичного продукту, створеного на базі структуризації великих обсягів інформації» [1].

Інформаційне суспільство та інформаційні процеси, які ведуть до його реалізації, повсякчас привертають увагу до центрів інформації, головними осередками яких завжди були і будуть бібліотеки. Перетворення останніх на сучасні інформаційні центри при збереженні їх основних традиційних функцій – одне з основних завдань сьогодення [5]. Саме бібліотеки забезпечують акумулювання, формування і використання основного суспільно доступного інформаційного ресурсу, сприяють задоволенню і формуванню інформаційних потреб соціуму як одного з визначальних компонентів інформаційної інфраструктури.

Розвиваючись як її невід'ємна частина, бібліотеки сьогодення намагаються відповідати їй у певному сенсі пристосовуватися до її особливостей і впливати на перспективи її вдосконалення [3]. Цими особливостями визначається та значна роль, яку відіграють бібліотеки в процесі інформатизації – організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, побудованих на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки.

Бібліотеки України, як і бібліотеки інших країн світу, є основними накопичувачами, зберігачами і розповсюджувачами знань, що зафіксовані в друкованих джерелах і на інших носіях інформації. Їхню роль у процесі інформатизації суспільства важко переоцінити. Але для виконання цієї ролі бібліотеки повинні володіти не тільки відповідними ресурсами, але й технологією доставки документів на базі сучасних засобів телекомунікації.

З огляду на це плідною видається думка О. Воскобойнікової-Гузевої про те, що найпоширенішим типом бібліотек на початку ХХІ ст. стали комплексні науково-інформаційні центри, які одночасно виконують широкий спектр різноманітних функцій, поступово трансформуючись в установи, у яких «бібліотечно-інформаційна» частина залишається базовою, а факультативні структури (музеї, архіви, виставкові та навчальні центри, книгарні тощо) надають їхньому соціокультурному та інформаційному простору особливого змісту. Соціокультурний простір бібліотеки – це специфічне поєднання факультативних функцій з різноманітними засобами їхньої реалізації. Концепція інформаційного простору європейської наукової бібліотеки формується під безпосереднім впливом сучасних тенденцій розвитку інформаційно-комунікативних технологій, збагачується досвідом міжнародного співробітництва, дедалі частіше трансформується завдяки реалізації спільних міждержавних або міжнародних програм і проектів [1].

Отже, перетворення бібліотек на сучасні інформаційні центри при збереженні і розвитку з огляду на впровадження елементарних інформаційних технологій – одне з основних завдань сьогодення. Важливим фактом його реалізації є інформаційно-аналітичні центри, завдання яких – збір, накопичення та аналітична обробка інформації. Практика демонструє, що роль бібліотечних закладів як

важливих документно-інформаційних, аналітичних центрів, їх соціальна перспектива на шляху до інформаційного суспільства зростає. Підтвердженням цієї тенденції можна вважати досвід роботи СІАЗ, що діє в єдиному бібліотечно-інформаційному комплексі Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.

Основною метою створення такого підрозділу було введення в суспільний обіг через управлінську сферу найзатребуваніших науково-інформаційних матеріалів з фондів найбільшої в державі бібліотеки у формах, оптимальних для засвоєння ефективного використання на практиці. Розвиток Служби тісно пов'язаний з необхідністю вирішення завдань, обумовлених загальним розвитком інформаційної функції бібліотек у процесі переходу до інформаційного суспільства, їх зростаючим значенням у формуванні інформаційного простору.

Таким чином, подальший розвиток інформаційно-аналітичних центрів потребує розробки нових методів відбору, зберігання та аналізу інформації, подальші наукові розробки в цій галузі необхідні для стабільної роботи інформаційно-аналітичних центрів, пришвидшення і покращення якості надання аналітичних продуктів.

Література

1. Воскобойнікова-Гузєва О. Наукова бібліотека ХХІ століття в європейському соціокультурному просторі / О. Воскобойнікова-Гузєва // Бібл. вісн. – 2006. – № 6. – С. 34

2. Горовий В. М. Соціальні інформаційні комунікації і розвиток бібліотечної діяльності / В. М. Горовий // наук. пр. Нац. б-ки України імені В.І. Вернадського. – Вип.23. – К. : НБУВ, 2009. – С. 6–12.

3. Костенко Л. И. Бібліотека суспільства знань: концептуальна модель / Л.И. Костенко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2006. – № 1. – С. 23–28.

4. Кирюхіна Л. Інноваційна місія НАІ. Бібліотеки Білорусії в інформаційній інфраструктурі країни / Л. Кирюхіна, Т. Кузьмінім // Бібл. вісн. – 2008. – № 2. – С. 76.

5. Ярошенко Т. Наукові комунікації ХХІ ст.: електронні ресурси для науки та освіти / Т. Ярошенко // Бібл. вісн. – 2006. – № 5. – С. 17–18.

Фесіна Валерія Андріївна,
студентка 3 курсу, спеціальності
«Документознавство та інформаційна
діяльність», Національна академія
керівних кадрів культури і мистецтв,
м. Київ, Україна.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Архівна справа – галузь життєдіяльності суспільства, що охоплює наукові, організаційні, правові, технологічні, економічні та інші питання діяльності юридичних і фізичних осіб, пов'язані із нагромадженням, обліком, зберіганням архівних документів та використанням відомостей, що в них містяться [1].

Найцінніші архівні документи, що відображають історію духовного і матеріального життя українського народу і мають велике значення, складають Національний архівний фонд (НАФ), який налічує понад 54 млн. одиниць зберігання. Він є надбанням української нації, складовою світової культурної спадщини та інформаційних ресурсів суспільства. Держава гарантує умови для зберігання, примноження та використання Національного архівного фонду, сприяє досягненню стандартів світового рівня в розвитку архівної справи.

Для забезпечення реалізації державної політики у сфері архівної справи і діловодства в Україні створена і функціонує система архівних установ, яка складається із 789-ти архівних установ, з них 642 – державної та 147 – комунальної форми власності [2].

Державні архівні установи, архівні відділи міських рад відповідно до законодавства України виконують наступні функції:

- реалізують державну політику з організації діловодства суб'єктів діловодства;
- здійснюють управління організацією діловодства суб'єктів діловодства;
- перевіряють роботу служб діловодства суб'єктів діловодства;
- здійснюють контроль за складанням і дотриманням інструкцій з діловодства та номенклатур справ суб'єктами діловодства;
- надають методичну допомогу суб'єктам діловодства в організації діловодства [3].

Спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері архівної справи і діловодства є *Державний комітет архівів України* (Держкомархів України).

Держкомархів формує Нормативну базу роботи з документною інформацією в межах архівної діяльності [4].

Правовою базою діяльності державних архівів є:

- Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи»;
- «Основи законодавства України про культуру»;

- Закон України «Про інформацію»;
- Закон України «Про державну таємницю»;
- Закон України «Про авторське право та суміжні права»;
- Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу»;
- Закон України «Про охорону та використання пам'яток історії та культури»;
- постанови Верховної Ради України;
- укази Президента України;
- постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України;
- міжнародні правові акти, які ратифіковані Україною.

Основні питання, пов'язані з функціонуванням державних архівів, регулює Закон України «Про національний архівний фонд та архівні установи». У ньому містяться визначення поняття Національного архівного фонду України як однієї із загальнонаціональних цінностей, фіксується статус як об'єкт права, закріплюються єдині основи системи архівних установ, регулюються суспільні відносини, пов'язані з формуванням, обліком, зберіганням і використанням Національного архівного фонду.

Діяльність державних архівів регулюється також підзаконними нормативно-правовими актами Держкомархіву, інших центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, виданими в межах їхньої компетенції і відповідно до законодавства України.

Основними нормативними документами з організації роботи архіву є положення про архів та його структурні підрозділи, структуру й штатний розпис, кошторис доходів і видатків, посадові інструкції працівників [5].

Архівна справа є важливою та невід'ємною складовою людського життя. В архівах зберігається інформація та документація різних видів, яка є культурною спадщиною всіх народів світу та відображає історію духовного і матеріального життя людства.

Література

1. Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи». Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3814-12>
2. Правові засади реформування архівної справи в Україні. Режим доступу: <http://www.kapitalizator.com/pravovi-zasady-reformuvannya-arhivnoyi-spravy-v-ukrayini>
3. Проект закону України «Про діловодство» варіант 9 від 16.04.2003 р. Режим доступу: http://www.archives.gov.ua/Law-base/Laws/index.php?p-2003-04-16_v.9
4. Законодавча база, яка регулює архівну складову в обробці документної інформації. Режим доступу: <http://istoryk.in.ua/zakonodavcha-baza-yaka-regulyuye-arhivnu-skladovu-v-obrobtsi-dokumentnoyi-informatsiyi/>
5. Законодавчо-нормативне регулювання діяльності архівних установ України. Режим доступу: <http://www.studfiles.ru/preview/5043936/page:24/>

Фірчук Мирослава Ігорівна,
студентка, Східноєвропейський
національний університет імені
Лесі Українки, м. Луцьк, Україна.

ВЕБ-САЙТ БІБЛІОТЕКИ СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ: СТРУКТУРА, ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Бібліотека ВНЗ традиційно виконує місію забезпечення вільного доступу користувачів до інформації. Тобто, вона здійснює інформаційне обслуговування освіти. Щоб не втратити свої функції у сучасному світі, коли інформаційно-комунікаційні технології впливають на всі сфери суспільства, бібліотека впроваджує нові форми і засоби задоволення інформаційних потреб читачів. Головною формою виходу бібліотеки в глобальний інформаційний простір є офіційний веб-сайт.

Веб-сайт бібліотеки СНУ ім. Лесі Українки [1] розпочав своє функціонування з вересня 2011 р. Він був створений працівниками бібліотеки на платформі <http://www.ucoz.ua/> та є основним інформаційним ресурсом бібліотеки.

Сайт є загальнодоступним електронним інформаційним ресурсом, що надає користувачеві об'єктивні відомості про ресурси бібліотеки та її багатогранну діяльність, забезпечує доступ до ресурсів мережі Інтернет, призначений для оперативного задоволення універсальних інформаційних потреб усіх категорій користувачів.

Коли відкривається веб-сайт, перед нами постає головне вікно, на якому розміщено назви розділів з декількома тематичними інформаційними рівнями: «Головна сторінка»; «Про бібліотеку»; «Електронний каталог»; «Е-ресурси»; «Ресурси бібліотеки»; «Обмінний фонд»; «Замовлення літератури»; «Презентація видань»; «Віртуальна довідка»; «Наукові видання СНУ»; «Герої не вмирають».

Сайтом надається можливість зареєструватися і входити на сторінку як зареєстрований користувач або авторизуватись через uID, Вконтакте, Однокласники, Facebook, Яндекс, Google+ та Twitter, проте це не є обов'язковою умовою для користування послугами бібліотеки.

Через технологію Google перекладач користувачі сайту мають можливість переглядати веб-сайт на різноманітних мовах світу, також створено пошукове віконечко, через яке можливо здійснювати пошук в ресурсі <http://www.worldcat.org>. Також, на сайті присутні Календар та Архів записів.

Розділ «Головна сторінка» – це обличчя веб-сайту. На цю сторінку користувач потрапляє, зайшовши на сайт. Вона відкриває для користувачів найважливішу, найсвіжішу інформацію про поточну діяльність бібліотеки. А саме, пропонує інтернет-аудиторії ознайомитися з постійно діючими книжковими тематичними виставками, презентаціями нових книг, а також із діючими конкурсами, презентаціями та іншими останніми новинами. Цим створюється

перше враження про сайт та бібліотеку в цілому, формується її імідж у відвідувачів, а також вирішується завдання інформування про події, заплановані в бібліотеці.

Розділ «Про бібліотеку» включає в себе такі підрозділи: «Історія бібліотеки»; «Структура»; «Години роботи»; «Послуги»; «Порядок запису до бібліотеки» та «Правила».

Одним із напрямів інформаційної діяльності працівників бібліотеки з наповнення сайту та надання доступу до бібліотечних інформаційних продуктів є представлення електронного каталогу. Розділ «Електронний каталог» містить такі класифікатори: «АПП»; «ББК-теми»; «Волинь. Волинська область»; «Дипломні роботи»; «Дисертації, автореферати дисертацій»; «Ключові слова»; «Медіатека»; «Періодичні видання»; «Персоналії»; «Персоналії викладачів, співробітників і студентів СНУ» та «Словник вживаних термінів».

Пошук необхідної інформації в розділі здійснюється за допомогою інформаційно-бібліотечної системи «УФД/Бібліотека», що забезпечує багатоаспектний пошук документів бібліотечного фонду. У діалогове вікно вводяться необхідні дані в поля. За бажанням можна вибрати необхідну кількість добірок. Заповнення всіх полів у вікні не є обов'язковим, але слід враховувати основні дані, за якими програма здійснюватиме пошук.

Власного повнотекстового фонду документів сайт бібліотеки СНУ немає. Проте сайт містить розділ «Е-ресурси», який інформує читачів про світові е-ресурси мережі Інтернет.

Через підрозділ «Тестові доступи» відбувається інформування про світові ресурси, до яких можливий доступ в мережі університету. Це, зокрема, такі ресурси: <http://bit.ly/1MKiw4c>, <https://scifinder.cas.org>, <http://www.bioone.org/> та polpred.com.

Компанія Chemical Abstracts Service (CAS), що займається збором інформації з галузі хімії та суміжних дисциплін (біохімія, органічна, неорганічна, фізична хімія і т.д.), пропонує випробувати пошукову систему SciFinder.

Компанія Gale Cengage Learning – це беззаперечний світовий лідер з постачання наукових та освітніх інформаційних ресурсів. Academic OneFile – основне джерело повнотекстових рецензованих наукових видань з різноманітних академічних дисциплін. Містить велику колекцію повнотекстових видань в форматах PDF і HTML. Читачам бібліотеки можливий доступ до колекцій з гуманітарних та економічних дисциплін.

Система BioOne спеціалізується у сегменті біології, екології та питань охорони навколишнього середовища.

Система polpred.com містить огляд засобів масової інформації. Щодня отримує тисячі новин; повний текст подано російською мовою, містить мільйон кращих сюжетів інформаційних Агентств і ділової преси за останні 15 років. Інтернет-сервіси розподілені за галузями і країнами.

Підрозділ «Передплачені ресурси» інформує читачів про можливість користування ресурсами <http://elibrary.ru/> та <http://search.ebscohost.com/>, але не з комерційною метою та без застосування спеціальних програм для скачування та послідовних скачувань архіву (цілого журналу, або окремих його випусків).

Підрозділ «Ресурси вільного доступу» містить інформацію про пошукові системи, освітні ресурси, лекції, відео лекції, ресурси вільного доступу, дисертації он-лайн та репозитарії вільного доступу.

У розділі «Обмінний фонд» містяться бібліографічні описи монографій, наукових, продовжуваних, бібліографічних видань, навчальних, літературно-художніх видань, видань Інституту дослідів Волині та інших, які бібліотека може обміняти з іншими бібліотеками.

На веб-сайті у розділі «Презентація видань» представлені такі віртуальні виставки: «Володимир Великий: погляд крізь тисячоліття»; «Інтелектуал нашого часу» (з нагоди 85 річниці від Дня народження професора А. В. Свідзинського); «З любов'ю до рідного краю» (до 80-річчя від дня народження Олекси Ошуркевича); «3 колекції видань науковців СНУ»; ««Я, конечно, вернусь – весь в друзьях и в мечтах...» Володимир Висоцький»; «Грані туризму: робота і відпочинок». Їх мета – публічне інтернет-представлення різних документів з фондів бібліотеки.

Через розділ «Віртуальна довідка» бібліотека підтримує безперервний зв'язок з існуючими і потенційними користувачами. Це є принципово новою формою міжособистісних стосунків персоналу бібліотеки та користувачів. Вона діє на сайті з метою виконання разових запитів віддалених користувачів на основі довідково-пошукового апарату бібліотеки, локальних та віддалених електронних ресурсів. Цим віртуальна довідка надає додаткові можливості з обслуговування та самообслуговування всіх категорій користувачів бібліотеки.

Сьогодні бібліотека перебуває у постійному пошуку нових підходів до процесу обслуговування користувачів. Бібліотека СНУ ім. Лесі Українки впевнено рухається в цьому напрямку, про що свідчить веб-сайт, через який здійснюється як інформування, так і асинхронне довідково-інформаційне обслуговування користувачів.

Разом з тим, важливим завданням є забезпечення своєчасної актуалізації інформаційної складової бібліотечного веб-сайту, розширення його функціональних можливостей, удосконалення інформаційного наповнення, розширення переліку послуг, популяризація сайту серед студентів і викладачів.

Література

1. Бібліотека Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.eenu.edu.ua/>

ЗМІСТ

Секція I

СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО: ФІЛОСОФСЬКО-СВІТОГЛЯДНІ, СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТА МИСТЕЦТВОЗНАВЧІ АСПЕКТИ

Алієва Л. О.

Українська мова як основа формування
національної ідентичності студентів.....5

Босик З. О.

Етноярмаркування в контенті соціокультурних процесів
спадкоємності нематеріальної культурної спадщини в Україні..... 8

Вінічук І. М., Вінічук А. О.

Сучасне суспільство: соціокультурні
та мистецтвознавчі аспекти..... 10

Гавеля О. М.

Побудова наукових конструктів у галузі гуманітарних знань
на основі використання теорії і термінології природничих наук
(на прикладі праць Курта Левіна)..... 14

Гавеля О. Р.

Самовдосконалення молодого покоління України
засобами християнської моралі і православних релігійних цінностей 18

Гнидка К. О.

Український народний костюм Північної Буковини
як результат крос-культурної взаємодії..... 21

Денисенко Є. М.

Причини та витоки суспільного зла 24

Денисюк Ж. З.

Середовище медіакультури як універсальний
соціокультурний простір повсякденності 26

Дорогих Л. В. Народне мистецтво України у соціокультурних процесах кінця ХХ – початку ХХІ століття	28
Коляденко Н. В. Значення мистецтва трипільської культури в етногенезі української нації	31
Квецко О. Я. Сучасний стан і тенденції розвитку бойківського хореографічного мистецтва на Прикарпатті	32
Лебедєва В. О. Питання викладання іноземних мов у початковій школі	36
Мостова Н. В. Роздуми про особливості сучасного українського суспільства.....	40
Павленко Л. О. Розширення жанрів бандурного репертуару в процесі становлення професійного виконавства	43
Панченко С.А. До питання свободи в релігійному туризмі.....	45
Погребняк Г. П. Національна ідея в українській моделі авторського кіно	48
Путро А. О. Вплив глобалізації на еволюцію україномовної термінології або нова лінгвістика глобального світу.....	49
Семененко А. А. Гуманітарні технології як стратегії культурної ідентифікації	52
Телеуця В. В. Регіональні особливості соціокультурних процесів українського Подунав'я	53
Фур'єр І. А. Дискурс-аналіз як міждисциплінарна теорія у сучасних гуманітарних науках	56

Хаустова А. К.

Теорія чистого знання

та проблема утворення всезагальних понять 58

Секція II

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ТЕОРЕТИЧНИХ І ПРИКЛАДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У МЕНЕДЖМЕНТІ ТА ЕКОНОМІЦІ

Белобородова Д. Р.

Інформаційний ринок України:

проблеми становлення і тенденції розвитку..... 63

Бойко В. І.

Фандрайзинг: залучення альтернативних джерел

для фінансування установ і закладів соціокультурної сфери 65

Монько Т. С.

Професійна самосвідомість як умова формування

мотивації до саморозвитку менеджера

соціокультурної діяльності 68

Чупайленко О. А.

Інформаційне забезпечення управління підприємством 70

Секція III

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОГО ІНСТИТУЦІЮВАННЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Барган С. С.

Пропаганда як вид соціальної комунікації: сучасні виміри 74

Ведєнєєв Д. В.

Внутрішні соціокультурні фактори загроз безпековому

середовищу України..... 77

Вільчинська І. Ю. Політична комунікативістика як актуальний напрям сучасних наукових досліджень	81
Лященко І. А. «Правила гри» в державотворчих процесах	82
Рева Т. С. Реваншизм: сутність та основні форми прояву	85
Самандас Н. В. Проблеми глобалізації в культурі	86
Снігирьова Л. М. Захист нематеріальної культурної спадщини в Україні в контексті сучасних процесів державотворення	90
Черній В. В. Адміністративні стягнення: новації КУПАП	93

Секція IV

ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ДУМКИ В НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Гуренко Л. О. «В путях брехні» як історично-культурологічного фактора	98
Павлюк І. В. «Український Вісник» на шпальтах газети «Свобода» 1970 року»	100
Святненко А. В. Чернечі школи Василіанського чину: історія становлення	104
Синьовид М. В. Військова цензура як соціокультурна система контролю преси Полтавської губернії на початку ХХ століття	107

Халілова Л. С.

Інтеграція кримських татар в соціокультурний простір України:
минула та сучасне 110

Чижев О. І.

Формування музейної мережі Сумщини
у першій чверті ХХ століття 111

Секція V

ІНФОРМАЦІЙНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Ковальчук Н. В.

Розвиток аналітичної діяльності бібліотек
в умовах інформаційного суспільства 116

Фесіна В. А.

Нормативно-правове регулювання архівної справи в Україні 119

Фірчук М. І.

Веб-сайт бібліотеки Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки:
структура, інформаційні ресурси..... 121

Подяка учасникам конференції 129

**Запрошення на Другі наукові читання, присвячені пам'яті
доктора історичних наук, професора О. І. Путро 130**

ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

***ДЯКУЄМО ЗА УЧАСТЬ У НАШІЙ
КОНФЕРЕНЦІЇ ТА ЗАПРОШУЄМО
ВАС ДО ПОДАЛЬШОЇ СПІВПРАЦІ
У НАУКОВІЙ ТА ТВОРЧІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ***

***З ПОВАГОЮ, КАФЕДРА
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
ГУМАНІТАРНИХ НАУК***

**Міністерство культури України
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
Інститут публічного управління та кадрової політики
Кафедра публічного управління та гуманітарних наук**

**Шановні колеги!
Запрошуємо Вас взяти участь
11-12 листопада 2016 року у**

**ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІЙ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

***ДРУГІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ,
ПРИСВЯЧЕНІ ПАМ'ЯТІ
ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК,
ПРОФЕСОРА О. І. ПУТРО***

м. Київ

Всеукраїнська науково-теоретична конференція

**СУЧАСНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ
ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ**

**ТРЕТІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ, ПРИСВЯЧЕНІ ПАМ'ЯТІ ДОКТОРА
ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК,
ПРОФЕСОРА О.М. СЕМАШКА**

01 червня 2016 р.

Редактор **Рева Т. С.**

Підп. до друку 17.06.2016. Формат 60 x 84 1/16. Папір др. апарат.
Друк офсетний. Ум.-друк. арк. . Зам. ____ Наклад 100

Видавець і виготовлювач
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи
ДК № 3953 від 12.01.2011

